BARNKONSEKVENSANALYS - MASTHUGGSKAJEN

Detaljplan för blandad stadsbebyggelse vid Järnvågsgatan m.fl.

Göteborgs Stad

FÖRORD

BARNKONSEKVENSANALYS – MASTHUGGSKAJEN- Detaljplan för blandad stadsbebyggelse vid Järnvågsgatan m.fl. har tagits fram på uppdrag av Göteborg Stad genom Stadsbyggnadskontoret i samverkan med en tvärsektoriell arbetsgrupp från förvaltningar delaktiga i den aktuella planprocessen.
För denna detaljplan avser staden att fördjupa det sociala hållbarhetsperspektivet med fokus på barnperspektivet. *Den fördjupade barnkonsekvensanalysen* är en bilaga till planhandlingarna. Som enskilt dokument är rapporten även vägledande för granskning av genomförandet, utformning och utförandet av planförslaget.
Sista delen; *strategisk åtgärdsplan och operativ matris* syftar till att säkerställa åtgärder, krav och en hög måluppfyllelse.

Den fördjupad barnkonsekvensanalys mål och ambitioner säkras genom att handlingen utgör en väsentlig del av genomförandet tillsammans med planhandlingarna och kvalitetsprogrammet.
Underlaget bearbetas in i planhandlingarna, planbeskrivning, plankarta och kvalitetsprogram genom direkta kompletteringar av ovannämnda handlingar och genom avvägningar som har bäring på planens syfte och genomförande.

KONTAKT

Uppdragsgivare

Per Osvalds, Stadsbyggnadskontoret
per.osvalds@sbk.goteborg.se

Lena Hasselgren, Stadsbyggnadskontoret
lena.hasselgren@sbk.goteborg.se

Silvia Orrego, Stadsbyggnadskontoret
Silvia.orrego@sbk.goteborg.se

Stadsbyggnadskontoret
Göteborgs Stad
Box 2554
403 17 Göteborg

Övriga medverkande aktörer

Ika Mikaela Danielsson, SDF Majorna Linné

Ilona Stehn, SDF Majorna Linné

Helen Svenstam, Park och naturförvaltningen

Daniel Sjölund, Trafikkontoret

Maria Olsson, Trafikkontoret

Mariella Petersson, S2020

Kristian Käll, Älvstranden Utveckling AB

Mie Svennberg, Kulturförvaltningen

Patrik Glansholm, WSP för Stadsbyggnadskontoret

Konsult

Uppdragsledare och specialist: Cecilia Windh
cecilia.windh@afconsult.com

Ombud: Jesper Adolfsson
jesper.adolfsson@afconsult.com

ÅF, Samhällsplanering
Grafiska vägen 2a
Box 1551
401 51 Göteborg

Oktober 2016

MASTHUGGSKAJEN I GÖTEBORG

DEL 1

Del 1 av Barnkonsekvensanalysen ger en inledande bild av arbetet samt en sammanfattande konsekvensbedömning. Sammanfattningen går bra att använda på egen hand vid diskussioner och beslutsfattning.

SAMMANFATTNING

INLEDNING

SYFTE

BAKGRUND

INVENTERING AV STYRDOKUMENT

MÅLFORMULERINGAR

DEL 2

Del 2 innehåller en djupare analys av detaljplanen och planprocessens förutsättningar och möjligheter. Här finns övergripande kunskap gällande barnperspektiv på stadsutveckling samt resonemang om effekter av utvecklingen i Masthuggskajen. Del 2 är indelad i teman:

BARN I TÄT STAD

BARN OCH UNGAS RÖSTER

SOCIALT BLANDAT BOENDE

TILLGÄNGLIGHET OCH STRÅK

GRÖNSKA OCH NATUR

OFFENTLIGA RUM OCH LIVSMILJÖ

VERKSAMHETER OCH KULTURLAGER

PROCESS OCH VERKTYG

SLUTSATS

DEL 3

Del 3 syftar till att leda vidare det gemensamma arbetet för stadens förvaltningar och bolag tillsammans med privata intressenter. Här redovisas en operativ matris med nyckelfrågor för detaljplanens genomförande. Del 3 är ett viktigt underlag för berörda parter att resonera kring åtgärder och ansvar. Del 3 ska stötta i genomförandet av åtgärder för barn och unga i Masthuggskajen.

STRATEGISKA ÅTGÄRDER

OPERATIV MATRIS

LITTERATURLISTA

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 SAMMANFATTNING 5

2 DEL 1: INLEDNING 10

3 SYFTE 11

4 BAKGRUND 11

5 BARNKONSEKVENSANALYS 12

6 INVENTERING AV STYRDOKUMENT 13

7 MÅLFORMULERINGAR 16

8 DEL 2: ANALYS 17

8.1 Barn i tät stad 18

8.1.1 Barn och ungas röster 27

8.2 Socialt blandat boende 31

8.3 Tillgänglighet och stråk 36

8.4 Grönska och natur 45

8.5 Offentliga rum och livsmiljö 54

8.6 Verksamheter och kulturlager 62

8.7 Process och verktyg 67

8.8 SLUTSATS 71

10 DEL 3: STRATEGISK ÅTGÄRDSPLAN OCH OPERATIV MATRIS 71

11 OPERATIV MATRIS 74

12 LITTERATURLISTA 82

13 Bilaga 1 83

1

2

3

1 SAMMANFATTNING

Barnkonsekvensanalysen har tagits fram för Detaljplanen för Järnvågsgatan m.fl, inom stadsdelen Masthugget.

Denna fördjupade barnkonsekvensanalys har tagits fram genom Göteborgs Stads modell och verktyg för sociala konsekvensanalyser (SKA) och barnkonsekvensanalyser (BKA).

Göteborgs stads budget 2016 är tydlig med att barnperspektivet ska prägla utvecklingen av staden och säkerställas genom konsekvensanalyser. Utvecklingen och implementering av social konsekvensanalys ska säkerställa att analysens slutsatser genomsyrar genomförandet av planen. För denna detaljplan med tillhörande kvalitetsprogram avser staden därför att fördjupa barnperspektivet med fokus på barn i tät stad.

Del 1 av Barnkonsekvensanalysen ger en inledande bild av arbetet samt en sammanfattande konsekvensbedömning. Sammanfattningen går bra att använda på egen hand vid diskussioner och beslutsfattning.

Del 2 innehåller en djupare analys av detaljplanen och planprocessens förutsättningar och möjligheter. Här finns övergripande kunskap gällande barnperspektiv på stadsutveckling samt resonemang om effekter av utvecklingen i Masthuggskajen. Del 2 är indelad i teman och målformuleringar för:

- Barn i tät stad
- Socialt blandat boende
- Tillgänglighet och stråk
- Grönska och natur
- Offentliga rum och livsmiljö
- Verksamheter och kulturlager
- Process och verktyg

Del 3 syftar till att leda vidare det gemensamma arbetet för stadens förvaltningar och bolag tillsammans med privata intressenter. Här redovisas en operativ matris med nyckelfrågor för detaljplanens genomförande. Del 3 är ett viktigt underlag för berörda parter att resonera kring åtgärder och ansvar. Del 3 ska stötta i genomförandet av åtgärder för barn och unga i Masthuggskajen.

TÄTHET

Barnkonsekvensanalysen visar på att barn och unga inom nya Masthuggskajen kommer att bo, leva och verka i livsmiljöer med hög bebyggelse och hög exploatering. Det innebär en ny skala för Göteborg som resulterar i en tät stad med täta stadsrum. Barnkonsekvensanalysen visar att planområdets täthet i flera avseende är en komplex faktor för att åstadkomma goda livsmiljöer för barn och unga.

Granskningen av planförslaget visar att flera krav och riktlinjer på ytfaktorer inte kommer att uppnås. Storleken på de offentliga rummen räcker inte för att tillgodose alla behov som ska samsas inom Masthuggskajen. Analysen visar också att effekterna av den höga exploateringen medför att de offentliga stadsrummen och privata gemensamma ytor kommer att behöva utföras med högt krav på gestaltning och utformning för att uppnå kvalitet. Som exempel kan nämnas förskolorna, där både byggnad och utemiljö bör utföras med specialkompetens för att försöka kompensera de små ytorna.

För utomhusmiljöer visar analysen att funktionsytor för speciella ändamål som parker och förskolegårdar kan behöva särskiljas och endast samutnyttjas i begränsad utsträckning. De allmänna parkerna kan inte fungera som substitut för små förskolegårdar. Vid samutnyttjande bör det regleras och ställas höga krav på utformning, genomförande och förvaltning till följd av att alla stadsrum och tillgängliga ytor kommer att ha en relativt hög besöksfrekvens och användning bedöms bli högre.

RISKER

I kombination med ställda krav och normer för god planering för barn och unga, kan det vara svårt att nå de uppsatta målen för detaljplanen och projektet i sin helhet. Riskfaktorer måste beaktas, och hanteras, om dessa inte ska ge en negativ påverkan i framtiden när stadsdelen är färdigbyggd.

MÅLSÄKRING

Planförslaget har granskats utifrån nationella och lokala krav och policys. De mål som detaljplanen ska uppfylla enligt rådande styrdokument ställer höga krav på kvalitativa stadsmiljöer för god hälsa och livsvillkor. Det innebär att detaljplanen och genomförandeprocessen måste ha hög måluppfyllnad för att klara kraven och att samtliga inblandade parter måste bidra med sin kompetens och resurser. Samverkan, förankring, delaktighet och bred återkoppling kommer att behövas för att nå ett lyckat resultat.

ARBETSFORM

Barnkonsekvensanalysen har tagit form under en lång arbetsprocess med flera aktörers medverkan. Genom förvaltningsövergripande planarbete, Älvstranden Utveckling AB och byggherrekonsortiets hållbarhetsprocess och dialoger med allmänheten har barnperspektivet bearbetats i olika former. Barnkonsekvensanalysen tar avstamp i det befintliga och vidareutvecklar barnperspektivet i konkreta åtgärder och implementeringsförslag.

Den fördjupade barnkonsekvensanalysen är en processbaserad analys som syftar till att både föra planprocessen framåt, samt att granska och utvärdera planförslaget för att tydliggöra hur varje förvaltning och organisation inom staden bör åta sig att ansvara och ta hand om de utpekade implementeringsåtgärder som krävs för att nå en hög måluppfyllelse för planen. Det kommer att ha en stor betydelse för grunden i genomförandet, utbyggnad, förvaltning och skötsel.

FÖRANKRING

Framtagande av underlag samt diskussioner gällande åtgärdsförslag och implementeringsexempel har förankrats med stadens förvaltningar som är aktivt involverade i planförslaget. Del 3 i rapporten med strategiskt åtgärdsplan och operativ matris är det gemensamma underlag för vidare arbete.

HELA STADEN PERSPEKTIV

Målsättningen är att implementera stadens policy och strategier utpekade i riktlinjerna för planering av Järnvågsgatan och Masthuggskajen gjorts utifrån ett fördjupat barnperspektiv för barn och unga.

Analysprocessen med en fördjupad socialkonsekvens analys med fokus på barnperspektivet är ett aktivt förlopp. Den syftat till den föreslagna planeringen ska slutligen ses i ljuset av en övergripande social målformulering som inkluderar och adresserar hela staden.

STRATEGISK ÅTGÄRDSPLAN OCH OPERATIV MATRIS

Den strategiska åtgärdsplanen skapar en plattform för bred implementering av åtgärder för att forma barns livsmiljöer i tät stad.

Den strategiska åtgärdsplanen är uppbyggd som en operativ matris enligt rapportens sju fördjupningsteman. Matrisens syfte är att vara ett flexibelt arbetsverktyg där förslag kan läggas till, tas bort, skrivas om och uppdateras allt eftersom processen fortgår utan att tappa bort nyckelfrågor och konsekvensanalysen på vägen.

BARNPERSPEKTIVET IN I FRAMTIDEN

Slutsatserna i rapporten har klargjort att de givna förutsättningarna, som bland annat innebär att bygga tätt, måste stödjas med innovativa lösningar. Det sätter prov på hur vi är vana på att jobba med stadsplanering i Göteborg. Samverkan mellan olika Göteborgs stads organisation och byggintressenter är en väsentlig del för att konkretiserar att åtgärder genomförs.

NEXT PRACTICE - FRAMTIDA VERKTYG

Behovet att gå en ny väg och använda next practice – alltså framtida verktyg, är en av slutsatserna från barnkonsekvensanalysen. Genomförandet av detaljplanen kommer att pågå under drygt tio år och ny kunskap och forskning behöver tas tillvara för att Masthuggskajen ska kunna skapa en god livsmiljö för barn och unga.

Underlag från workshops, dialoger och arbetsprocesser

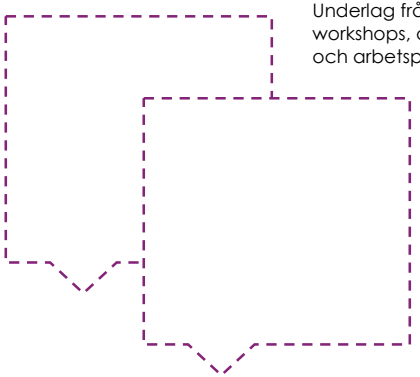

Styrdokument, policys, planunderlag, utredningar, forskning och arbetsmaterial

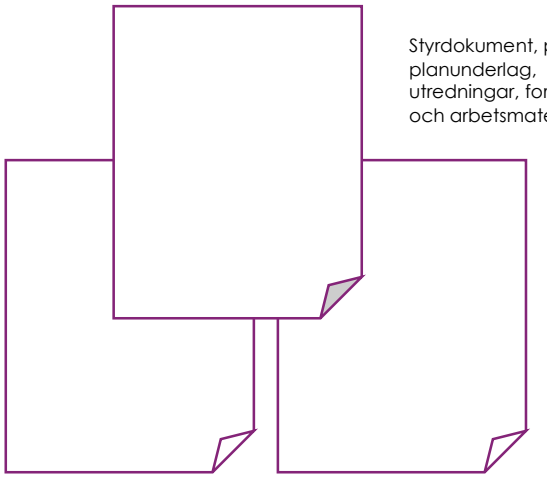

Inventeringen av materialet har sorterats och formulerats till mål

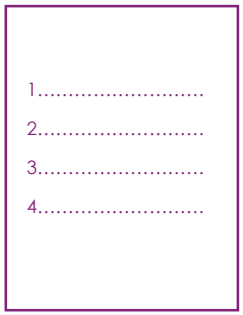

Detaljplanen och samrådshandlingen från våren 2016 har analyserats utifrån målformuleringarna

Analysen har visat ett antal nyckelfrågor som måste bearbetas av involverade aktörer under detaljplanens framtagande och genomförande. Nyckelfrågorna finns listade i en operativ matris som är en plattform för vidare arbete

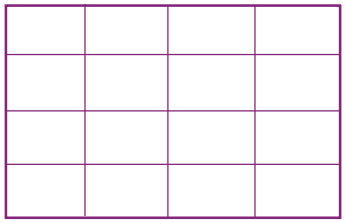

BARNKONSEKVENSANALYS AV DETALJPLANEN - NYCKELFRÅGOR

(för djupare analys se del 2, för åtgärdsförslag se del 3)

Barn i tät stad

Förskolegårdarna är för små för att klara Ramprogrammets och Boverkets rekommendationer. Små gårdar ger negativa konsekvenser för barns lek, hälsa och samspel. Det innebär dessutom påfrestningar på förskoleverksamheten och kan innebära ökade drift- och personalkostnader.

Detaljplanen innehåller endast förskolor, behovet av grundskolor tillgodoses ej. Majorna-Linné har i dagsläget underskott på skolplatser och ser en svårighet i att möta prognoser för elevantal.

Detaljplanen saknar idrottshall vilket innebär att skolverksamheten inte har nära tillgång till inomhusytor för idrott och lek. Även föreningslivet har behov av idrottshallar.

Parkytorna kompenserar inte de små förskolegårdarna och samutnyttjande kan skapa undermåliga grönytor som inte tillgodoser alla användares behov.

Förskolorna ligger bullerutsatt vilket kan hindra nyttjandet av taken och kräva tysta sidor samt skapa ohälsosamma miljöer för barnen om gårdarna blir utsatta för störningar. Det finns även risk för dålig luftkvalitet och problematiskt lokalklimat.

Socialt blandat boende

Detaljplanen bidrar inte till att blanda upp bostadsbeståndet i Majorna-Linné utan innehåller endast lägenheter, vilket är i klar majoritet idag. Ett blandat bostadsbestånd skulle kunna tillgodose en större bredd av målgrupper och lösningar med radhuskoncept skulle kunna utvecklas.

Hyreslägenheter med låga hyror är inte garanterade utan kräver fortsatt aktiva insatser från staden i samverkan med byggherrar. Beståndet av olika storlekar och upplåtelseformer är ännu inte fastställt men målsättningen är 50/50 bostadsrätt och hyresrätt. Stora lägenheter för barnfamiljer och mindre lägenheter för unga behövs.

Bostadsgårdarna riskerar att bli skuggiga pga. de höga husen och utgöras av hårdgjorda ytor ovanpå garage. Noggrann gestaltning krävs för att skapa värdefulla bostadsmiljöer.

Tillgänglighet och stråk

Trafiksystemet skapar en intensiv trafikmiljö och ett antal farliga korsningspunkter. Barns behov i olika åldrar bör beaktas och säkerställa både upplevelse, trygghet och säkerhet i trafikmiljön.

Planen behöver säkerställa att ett tillgänglighetsperspektiv utifrån barn (och även vuxna) med funktionsvariationer tas i beaktande.

Säkerställande av variationsrikedom i utformning och innehåll av stråken är av specifik vikt. Masthamnsgatan kan skapa ett tryggt och upplevelserikt gaturum med genomtänkt gestaltning, vidare utvecklingsarbete krävs.

Hämtning och lämning vid förskolor är en kritisk punkt där farliga trafiksituationer kan uppstå. Alternativ som innebär att hämtning och lämning via gång och cykel är attraktivt blir viktigt vid områdets förskolor.

Barns möjlighet att cykla till området från andra områden behöver säkerställas. Yngre barn har ett särskilt behov av utrymme för att för att ta sig fram med cykel. Exempelvis pendelcykelstråket längs första långgatan där cyklister håller höga hastigheter kan upplevas som osäkert och olämpligt för mindre barn.

Danmarkstrafiken innebär att Oscarsleden är ett riksintresse vilket innebär att Oscarsleden måste lämnas oförändrad till dess att trafik flyttar ut. Det går tung trafik till terminalen som tillsammans med färjetrafiken bidrar till luftföroreningar samt buller. Barn är extra känsliga för yttre skadlig påverkan.

Planen kan bidra till att bryta ett antal barriärer och underlätta flöden exempelvis över kanalen mot Skeppsbron, över Tredje långgatan och Göta älv. Barn och ungas rörelsefrihet och tillgång till viktiga målpunkter måste säkerställas.

Grönska och natur

Planen uppfyller inte Grönstrategins intentioner om tillgång till olika typer av parkmiljöer och gröna kvaliteter. Majorna-Linné är redan en tät urban miljö med brist på allmänna parker framförallt närmast kajen. Det finns ett uppdämt behov där planen endast något bidrar till en förbättring.

Parkerna ligger i intensiva stråk och knutpunkter på allmän platsmark och kommer att nyttjas av hela staden, de lugnare ytorna som ska tillgodose de boendes behov blir därför viktiga. Den blandade bebyggelsen innebär dock att bostadsgårdarna ska samutnyttjas med verksamma och besökare – barns gröna hemmamiljö bör säkerställas av respektive fastighetsägare.

Många intressen ska samsas på liten grönyta och barn och unga ska dela utrymme med både vuxna och äldre. Små grönområden, som fickparker eller bostadsparker, är extra utsatta för slitage och kräver mycket underhåll.

Stor del av grönytorna ska anläggas på hårdgjord mark eller upphöjda platåer/ tak vilket riskerar att motverka naturliga gröna miljöer med många ekosystemtjänster.

Planens närhet till Göta Älv och Rosenlundskanalen innebär att vattnet måste inkorporeras i stadsmiljön på ett säkert och upplevelserikt sätt. Danmarksterminalen och Oscarsleden hindrar dock stora delar av planområdet från vattenkontakt. Utifrån ett barnperspektiv bör området vara säkert för att motverka drunkningsolyckor, pedagogiskt med möjlighet att lära genom lek och upplevelserikt för att stimulera flera sinnen.

Offentliga rum och livsmiljö

Planens närområde innehåller redan en stor variation av mötesplatser och forum som ska integreras med det nybyggda. Det är en utmaning att ta hänsyn till det befintliga och skapa ett sammanhållet nät av offentliga rum som kompletterar varandra.

Det offentliga rummet är även inomhus, särskilt viktig är tillgången till kommunal service och mötesplatser fria från kommers. I de nybyggda husen bör det finnas plats för verksamheter som drivs av offentliga eller ideella intressen.

Stadsrummets kvaliteter ska finnas i ögonhöjd, även för barn. I gestaltning och utformning av området bör hänsyn tas till barn och ungas behov och intressen.

Livsmiljö på tak och platåer är relativt outforskat i Göteborg men är inte helt oproblematiskt. En upphöjd aktivitetsyta är ett urbant inslag som kan tillföra rekreationsvärden i en tät stad. Taket har dock inte samma kontakt med gaturummet och omgivningen som en park i marknivå och utsätts för ett annat mikroklimat samt kan skapa otrygga miljöer med låg insyn. Det är dessutom oklart vem som är utvecklare och tagare av de gröna aktiva taken.

Verksamheter och kulturlager

Frilagret som etablerad arena för ungt skapande är en strategiskt viktig verksamhet. Ett offentligt och öppet rum som möjliggör ungdomars idéer och kreativitet är en tillgång i staden och Masthuggskajen.

Masthuggskajen med omnejd är en unik miljö i Göteborg som ger plats åt den idéburna sektorn, inkluderande miljöer och små verksamheter. Det finns stor risk att en upprustning och utveckling av området stöter bort befintliga aktörer. Sociala näringar och nätverk riskerar att försvinna och konsekvenserna för barn och unga är att viktiga stödfunktioner och skyddsnät behöver flytta och en alternativ ekonomi trängs ut.

Kommersen i sin befintliga form kommer att förändras. Risk för förhöjd hyra, kan leda till en förhöjd tröskel, vilket i sin tur kan medföra ett bortfall av sociala och integrerande värden om verksamheten inte ersätts genom en omsorgsfull process.

Området bör möjliggöra för en variation av verksamheter och funktioner för att skapa ett levande område med stor mångfald. Verksamheter som tillgodoser barn och ungas behov varierar och generationsöverskridande funktioner kan skapa starka sociala arenor.

Process och verktyg

Flera olika dialoger och deltagande processer har förts under arbetet med planprogram och detaljplan. Fortsatt inkludering av barn och unga i Masthuggskajens utveckling är viktigt för planens genomförande. För att uppnå bra slutresultat där utvecklade platser faktiskt möter slutanvändarens behov och önskemål kan vissa platser utformas genom medskapandeprocesser.

2 DEL 1: INLEDNING

Detaljplanen ska göra möjligt att området mellan Skeppsbron och Masthuggstorget på Södra Älvstranden utvecklas med en stark egen karaktär, med hög täthet och goda kopplingar till omgivande delar. Ambitionen med planförslaget är att Masthuggskajen ska bidra till att hela stadens rumsliga och sociala integration. Det blir en ny stadsdel med delvis hög bebyggelse och hög täthet. Sammantaget visar granskning och utvärdering av planförslag att det planerade området med dess höga exploateringsgrad och kompakta egenskaper i stadsstrukturen kommer att ha stor påverkan på barn och ungas livsmiljöer.

Barnkonsekvensanalysen (BKA) för Masthuggskajen är en del av stadens ambitioner att utveckla och fördjupa barnperspektivet i samhällsplaneringen. Denna konsekvensanalys integreras i en pågående planprocess och analyserar detaljplanen så som den ser ut mellan samråd och granskningsskede hösten 2016.

Syftet med barnkonsekvensanalysen är att klargöra de framtagna målen, åtgärder och konsekvenser kring barn i tät stad och stärka barnperspektivet. Handlingen utgör underlag för en strategisk åtgärdsplan som ska sätta fokus på den sociala hållbarheten utifrån barnperspektivet.

Barnkonsekvensanalysen är en processbaserad analys som syftar till att både föra planprocessen framåt, samt granska och utvärdera planförslaget för att göra tydligt hur varje förvaltning och organisation inom staden åtar sig att ansvara och ta hand om de utpekade implementeringsåtgärderna för att nå en hög måluppfyllelse för planen. Planprocessen i Masthuggskajen består av flera parallella processer där Göteborgs stad driver framtagandet av detaljplanen samtidigt som byggherrarna ingår i en konsortiemodell med Älvstranden Utveckling AB. Barnkonsekvensanalysen förhåller sig till samrådshandlingen för detaljplanen – en handling som formats av arbete inom Göteborgs stad, inom byggherrekonsortiet och genom konsultstöd från parallellt uppdrag, kvalitetsprogram och hållbarhetsfrågor.

Upplägget består av tre delar; inventering, analys och strategisk åtgärdsplan.

Inventeringen består av områdesspecifika, lokala och nationella styrdokument som behandlar barnperspektiv på stadsplanering samt de specifika målformuleringar som tagit fram i samarbete med arbetsprocessen för Älvstranden och dess samverkans partner – intressenter/konsortiet. Dessa styrdokument har sållats på riktlinjer och intentioner vilka sedan har sammanfattats i sju fördjupningsteman med målformuleringar.

De fördjupningsområden som återkommer är:

- Barn i tät stad
- Socialt blandat boende
- Tillgänglighet och stråk
- Grönska och natur
- Offentliga rum och livsmiljö
- Verksamheter och kulturlager
- Process och verktyg

Analysen innebär att detaljplanen granskas utifrån målformuleringarna i de sju fördjupningstemana. Varje analys lyfter fram forskning, utredningar och inkomna synpunkter samt resonerar kring möjligheter och risker med detaljplanens genomförande.

De strategiska åtgärderna är nyckelfrågor som Göteborgs stad behöver behandla förvaltningsövergripande och långsiktigt för att säkerställa barn och ungas villkor i Masthuggskajen. Det fortsatta arbetet kommer innebära avvägningar och prioriteringar samt att staden tar ett gemensamt ansvar för måluppfyllelse i planens genomförande.

3 SYFTE

Syftet med uppdraget är att på ett strukturerat sätt klarlägga barnens perspektiv och att analysera de sociala hållbarhetsaspekterna i planeringen av Masthuggskajen. Arbetet innebär att inventera stadens styrdokument och framtagna planeringsförutsättningar för planarbetet och processen . Utifrån dessa konkretiseras ett antal fördjupningsområden från ett barnperspektiv. Rapporten avser att vara ett gemensamt ställningstagande för Göteborgs stad för barnperspektivet i Masthuggskajen och stärka den fortsatta planprocessen.

Detta material är generellt applicerbart på barn och unga i tät stad men innehåller också beräkningar och exempel som är direkt kopplade till planskissen för Masthuggskajen. Barnkonsekvensanalysen ska användas som ett strategiskt underlag för vidare planering och kan utvecklas och fördjupas i takt med processen mot antagande och genomförande.

Uppdraget har utförts under tiden som detaljplanen bearbetats inför granskning. Det betyder att arbete pågått parallellt både inom Göteborgs stad, i konsortiet och i de temagrupper som jobbar med olika fokusområden. Därmed kan skisser och illustrationer som redovisas i denna analys ha ändrats när detaljplanen går in i nästa fas.

4 BAKGRUND

"Syftet med detaljplanen är att ge området en tydlig framtida roll och identitet i staden som innerstad av blandad karaktär. Området mellan Skeppsbron och Masthuggstorget ska ges en stark egen karaktär, genomarbetad skala med hög täthet och goda kopplingar till omgivande delar.
– Planbeskrivningen samrådshandling dnr: 0402/13

Ambitionen med förslaget är att Masthuggskajen ska bidra till hela stadens rumsliga och sociala integration. Det blir en ny stadsdel med delvis hög bebyggelse och hög täthet där tätheten inte bara rör en hög exploatering utan även handlar om en tät karaktär. Norr om Järnvågen byggs en ny halvö ut i älven för att utöka den byggbara marken i det mest attraktiva och centrala området och här samlas även de högsta byggnaderna runt en ny park ovanpå Götatunneln. De högsta husen medges till 27 våningar.

Detaljplanområdet kommer att medge ca 125 000 m2 bostäder inklusive bottenvåningar. Därtill medges 125 000 m2 verksamheter. Planen innebär även drygt 40 000 m2 för specifik användning så som parkeringshus och förskolor i området. Arbetet drivs av Göteborgs stad, Älvstranden Utveckling AB, ett konsortium av lokala fastighetsägare samt anlitade arkitekter och konsulter.

5 BARNKONSEKVENSANALYS

Göteborg stad har utvecklat verktyget Barnkonsekvensanalys (BKA) för att aktivt och kontinuerligt föra in barnperspektivet i samhällsplaneringen och för att skapa en stadsmiljö som värnar om barn och ungas intressen.

Barnkonsekvensanalysen lyfter fram de frågor som är relevanta för barn på ett systematiskt sätt. Därigenom blir de också lättare att diskutera och bearbeta.

Barn är alla människor under 18 år. Med barn menas alla barn, oavsett kön, religion, socioekonomisk bakgrund, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.

Arbetsprocess

Inför denna rapport har ett antal workshops genomförts med olika intressenter med utgångspunkt i matrisen Barnkonsekvensanalys (se bild höger).

Arbetsgruppen för detaljplanen har träffats två gånger och analyserat planens förutsättningar och konsekvenser utifrån matrisen för social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys. Stadsdelsförvaltningen Majorna-Linné har genomfört en BKA-workshop med det lokala ungdomsrådet kring deras intressen och behov kopplat till platsen och den pågående detaljplanen.

Resultatet från dessa övningar tillsammans med tidigare inventeringar, utökade samråd, dialogmaterial, styrdokument och inriktningsbeslut ligger till grund för målformuleringar, åtgärdsförslag och konsekvensanalyser i denna rapport.

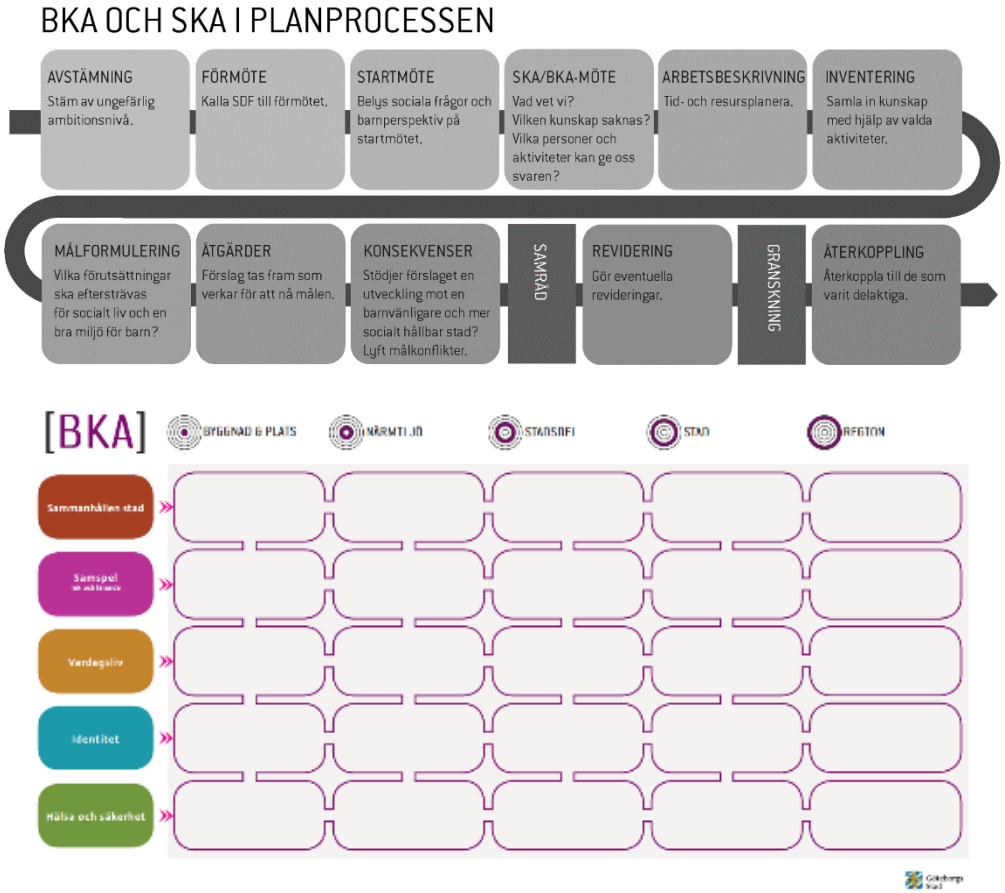

6 INVENTERING AV STYRDOKUMENT

Arbetet med Masthuggskajen påverkas av flera olika styrdokument och processer som pågått under en längre tid. För att kunna ta fram målformuleringar gällande barn och unga i utvecklingen av området har det först gjorts en inventering av befintligt material.

Visioner, styrdokument, workshopmaterial och dialogprocesser pekar i regel på samma behov och krav. Det är tydligt att detaljplanen måste skapa goda livsmiljöer för barn och unga för att kunna följa stadens beslutade styrdokument men också de hållbarhetsmål som fastighetsägarkonsortiet initierat.

Utöver lokala inriktningsbeslut finns dessutom nationella ramverk och rekommendationer. Utifrån inventering och sortering av ett gediget underlag har ett antal fördjupningsteman tagits fram till denna Barnkonsekvensanalys:

Barn i tät stad

Socialt blandat boende

Tillgänglighet och stråk

Grönska och natur

Offentliga rum och livsmiljö

Verksamheter och kulturlager

Process och verktyg

Utifrån Vision Älvstaden och framtagen stadsutvecklingsmodell initierades arbetsprocessen för att ta fram ett kvalitetsprogram i samarbete med utvalt byggkonsortium. Arbetsprocessen har bedrivits i bred samverkan mellan Älvstrandens forum för hållbar stadsutveckling City Lab, Göteborgs Stads förvaltningar och fastighetsägarkonsortium.

Detaljplanen och kvalitetsprogrammet förhåller sig till processtödet City Lab som också definierar hållbarhetsaspekter att ta hänsyn till. Därtill kommer Göteborg stads många gemensamma och förvaltningsspecifika styrdokument med barnperspektiv på stadsutveckling. Byggherrekonsortiets hållbarhetsaspekter med tillhörande mål genomsyrar planprocessen tack vare temagrupper som fått ansvar att driva olika hållbarhetsperspektiv inom City Lab. Barnperspektivet är en av många aspekter i konsortiets hållbarhetsmål och fördjupas i denna barnkonsekvensanalys.

Arbetet med Masthuggskajen påverkas av flera olika styrdokument och processer som pågått under en längre tid. Dessa har inventerats och resulterat i målformuleringarna som presenteras i nästa kapitel.

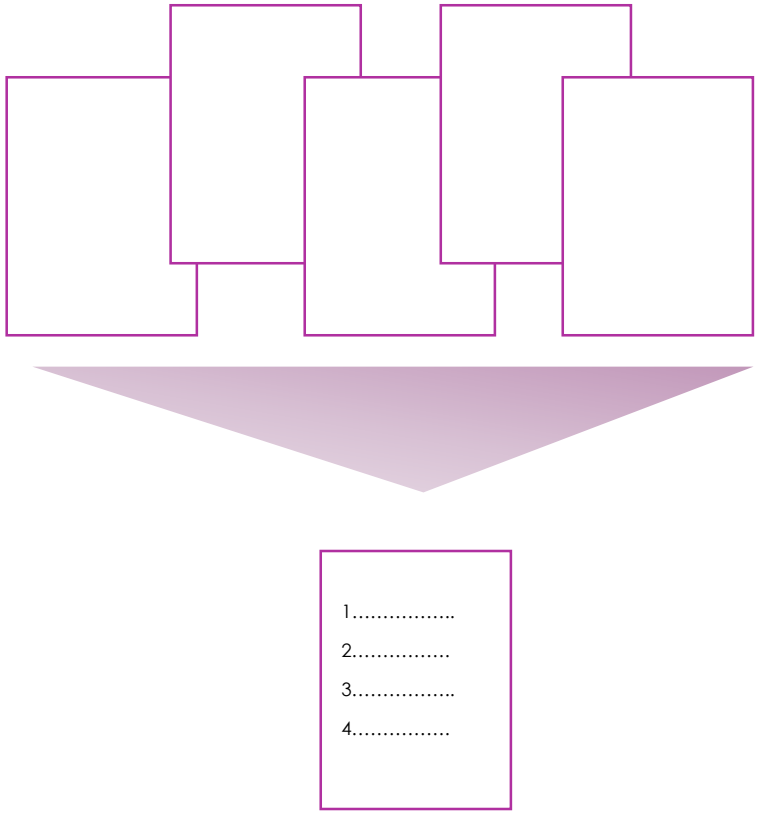

INVENTERING AV STYRDOKUMENT

- Exempel på underlag för analys och bedömning

Exempel på övergripande styrdokument om stadsplanering i Göteborg →

ÖP

Grönstrategi

Trafikstrategi

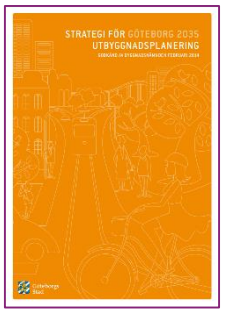

Utbyggnadsplan

Vision Älvstaden

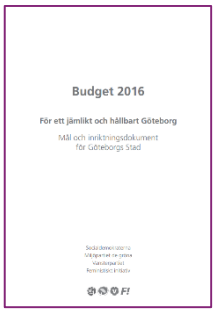

Budget 2016

Exempel på platsspecifika eller ämnesspecifika utredningar och forskning på lokal eller nationell nivå →

Kommersen 2.0

Ramprogrammet

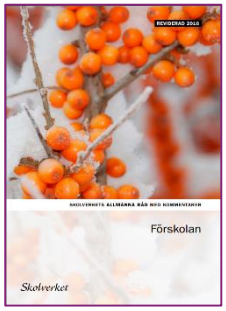

Skolverkets riktlinjer

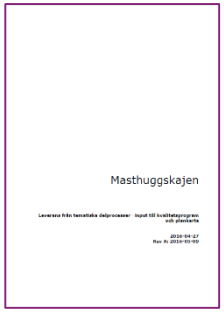

Temagrupperna

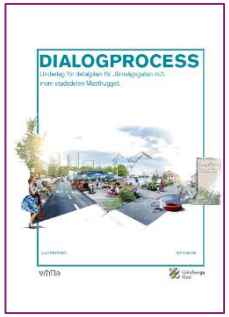

Dialogprocesser

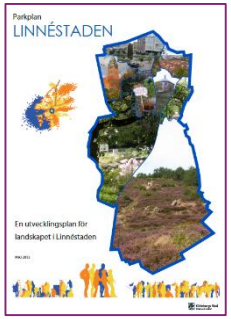

Parkplan

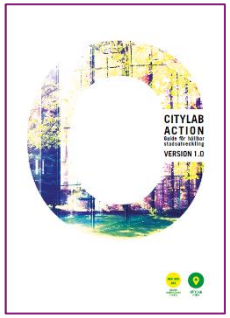

City Lab

Exempel på processverktyg och material från dialoger, workshops, tidigare planeringsmaterial och undersökningar →

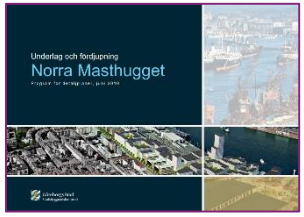

Planprogram

SKA/BKA-process

Lokala Kunskapsbaser

*För fullständiga källor se kapitlet *Litteraturlista*

INVENTERING AV STYRDOKUMENT

- Exempel på vilka krav som förskolans utemiljö ska uppfylla

LOKALA STYRDOKUMENT

Ramprogram för förskole/ skolbyggnader "Göteborg: Inför stadsbyggnadskontorets arbete med ny detaljplan för nya bostadsområden bör det avsättas tillräckligt stor yta för allmänt ändamål med generell byggrätt så att kommunen kan agera flexibelt och långsiktigt för att kunna svara mot det kommunala servicebehovet. Staden ger här olika förutsättningar, eftersom en förtätning i befintlig stadsmiljö inte kan ge lika stor utemiljö som vid etablering i nya bostadsområden. En målsättning för förskolebarns utemiljö är 35 m2 /barn, 20 m2 för yngre barn i skolan och 15 m² för äldre barn i skolan. Detta för att yngre barn kräver större ytor utomhus. Utemiljön ska vara så flexibel att den kan anpassas för både F-3-skola och förskola. Målsättningen är att bygga större förskolor med 5-6 avdelningar när fastigheten/ytan tillåter. Det blir snabbare och effektivare för kommunen att bygga två fastigheter à sex avdelningar än till exempel fyra stycken byggnader med tre avdelningar i varje hus. Att bygga både förskolor och skolor i två plan är också möjligt där detaljplan tillåter. Det är av vikt att se kopplingarna mellan tänkt lärmiljö och vad läroplanen säger om utomhusverksamhet. Ramprogrammet sätter fokus på fyra områden inom utemiljö: Situationer i social gemenskap, aktivera alla sinnen, ge plats för rörelse och stimulera kvalitet." *För fullständig lista läs Ramprogrammet*.

Vision Älvstaden: Platser och parker ska ligga i ett lättillgängligt och finmaskigt nät till fördel för barns och ungas behov av plats för rekreation, lek och fungerande vardagsliv. Förskolor och skolor ska ha en god utemiljö. Naturliga mötesplatser ska finnas där barn, unga och vuxna kan mötas, leka och lära.

NATIONELLA RIKTLINJER

Skolverkets allmänna råd – förskolan: "Vid planeringen av förskolans miljö är det viktigt att skapa en stimulerande mångsidigt användbar miljö med god tillgång till varierat och formbart material för skapande, utforskande och upplevelser som gynnar barnens fantasi och kreativitet. Den fysiska miljön skapar såväl förutsättningar som hinder för lek och lärande. Om den fysiska miljön upplevs som otillgänglig, otrygg och understimulerade, utforskar och leker inte barn i den miljön. Detta kan i sin tur hämma barnets utveckling både fysiskt, kognitivt och socialt. Enligt läroplanen ska utomhusvistelse ge möjlighet till lek, utveckling och lärande både i planerad miljö och i naturmiljö. Utemiljön har stor betydelse för barns upplevelser av naturen såsom växter, djur och årstidsväxlingar "

Boverkets allmänna råd - 2015:1: "Vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet. Friytan bör placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Friytan bör placeras i direkt eller i nära anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för skola årskurs sju till nio och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligt med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov."

LAGKRAV

Plan och bygglagen: "Planläggning enligt denna lag ska främja från en social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper (Kap 2 ½ 3)
Vid planläggning enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns gator och vägar, torg, parker och andra grönområden, lämpliga platser för lek, motion och annan utevistelse, och möjligheter att anordna en rimlig samhällsservice och kommersiell service. (Kap 2 §7)

Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta. (Kap 8 §9)"

Skollagen: "Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero (Kap 5 §3)

Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö (Kap 9 §8)"

7 MÅLFORMULERINGAR

Följande målformuleringar är sammanställda från styrdokument och intentioner gällande stadens långsiktiga stadsutveckling samt den gemensamma planprocessen i Masthuggskajen.

Flera av **målens teman återgår i ett stort antal styrdokument** och är omskrivna för att reflektera så många källor som möjligt, men för att kunna spåra dess huvudsakliga ursprung märks de med färgkoder enligt nedan:

Vision Älvstaden | Konsortiets hållarhetsmål | City Lab

Grönstrategi + Trafikstrategi | Budget 2016 + ÖP

Barn i tät stad

Skolor, förskolor och tillhörande anläggningar ska utformas med goda utomhus- och inomhusmiljöer samt kunna samutnyttjas, ha nära till grönområden och säkra skolvägar.

Barn och unga ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.

Socialt blandat boende

En socialt blandad befolkning ska främjas genom ett varierat utbud av bostäder med olika upplåtelseform, pris och storlek. Vi ska bygga en tät stadsmiljö som främjar möten och samverkan.

Det ska vara boendemiljöer som inkluderar barn och unga och ser till deras behov.

Tillgänglighet och stråk

Till och från Masthuggskajen ska barn och unga kunna röra sig fritt till fots, cykel och kollektivtrafik mellan bostad, lek, aktiviteter, skola och förskola.

Vi ska arbeta bort barriäreffekter och hinder i stadsmiljön.

Grönska och natur

Platser och parker ska ligga i ett lättillgängligt och finmaskigt nät till fördel för barns och ungas behov av plats för rekreation, lek och fungerande vardagsliv.

Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt.

Det ska finnas mångfunktionella grönytor och ekosystemtjänster som ger goda förutsättningar för hälsosam luftkvalitet, ljudmiljö och mikroklimat.

Grönska och natur ska bidra till kulturella och sociala värden som folkhälsa, upplevelser och pedagogik.

Offentliga rum och livsmiljö

Masthuggskajen ska erbjuda ett brett spektrum av mötesplatser. Möten i ett intensivt stadsliv, icke-kommersiella och lågintensiva platser, grannskapets mötesplatser, generationsöverskridande mötesplatser, platser för barn och unga, föreningslokaler och andra aktivitetsytor.

Stadsrummets största kvalitéer ska finnas i ögonhöjd, för såväl barn som vuxna.

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) ska integreras och används på lämpligt och kreativt sätt för att utveckla staden hållbart.

Verksamheter och kulturlager

Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina intressen och hobbys.

Vi ska utgå ifrån fungerande sociala och ekonomiska nätverk samt identitetsskapande byggnader och kulturella uttryck samtidigt som vi öppnar upp för nya uttryck och främja ett mångfacetterat entreprenörskap.

Bottenvåningar och kommersiella lokaler ska ha ett diversifierat utbud som tar hänsyn till barn och ungas behov av service och handel.

Process och verktyg

Barn och unga ska vara delaktiga på ett systematiskt och konstruktivt sätt i samhällsplaneringen och utvecklingen av Masthuggskajen.

Platsskapande aktiviteter och temporära åtgärder ska integreras i stadsutvecklingen och låta barn och unga påverka.

8 DEL 2: ANALYS

I detta kapitel av rapporten analyseras stadsstrukturen och detaljplanens utformning utifrån målformuleringarna. Varje analys lyfter fram forskning, utredningar och inkomna synpunkter samt resonerar kring möjligheter och risker med detaljplanen. Det är illustrationsplanen från samrådshandlingen som analyseras – den kommer att förändras inför detaljplanens antagande men de nyckelfrågor som analysen redovisar är relevanta även för uppdaterade planskisser.

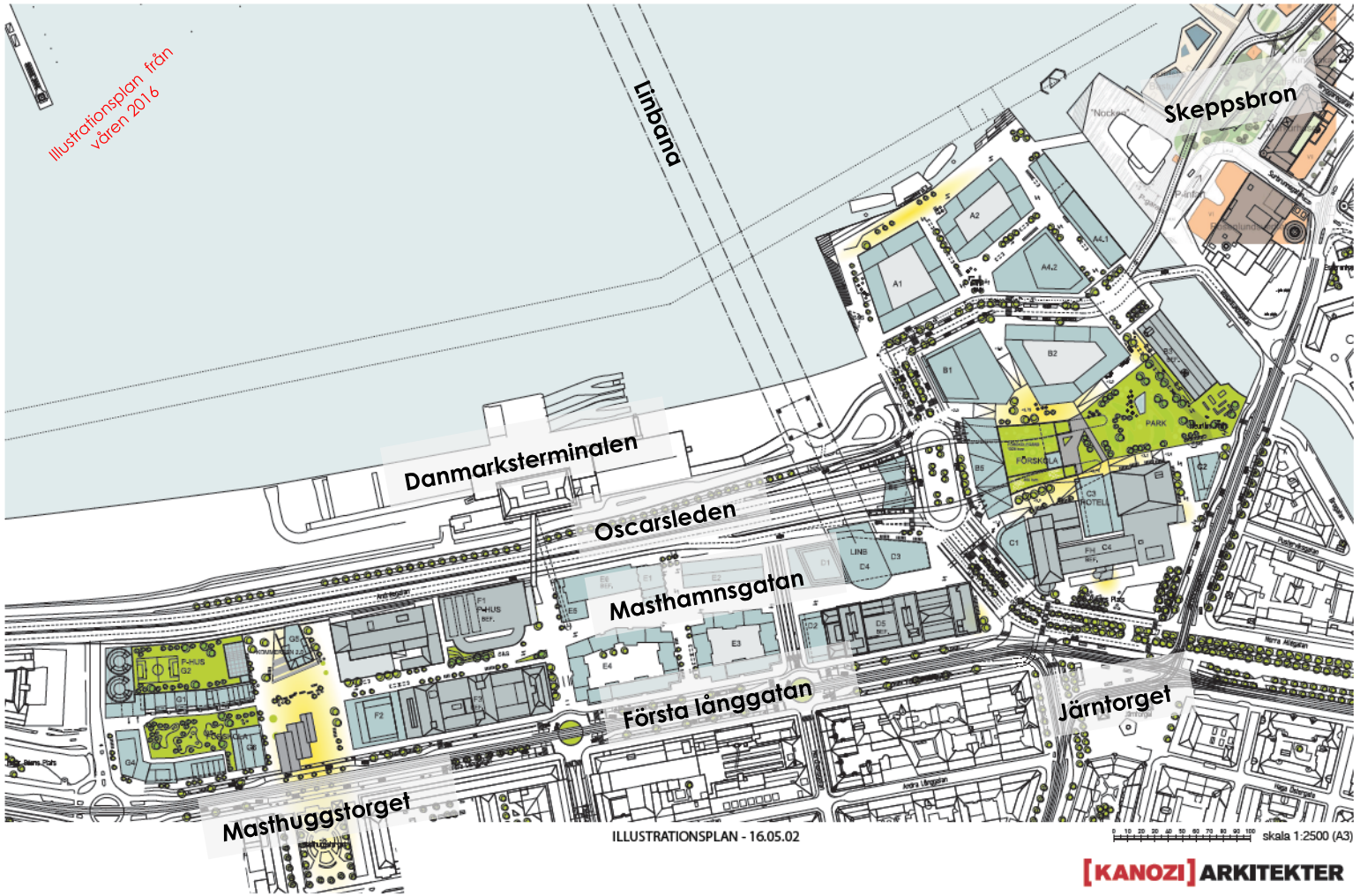

Planförslaget medger en blandad stadsbebyggelse med bostäder, kontor, hotell, verksamhetslokaler, handel, förskolor, parker, kajstråk och inte minst en linbana över älven.

Detaljplanen i samrådsskedet medger:

Cirka 125 000 m2 bostäder inklusive bottenvåningar där dock bostäder ej tillåts (detta innebär cirka 1250 bostäder).

Därtill medges 125 000 m2 verksamheter.

Planen medger även drygt 40 000 m2 för specifik användning så som parkeringshus och förskolor i området.

8.1 BARN I TÄT STAD

MÅL

Skolor, förskolor och tillhörande anläggningar ska utformas med goda utomhus- och inomhusmiljöer samt kunna samutnyttjas, ha nära till grönområden och säkra skolvägar.

Barn och unga ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.

INTRODUKTION

Vi bör förbereda sig för en framtid där livsstilstrender, flyttmönster och bostadsmarknaden gör att fler och fler barnfamiljer bor i en urban miljö. Barn och unga bor dessutom med sina föräldrar längre och ungdomar i storstäderna flyttar hemifrån allt senare jämfört med ungdomar i övriga delar av landet. I primärområdena Masthugget, Olivedal och Haga har 34 % av hushållen ett eller flera barn, en siffra som ligger lika högt som Göteborgs genomsnitt trots att bebyggelsen framförallt består av lägenheter i tät stadsmiljö.

Barns och ungas livsvillkor påverkas av hur vi planerar, utformar och förvaltar den byggda miljön – men också av hur de själva kan påverka utvecklingen. Den fysiska omgivningen har stor betydelse för barns utveckling och påverkar inte minst hälsa, umgänge och lärande. I den täta stadsbebyggelsen är det en stor utmaning att avsätta och bibehålla tillräckligt stora friytor för barns och ungas behov. Enligt Boverket påverkar bostadsbristen och samhällets krav på effektivt utnyttjande av mark att konkurrensen om marken ökar. Samtidigt sker en utveckling där skol- och förskoleverksamheten går mot allt större skolenheter och förskolor och skolor byggs för allt fler elever.

Den täta bebyggelsen i Masthuggskajen skapar en konflikt med barns intresse av friyta, gröna miljöer, inhängande gårdar och upplevelserika lekmiljöer. Att hitta lösningar genom kompromisser eller kompensationer riskerar att suboptimera stadsmiljön som helhet. En allmän park kan exempelvis inte kompensera brist av inhägnad förskolegård om den samtidigt ska fungera för andra intressen.

Barn och unga är beroende av vuxnas beslut och att vi tar hänsyn till deras förutsättningar och intressen. I detta avsnitt redovisas utdrag ur dialoger med barn och unga som är viktiga att föra vidare i arbetsprocessen med Masthuggskajen.

> *Täthet handlar inte bara om högre hus. Täthet har samband med flera planeringsaspekter och sammantaget kan en tät stad skapa bra förutsättningar för en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar utveckling. När staden förtätas kommer avvägningarna mellan olika intressen att bli fler och svårare, och målkonflikter behöver hanteras i planeringen av den växande staden.*
>
> *Hur målkonflikterna hanteras är en nyckelfråga för stadsutvecklingen i Göteborg och de måste lyftas och avvägas noggrant. Att värden ibland går förlorade går inte att undvika, men då behöver värdena kompenseras med nya eller förstärkta värden, så att resultatet blir mer värdefullt. Den täta staden behöver planeras med förståelse och kunskap om hur vardagslivet påverkas. Planeringen av bostäder, lokaliseringen av verksamheter och utformningen av de gemensamma offentliga rummen ska ha vardagslivet i fokus samt bidra till att förenkla människors liv och skapa ett trivsamt stadsliv, för folkhälsan och för att skydda miljön.*
>
> - Göteborgs stad Utbyggnadsplanering 2035

MÄTETAL OCH NORMER – FÖRSKOLEGÅRDAR OCH FRIYTOR

Planens innehåll (siffror från maj 2016)

- Ca 1250 bostäder (beräknat på 100kvm BTA/lgh)
- Barn (0-18 år)enligt Stadsledningskontorets beräkning 0,5 barn/ bostad: 625 st [1]
  Man kan anta att 1/3 är förskolebarn, 1/3 grundskolebarn och
  1/3 högstadie- och gymnasieelever.
  Det innebär ca 208 barn i varje ålderskategori.
- Planerade förskoleavdelningar: 10 st
- 5 + 5 avdelningar x 20 barn* per avd = 200 förskoleplatser [2]

Utomhusyta:

- Förskola i väster: 2200 m2 gård
- Förskola i öster: 1490 m2 gård, 970 m2 grönt takrum, 410 m2 tak
- Park i väster: 2740 m2
- Park i öster: 3840 m2
- Aktivitetsyta på p-hus i väster: 2450 m2

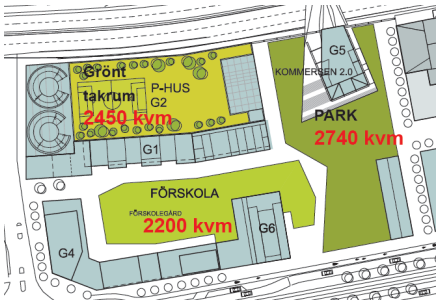

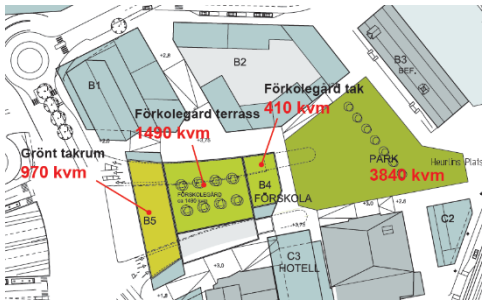

Göteborg stads Ramprogram för förskolor och skolor

En målsättning för förskolebarns utemiljö är 35 m2/barn, 20 m2 för yngre barn i skolan och 15 m² för äldre barn i skolan.

Inomhus rekommenderas 10 m2 per barn eller 140 m2 per avdelning.

Utemiljön ska vara så flexibel att den kan anpassas för både F-3-skola och förskola.

I lokalyta (LOA) ingår exempelvis personalrum, arbetsrum, klassrum, avdelningsyta, pausrum, specialsalar, bibliotek, toaletter, matsal, storkök, förråd, idrott samt kommunikationsytor (korridorer mm).

Målsättningen är att bygga större förskolor med 5-6 avdelningar när fastigheten/ytan tillåter. Att bygga både förskolor och skolor i två plan är också möjligt där detaljplan tillåter.

Lagrum

Enligt PBL ska det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse både i bostadsområden och på tomter med lokaler för fritidshem, förskola, skola (8 kap. 9–11 §§ PBL).

Enligt skollagen ska barn erbjudas en god miljö (Skollagen kap 8 §8) Arbetsmiljölagen hanterar skolmiljö för äldre elever med fokus på elevernas deltagande i utformningen av den egna skolmiljön.

Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1, sidan 1) gör gällande att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.

Remissvar samråd 24 juni – 1 september 2015

SDF Majorna-Linné skriver att lokalerna bör utformas flexibelt för att kunna förändras över tid och anpassas till årskurs 4-9. I området finns behov av en lokal som kan täcka idrottsbehovet för mellan- och högstadiet.

[1] Jämför med primärområde Olivedal: 0,23 barn per bostad
Jämför med primärområde Masthugget: 0,26 barn per bostad
Lägenhetsfördelning påverkar hur familjer kan bo, med risk för trångboddhet.

[2] Räknar med 20 barn som ett maxantal barn per avdelning

PLANENS KONSEKVENSER: YTOR FÖR FÖRSKOLEGÅRDAR OCH FRIYTOR

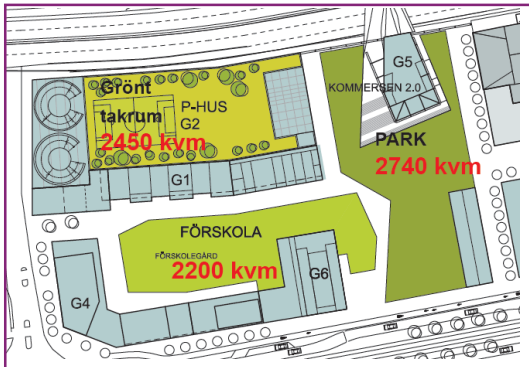

Förskola, aktivitetsyta på
p-hus och parkmiljö i väster.
Förskolegård på ca **2200 m2**

Konsekvens:
5 avdelningar = 100 barn x 35 m2 =
rekommenderat **3500 m2** utomhusgård.

2200 m2 = 22 m2/ barn

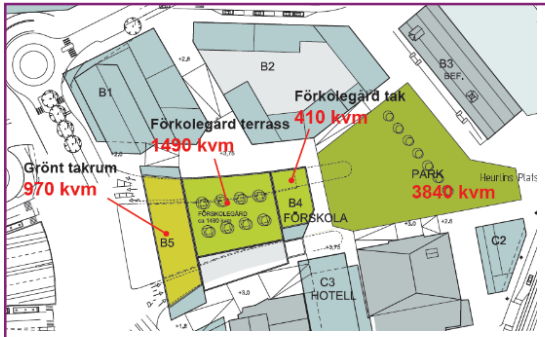

Förskola och park i öster. Friyta på
innergården ca **1490 m2**.
Takytor: 970 m2 + 410 m2 = **1380 m2** tak.

Konsekvens:
5 avdelningar = 100 barn x 35 m2 =
rekommenderat **3500 m2** utomhusgård.

1490 m2 = 14,9 m2/ barn
Inklusive tak: 28,7 m2/ barn

Räcker gårdsytorna för att uppfylla stadens kvalitetsnormer?

Denna räknemodell visar att det saknas **3210 m2** förskolegård för att uppfylla stadens målsättning enligt Ramprogrammet. Räknar man med takytorna på förskolan i öster som gård saknas det fortfarande **1930 m2.** Notera även att planen ger ca 200 förskoleplatser men behovet beräknas bli 208 förskolebarn enligt Stadsledningskontorets beräkningsmodell.

Parkyta i öster: 3840 m2

Enligt Grönstrategin för Göteborgs stad kan den bostadsnära parken fungera som ett stöd i den dagliga verksamheten om den ligger inom ett gångavstånd på 5 minuter. Den bostadsnära parken ska enligt grönstrategin vara minst 0,2 hektar
(2000 m2) stor och ska innehålla platser för vila, möten och naturupplevelser. Parken i detaljplanen uppfyller kravet storleksmässigt och avståndsmässigt från förskolan i öster men behöver gestaltas på ett sätt som fungerar för skolverksamhet i sådana fall. En offentlig park ska fungera för allmänhetens behov och planeras i regel inte för förskoleverksamhet. Utrymmet för samutnyttjande är därmed begränsat.

Förskolan i västra delen av planen ligger drygt 700 meter från parken. Om ett litet barn går 200 meter på 5 minuter innebär det att parken ligger för långt från förskolan i väster. Förutom avstånd och hastighet behöver trafiksituationen vägas in och barnen skulle då behöva hantera fyra korsningspunkter längs Masthamnsgatan. Om flera förskolor ska kunna nyttja samma park bör man vara medveten om att 0,2 hektar är en relativt liten parkyta. Sluttande mark med en lutning på mer är 4.5 grader kan inte tillgodoräknas som lekyta. Större lutning behöver dessutom handikappanpassas och utrustas med räcken och ramper.

Parkmiljö i väster: 2740 m2

Bredvid förskolan i väster ligger en parkmiljö som ska smälta samman Masthuggstorget med nya Kommersen. Det är en urban miljö med gröna inslag. Det är oklart hur en sådan yta kan kompensera för förskolegården eftersom den inte är gestaltad ännu, men den kommer kantas av handel och ha genomfartstrafik (om än i låg hastighet) och kan inte fungera som en gård. Däremot kan den säkert bli ett upplevelserikt stadsrum och locka till lek och rörelse.

Kan parkerna kompensera för små förskolegårdar?

JA — För barnen i den östra skolan kan den östra parken kompensera i viss mån om den gestaltas på ett sätt som fungerar för samutnyttjande utan att kompromissa allmänhetens behov.

NEJ — För barnen i den västra skolan kompenserar den östra parken inte om de ska gå dit själva, det kan dock fungera med lämplig transport vid utflykter. Det offentliga rummet intill förskolan i väster kan inte kompensera för gård då det ligger på allmän plats integrerat i ett trafiklandskap. En offentlig park ska fungera för allmänhetens behov och planeras i regel inte för förskoleverksamhet.

Aktivitetsyta på p-huset i väster: 2450 m2

Enligt Boverkets allmänna råd bör friytan placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Hur barnen skulle ta sig till och från aktivitetsytan måste studeras – exempelvis en hög trappa eller hiss som kräver passerkort är direkta hinder.

En upphöjd aktivitetsyta är ett urbant inslag som kan tillföra rekreationsvärden i en tät stad. Taket har dock inte samma kontakt med gaturummet och omgivningen som en park i marknivå och utsätts för ett annat mikroklimat. P-huset ligger intill motorleden och hälsosamma bullernivåer måste säkras på aktivitetsytan. Om ytan har låg insyn finns risk att den förebygger otillåten aktivitet men kan också uppfattas som en fristad utan påverkan från omvärlden.

En aktivitetsyta på p-huset i Masthuggskajen skulle innebära 2450 m2 extra friyta intill förskolan – men den behöver i sådana fall programmeras och gestaltas på ett sätt som bidrar till att uppfylla förskolans behov. Ifall ytan på p-huset senare tas i anspråk för annat ändamål utan att ersättas, bryter detta mot Boverkets allmänna råd. Det är därför angeläget att diskutera vem ytan ska vara till för och vilka behov den ska fylla.

Hur aktivitetsytan ska programmeras kan undersökas genom en dialogprocess för att skapa värden som barn och unga uppskattar. Möjligtvis kan det bli en plats för äldre barn eller kombinera med föreningsverksamhet och evenemang.

Kan aktivitetsytan kompensera för små förskolegårdar?

JA Den ligger inom gångavstånd för förskolan i väster men måste programmeras så att den fyller verksamhetens behov. Att barnen självständigt tar sig till och från taket måste säkerställas.

NEJ Förskolan i öster har för långt dit om barnen ska gå själva. Aktivitetsytan kan dessutom inte räknas med som friyta om den inte kan säkras för framtida användning.

GESTALTNING OCH KVALITET - FÖRSKOLEGÅRD

En förskole- eller skolgård måste gestaltas så att den fyller skolverksamhetens behov. Enligt skollagen ska miljön vara en aktiv del i barns utveckling och lärande. Miljön behöver också kunna förändras och anpassas över tid eftersom barngruppen hela tiden förändras och behoven därmed skiftar. Enligt läroplanen ska utomhusvistelse ge möjlighet till lek, utveckling och lärande både i planerad miljö och i naturmiljö. Utemiljön ingår i Skolinspektionens kvalitetsgranskning som en viktig del av skolmiljön. Utemiljön har stor betydelse för barns upplevelser av naturen såsom växter, djur och årstidsväxlingar. Forskning visar att barnen leker fler lekar och de leker bättre i grupp på förskolegårdar med olika typer av terräng. Tillgång till en varierad utemiljö skapar dessutom goda möjligheter för barnen att utveckla sin motorik. För små gårdar hindrar barnens rörelsefrihet, riskerar att skapa konflikter mellan barn som måste samsas på en liten yta och kan orsaka hälsoproblem.

SDF Majorna-Linné skriver i sitt remissvar att samnyttjade ytor är positivt ur ett markekonomiskt perspektiv. Konsekvenserna kan innebära nya och intressanta möten men också att arbetsuppgifter för till exempel förskolepedagoger förändras. Inhägnade förskolegårdar är en förutsättning för barns självständiga lek då personalen kan vara trygga med att barnen inte försvinner iväg eller utsätts för fara. Där stängsel eller andra naturliga stoppande barriärer saknas ges inte samma möjligheter till fri lek samtidigt som en högre personaltäthet krävs för att hantera de växande barngrupperna. Samnyttjande av förskolegårdar innebär därmed högre kostnader för stadsdelsförvaltningarna, en konsekvens viktig att tidigt ta med i beräkningen.

Ramprogrammet sätter fokus på fyra områden inom utemiljö:

Situationer i social gemenskap
Det är viktigt att alla barn känner sig trygga, att de tillhör en gemenskap och att de lär sig att känna empati och ta ansvar. Miljön ska uppmuntra till aktiviteter som skapar detta.

Aktivera alla sinnen
Det är viktigt att miljön ger upplevelser och inbjuder till roliga aktiviteter. Barnen ska även få känsla av att de kan påverka miljön och vara delaktig i den.

Ge plats för rörelse
Miljön ska inbjuda till rörelse, det måste finnas plats för rörliga aktiviteter. Den ska också erbjuda balans- och tekniska övningar för utvecklingen av barnets motorik.

Stimulera kreativitet
Miljön ska inbjuda till skapande och erbjuda en variation av skapandematerial. Det ska vara en miljö som går att utforska och testa över tid.

REFERENSOBJEKT SOM BELYSER OLIKA LÖSNINGAR FÖR GÅRD OCH FRIYTA

Förskolegård ca 1300 m2 i Lundby, Göteborg.
Saknar ljusskydd, saknar olika terränger och har mycket lekredskap men liten fri yta.

Samutnyttjad lekplats och park, ca 3000 m2 i Haga, Göteborg. Variationsrik yta med olika aktiviteter och grönska i urban miljö.

Maritime youth house i Köpenhamn med vistelseyta på taket.

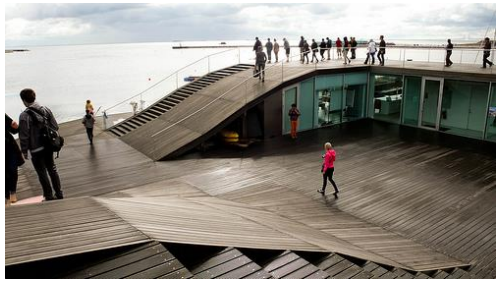

Urban park byggd av naturmaterial, Berlin. Trots hårdgjord yta får man en naturlig känsla.

Förskola och skola i Eriksberg, Göteborg. Gård för de yngsta barnen (ca 4000 m2) närmast huset, utemiljön övergår sedan till sportplaner och parkmiljö.

Förskola på bostadsgård i Kvillebäcken, Göteborg. Gården samutnyttjas med de boende och innehåller endast ett antal lekredskap med låg interaktivitet.

ERFARENHETER FRÅN STOCKHOLM

I januari 2016 besökte en delegation på 14 personer från Göteborgs stad Årstadal i Stockholm. Gruppen bestod av tjänstemän inom Älvstaden som dokumenterade sina erfarenheter i rapporten "Studieresa – Barn och äldre i tät stad".

Studieobjektet Årstadal är en ny stadsdel som växer fram genom att det tidigare industriområdet förvandlats till bostadsområde med inslag av arbetsplatser, service och verksamheter. Det är en oerhört tät stadsbyggnad med 2,5 gånger så tätt som Stockholm sett till personer per yta.

Exempel på förskolegårdar som framkommer i studiebesöket:

Kajens förskola med 390 m2 gård som utnyttjas av 49 barn = 8m2 per barn.

Ängens förskola med 180m2 gård som utnyttjas av 50 barn = 3,6 m2 per barn.

Sjötorgets förskola med 280 m2 gård som samsas med bostadsgård.

Förskolorna i Årstadal har i genomsnitt 7m2 per barn, men talen varierar mellan 3,6 m2 till 11 m2. Många förskolegårdar delar utrymme med bostadsgårdar.

Utdrag ur tjänstemännens reflektioner i rapporten från studiebesöket:

- Utarmad lek, vistelse och lärandemiljö
  Detta kan innebära risker för folkhälsan och varken boende eller besökare får sina behov av rekreation tillgodosedda. Flertalet bostadsgårdar har dessutom en torftig utemiljö på hårdgjorda ytor. Det begränsar den fria och genusneutrala leken och barnen får dålig upplevelsevariation.

- Förändrad arbetsmiljö
  Personalen som ska hantera konsekvenserna av för små gårdar får en förändrad arbetsmiljö. En av lösningarna innebär att ta med barnen till naturområden där flera förskolegrupper ska samsas och personalen behöver övervaka barnen snarare än jobba med pedagogiskt innehåll.

- Försämrad livsmiljö
  Det uppstår intressekonflikter om den offentliga ytan när förskoleverksamheten ska nyttja den under dagarna, samtidigt som parker, torg och naturmark ska vara tillgänglig för allmänheten. Det leder till att andra brukargrupper trängs undan och får en försämrad livsmiljö. Bostadsgårdarna blir upptagna av förskoleverksamhet och tränger undan andra boende.

- Ökade kostnader
  Begränsade förskolegårdar, offentliga rum och bostadsgårdar medför ökat slitage eftersom användartrycket på dessa ytor är mycket högt.

VAD KAN GÖTEBORG GÖRA?

"Vi, tjänstepersoner, måste bli skarpare i våra arbetsformer när det byggs tätt och mycket på en gång. [..] Göteborg behöver hitta metoder för att klokgöra beslutsfattare kring detta i tid [..]"

Skolgård till Kajens förskola i Årstadal (bild: Stockholm stad)

Skolgård till Ängen förskola i Årstadal (bild: Stockholm stad)

BULLER- OCH LUFTMILJÖ VID FÖRSKOLORNA, MÄTNINGAR TILL DETALJPLAN

Till detaljplanen gjorde Miljöförvaltningar en rapport gällande luftmiljö under 2014. Den samlade bilden är att om gaturummet kring Oscarsleden sluts genom uppförandet av byggnader kommer halterna av luftföroreningar att stiga vilket medför stor risk att miljökvalitetsnormerna för både kvävedioxid och PM10 överskrids.

Bullermätningarna från 2015 visar att området är delvis mycket bullerutsatt, främst från E45an som trafikeras av ca 55000 fordon per dygn samt Järnvågsgatan ca 25000 fordon och all trafik runt Järntorget med bussar och spårvagnslinje 1, 3, 6, 9, 11. Även Första Långgatan är relativt trafikerad med ca 6000 fordon per dygn. På grund av mycket hårdgjorda ytor och reflexer i byggnader så upplevs området i dagsläget relativt bullrigt. Bullerkällorna är alltså främst bilar, lastbilar, bussar och spårvagnar. I området ligger även Stenas Danmarksterminal där båtar lägger an och lämnar kaj några gånger per dygn.

Åtgärdsprogram för buller – Göteborgs stad

I Göteborgs Stad ska ambitionen vara att genom ett systematiskt arbete ta hänsyn till goda ljudmiljöer som finns eller som kan skapas i eller nära bostaden, så som grönytor, förskolor och skolor, innergårdar och stadskvarter. God ljudmiljö i en stadsmiljö innebär att buller inte stör sömn och vila i bostaden eller dagliga sysselsättningar. Ambitionen att förtäta staden genom att bygga bostäder centralt nära god kollektivtrafik och bygga ut kollektivtrafiken för att kunna nå målet om det hållbara resandet innebär en målkonflikt med god ljudmiljö. Åtgärdsprogrammet för buller listar många olika förslag på hur buller kan hanteras i stadsmiljö, men den fysiska utformning av kvarteren, materialval och grönska blir extra viktigt i täta urbana miljöer som Masthuggskajen.

Bullers påverkan på barn

Naturvårdsverket skriver att buller påverkar oss på olika sätt och har stor påverkan på vår hälsa och påverkar vår möjlighet till en god livskvalitet. Buller kan ha både tillfällig och permanent påverkan på människans fysiologiska funktioner. En tillfällig påverkan, till följd av exempelvis ett plötsligt ljud, kan ge upphov till bland annat höjd hjärtfrekvens och tillfälligt förhöjt blodtryck. Höga ljudnivåer kan även vara skadliga för hörseln. Flera studier pekar på att långvarig exponering för flyg- och vägtrafikbuller kan öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar.

Andra negativa effekter kan vara att det blir svårt att uppfatta tal, och svårt att vila och sova. Sömnstörningar är en av de allvarligaste effekterna av samhällsbuller. Ostörd sömn är en förutsättning för att människan ska fungera bra både fysiologiskt och mentalt. Den maximala ljudnivån och antalet ljudhändelser har en avgörande betydelse för uppkomsten av sömnstörningar. Andra negativa effekter är stress, försämrad koncentrations- och inlärningsförmåga.

Olika grupper är olika känsliga för bullerexponering. Personer med hörselnedsättning eller barn som håller på att lära sig språk och att läsa, drabbas i en miljö där buller minskar förmågan att uppfatta och förstå tal.

Rekommendationer ur bullermätning – Förslag på förskola i öster

Höga ljudnivåer mot väster (Järnvågsgatan, E45) men tack vare kvarterets form skapas en ljuddämpad sida mot öster, där det blir parkområde och beräknade ljudnivåer lägre än 55 dBA. Bostäder går att bygga men måste ha mycket hög fasadisolering mot väster. Balkonger mot väster är inte lämpligt pga. bullret från ovan nämnda vägar.

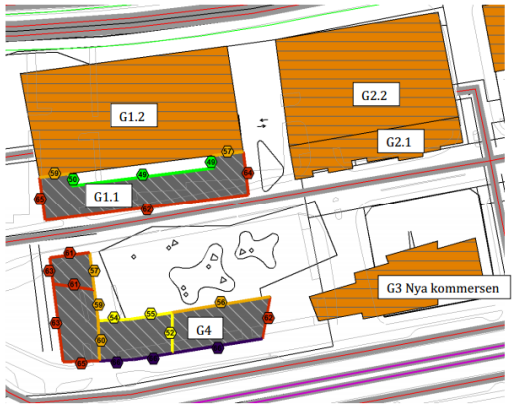

Rekommendationer ur bullermätning – Förslag på förskola i väster

Kvarteret ligger bullerutsatt både från Första Långgatan i söder och E45an i norr och väster (ljudnivåer mellan 60 och 66 dBA) För att möjliggöra bostäder krävs noggrann planering av planlösningar samt i vissa fall delvis inglasningar av balkonger och/eller specialfönster. De flesta lägenheterna har dock en sida mot delvis ljuddämpad innergård på högst 55 dBA.

LOKALKLIMAT

Samrådshandlingen till detaljplanen beskriver att:

"Masthuggskajen är genom sitt läge utsatt för starka vindar vid älven och med flertalet höga hus. Bebyggelsen på Järnvågen följer principen att de högre byggnaderna är placerade i de inre delarna och sedan trappar bebyggelsen ner ut mot kanterna – både i norr mot älven och mot Rosenlundskanalen. Det ger förutsättningar för ett bättre mikroklimat vad gäller vindar och sol samtidigt som det ger en varierad stadsbild och ett anpassat möte med älvrummet. På förhand identifierade utmaningar för mikroklimat är längs kajen och vid förskolegården i området Järnvågen"

"Utredning för Höga hus" i Centralenområdet (WSP/ What! Arkitekter 2015) beskriver påverkan av höga hus på mikroklimatet:

"En hög byggnad tar ner vinden från hög höjd och bildar virvlar vilket ökar vindhastigheten nere på gatan. Om avståndet till närmsta hus är mindre än husets höjd kommer vinden förstärkas ytterligare. Med hjälp av åtgärder som att bygga ut sockelvåningen, att sätta upp skärmtak o s v, kan vinden brytas eller minskas. Höga hus kastar långa skuggor. I Sverige har vi under stor del av året ett lågt solstånd vilket medför att även låga hus skuggar gator och gårdar under stor del av dagen. På Manhattan har man en zoneringsprincip där man får bygga högre om man gör indrag från gatan i förhållande till hur högt man önskar bygga. Ett smalt torn skuggar varje plats under kortare tid än var ett lika högt bredare skivhus gör."

Höga hus i Centralenområdet skriver också att:

" Göteborg har ett kustklimat med både milda vintrar och somrar. Läget nära kusten innebär att staden är utsatt för vind, förhärskande vindriktningar är sydväst och nordost. Göteborg har runt 1800 soltimmar per år. Under sommarhalvåret är dagarna långa, runt 18 timmar i juli med en middagssolhöjd på +55 grader över horisonten, medan dagarna under vintern är korta, bara runt 6 timmar i december och januari, med en middagssolhöjd på ca + 9 grader. En ökning med 5 våningar (eller 15 m) ger sommartid en 10 m längre skugga på marken mitt på dagen. Vintertid ger samma ökning i höjd nästan 100 m längre skugga på marken."

Lokalklimatets påverkan på människor

Forskning från Totalförsvarets forskningsinstitut och Göteborgs Universitet beskriver lokalklimatets påverkan på människor (ej specifikt barn):

"Vädret påverkar oss människor på många olika sätt, t.ex. hur vi använder och upplever platser och hur vi mår då vi befinner oss på en viss plats. Eftersom vädret och utomhusklimatet har en direkt påverkan på inomhusklimatet styr det även vårt behov av att värma eller kyla våra bostäder, arbetsplatser osv. Kunskapen om hur vädret påverkar oss och hur det inverkar på uppvärmnings och kylbehovet kan och bör således tillämpas inom stadsplanering och design.

Vädret påverkar hur vi upplever platser. Till exempel har studier visat att en plats upplevs som vackrare vid höga lufttemperaturer än vid låga lufttemperaturer. Dessutom har det visat sig att människor upplever en plats olika beroende på graden av naturliga element, såsom vatten och träd. Människor bedömer exempelvis torg omgivna av byggnader som fulare när det blåser mycket.

De socioekonomiska och hälsomässiga effekterna av det urbana klimatet kan vara både positiva och negativa. I kalla klimat ökar köldstressen hos människor. På sommaren leder det urbana klimatet däremot till mer värmestress."

SOLSTUDIER

Samrådshandlingen till detaljplanen beskriver att:

"Göteborg har runt 1800 soltimmar per år. Kvarteren mellan Första Långgatan, Masthamnsgatan och Oscarsleden/E45 är idag relativt smala, 35-50 meter djupa. Gatornas öst-västliga riktning innebär att det i huvudsak är den norra sidan som är solbelyst under dagen och att den södra sidan nås av kvällssolen. Den åtta till tio våningar höga bebyggelsen längs Första Långgatan medför dock att gatan under vinterhalvåret är skuggad större delen av dagen."

Det finns inga uppdaterade solstudier att bifoga barnkonsekvensanalysen i dagsläget. Men konsekvensen av höga hus och skuggning beskrivs i Utredning för Höga hus i Centralenområdet (WSP/ What! Arkitekter):

"Ett 30-våningshus ger mitt på dagen i juli en skuggbild som är 65 m lång. I april är samma skuggbild 120 m och i december nästan 500 m. Sommartid: 10 m. Vår och höst: 20 m. Vintertid: 95m"

Masthuggskajen riskerar alltså att också få skuggade gaturum och offentliga miljöer vilket påverkar barns vistelsemiljö. Barn bör skyddas mot skadligt UV-ljus och solskydd är bra, men om gårdarna blir kalla och saknar solljus under delar av året är det inte fördelaktigt.

Bild: Washington Post, 2015

Washington Post skrev en artikel 2015 om höga byggnaders skuggande effekt på New York. För att bygga bostäder med direkt solljus och spektakulära utsikter byggs högre och högre skyskrapor. De smala höga tornen kastar dock långa skuggor och jakten på solljus blir en klassfråga då den som bor längst upp får mest ljus.

MÖJLIGHETER

Urbana förskolor i tät stadsbebyggelse ligger nära hållplatser, service och bostäder vilket kan underlätta i vardagen.

Stadsdelen Majorna- Linné behöver ett tillskott av förskoleplatser.

Förskolegårdarna kan tillföra ytor för lek och rekreation för andra barn när förskolan stängt men samutnyttjande ökar slitaget och förskolan kan behövas för både dag- och nattverksamhet.

Om gårdarna och friytorna gestaltas på ett ändamålsenligt och upplevelserikt sätt kan de tillföra kvaliteter till stadsmiljön och fungera som pedagogiskt verktyg för förskolorna.

Förskolor kan byggas i två våningar enligt Ramprogrammet vilket kan ge utökade inomhusytor.

Läs mer:
Förskolor, skolor och idrott i den täta staden, White arkitekter 2015
Gör plats för barn och unga! Boverket 2015
Skolans och förskolans utemiljöer, Suzanne de Laval
Grönstrategi för en tät och grön stad, 2014
Ramprogram för förskole/skolbyggnader, 2014
Skolgården, förvaltning och utveckling, SKL 2015
Skolverkets allmänna råd – Förskolan, 2016
Boverkets allmänna råd (2015:1)
Bullerutredning, Akustikforum AB 2015
Luftmiljöutredning, Miljöförvaltningen 2014
Buller ger ohälsa, Naturvårdsverket
Åtgärdsprogram för buller, Göteborgs stad 2014-2018

RISKER

Förskolegårdarna är mindre än rekommenderade ytor enligt Ramprogrammet och Boverkets allmänna råd.

Bristande utemiljö på förskolor kan leda till större behov av personal vilket är en kostnad för Göteborgs stad.

Gårdarna måste få inslag av grönska, naturupplevelse och olika terräng. När de ligger ovanpå parkeringsgarage eller infrastruktur är det svårare att anlägga sådan miljö. Lekredskap som innehåller gungmoment går ej att montera på takbjälklag eller överdäckningar, även möjligheten till att kultivera grönska och plantera träd är begränsad och kräver kostsamma investeringar. Träd som ger skugga är viktigt för att ge skydd mot UV-strålar.

Aktivitetsytan på taket riskerar att tas över av andra intressen och måste kunna samutnyttjas men ändå fylla förskolans behov.

Parken i öster är inte tillräckligt stor för att kunna samutnyttjas av båda förskolorna. Den ligger dessutom för långt från förskolan i väster och kräver otrygga passager.

Om förskoleverksamheten ska kunna anpassas och vara flexibel över tid behöver behovet av idrottslokaler tas i beaktande, dessa skulle även verka främjande för föreningsliv.

Detaljplanen innehåller endast förskolor, dock är behovet stort även för grundskolor åk 4-9.

Hög användning av många barn ökar slitaget på gårdsytan. Risk finns att fler ytor blir hårdgjorda och känsliga material så som gräs försvinner.

Båda förskolorna ligger bullerutsatt och kräver noggranna åtgärder.

Tak, sluttande sidor och nivåskillnader som förskolegård behöver noggrant studeras. Hur fungerar egentligen sådana miljöer?

Måtten i detaljplanen förändras fortfarande och risk finns att gårdsytor och parkmiljöer krymper ytterligare.

Risk finns att barnfamiljer inte kan bo i centrala Göteborg och att det skapas en systematisk utflyttning.

8.1.1 Barn och ungas röster

Ett antal samtal och dialoger har genomförts med barn och unga gällande Masthuggskajen och vilket innehåll och funktion området bör ha utifrån deras behov. Det är värdefulla inspel i detaljplanen och har tagits vidare i processen, därför finns de sammanställda här i förkortad version. Ta gärna del av hela materialet via kontaktpersonerna nedan.

Ungdomsrådet Majorna-Linné 26 juni 2015, Stenhuset Fritidsgården Majken
Kontakt: Ika Mikaela Danielsson, utvecklingsledare Stadsutveckling Majorna-Linné

Sammanhållen stad

För att jag ska vistas här vill jag ha...

- en hög känsla av säkerhet (bra belysning, folkliv 24/7)
- gröna tak och gröna rum
- ett pulserande stadsliv
- småskaliga verksamheter, butiker och caféer
- öppna och stängda bostadsgårdar (valmöjlighet bland boendeformer)
- ett myller av småskaliga verksamheter och bostäder (fler bostäder 60/40)
- trappor ner till älven och enkelt att ta sig över till andra sidan
- fler sociala ytor inne och ute -aktiviteter för yngre barn
- Frilagret som plattform för unga, platser där unga vistas lockar andra unga, låt aktiviteter och evenemang flytta ut då vädret tillåter.
- vill ha spontanscen och ytor avsatta för spontanidrott/ aktiviteter
- Trygghet och säkerhet - Viktigt med rätt belysning för att människor ska känna sig trygga att vistas ute 24/7.
- Viktigt att avsätta ytor för spontanaktiviteter, detta behövs för alla målgrupper.
- Ur ett stadsdelsperspektiv önskar Ungdomsrådet...
- fler parkytor än vad planen redovisar,
- fler bostäder än kontor (60/40), -stora öppna ytor för spontanlek (scen/idrott),
- breda gröna gator (boulevard) med plats för möten och folkliv

Samspel, lek och lärande

- Locka med lekfulla aktiviteter för unga, alla åldrar. Önskar exempelvis en studsmattekulle och nya moderna aktiviteter med ljud i redskap och lekfull belysning.
- Flexibla modullösningar som är föränderliga och uppmuntrar till samutnyttjande.
- Väderskydda multispelplanen på p-hustaket/ stäng till på vintern.
- Behov av ytor för spontanidrott inomhus, bokningsbara lokaler för idrott och föreningsaktiviteter som ett sätt för kontorsverksamheter att ge tillbaka/skapa liv i bottenvåningar på kvällar och helger, samnyttjande mellan kontor, skola och föreningsliv.
- Levande och integrerade miljöer (park/boende/verksamhet/kontor) är önskvärt, bör utformas som halvprivata gröna rum där människor kan vistas och mötas.
- Ungdomar från Majorna, Linné och Haga möts/passerar Järntorget dagligen, unik möjlighet finns skapa funktioner/aktiviteter som stimulerar unga från hela stadsdelen att mötas.
- Viktigt att skapa ytor för spontan scen/idrott då funktionen saknas i området, i Majorna-Linné bor det 63 000 inv., (lika många människor som i Kalmar) ca 20 % av dem är ungdomar, deras behov och röst måste tas på allvar!
- Många av stadens unga väljer att gå i skola i Majorna-Linné, möjlighet finns att locka unga att dröja sig kvar genom ett attraktivt utbud av aktiviteter och oprogrammerade ytor inom planområdet.

Vardagsliv

- Trådlös wi-fi + eluttag i anslutning till park och aktivitetsytor lockar unga att vistas där vilket bidrar till ökad trygghet och fler möten.
- Samnyttja lokaler - ungdomsrådet efterfrågar föreningslokaler i kontorshusen som unga/ alla kan hyra gratis på kvällar och helger.
- Avsätt utrymme inom planen för unga att "bara vara"
- Undvik att skapa öppna döda ytor, vill ha rum i rummet!
- Låta unga själva skapa plattformar för möten, ta tillvara och validera deras idéer.
- Önskar väl fungerande och tydliga stråk, undvik att skapa labyrinter under byggtiden.
- Järntorget fungerar som uppsamlingshubb för stadsdelens/stadens unga, möjlighet finns att härifrån filtrera in unga i planområdet, betrakta dessa som resurs.

Identitet

- Kombinera bostadsrätter och hyresrätter i samma byggnad och skapa takterrasser som bidrar till ökad social interaktion.
- I Malmö har man skrivit in krav om gröna tak och stadsodling/ takterrasser i exploateringsavtalet, gör det här med!
- Öppen odling i pallkragar eller likt växthusen som finns på Kastellgatan är önskvärd, aktiviteten skulle boosta både social och ekologisk hållbarhet.
- Behövs grönska/lungor runt Järntorget och Götatunneln, kombinera mötesplatser med ekologisk utveckling/innovationer
- Önskar en ekologisk stadsdel som främjar hållbara livsstilar, där ekosystemtjänster och det gröna tas tillvara och nyttjas som resurs.

Hälsa & säkerhet

- Många platser inom och i anslutning till planområdet präglas av trafik och buller, detta ses som problematiskt, framförallt för småsyskon som i viss mån har större rörelsefrihet i Majorna till följd av bilfria gator, gårdar och platser.
- Önskar krav om säkerhetsbälte i linbanan.
- Vill se mycket träd/grönska då de fungerar som stadens lungor och skapar bättre luft.

Utdrag ur: Temadialog "ungas villkor för en meningsfull fritid"
Stenhuset den 27 November 2015
Kontakt: Madeleine Källvenius, utvecklingsledare för medborgardialog, SDF Majorna-linne

Genus

Att inte ha könade toaletter är ett önskemål, de unga ser inte att det finns fördelar med detta. Det blir mer välkomnande för alla att inte behöva definiera sig som man eller kvinna.

Trygghet

De unga känner sig trygga i stadsdelen fast det beror på i vilka sammanhang hen vistas som HBTQ person. Tryggare när det är flera som går tillsammans. Det sker påhopp som oftast är verbala och sker i skolan, vilket är en plast där alla ska känna sig trygga.

Skottlossningar är något som flera är rädd för, gör att man känner sig osäker/otrygg när man går ut i mörkret. Någon har någon i sin närhet som fick ringa 112 efter att ha hittat en skjuten person i trappgång efter skottlossning på Jaegerdorffsplatsen.

Ekologi

Det finns få vegetariska restauranger i Majorna-Linné men många vegetarianer och veganer. Ofta finns det inte vegansk mat på restauranger. Det måste serveras bättre vegetarisk mat i skolan, göra det godare även om det kan vara svårt när det genomförs storkok.

Ett kreativt återvinningscenter är något som kan vara en idé där saker kan tas om hand och användas på ett nytt sätt.

Åka mer kollektiv och att skolkorten även gäller under loven. Gratis på helgerna. Man kan lägga till på skolkorten för att åka efter skolan.

Cykel

Behöver bättre cykelvägar då det nu är lätt att hamna i trafikfarliga situationer. Rörigt att cykla i Majorna, svårt att se vart man får cykla.

Det är för långt att cykla till stan. På frågan att om man skulle få en cykel precis som spårvagnskort så skulle de flesta fortsätta åka längre sträckor kollektivt.

Finns en vana/identitet i att åka spårvagn inom/utom stadsdelen.

Många som har någon i familjen som fått cykeln snodd. Även om bara någon fått sin egen cykel snodd.

Bilar

Stigbergstorget, grönt ljus både för gående och bilar vilket ger trafikfarliga situationer. Lätt att bli påkörd då båda känner att de "gör rätt".

Kollar alltid på båda sidor av vägen då de går över gatan. Bilar som kör på trottoaren. Upplevs otryggt av de unga.

Buss

Vill åka elbussen med WiFi mellan Chalmers och Lindholmen. Åker oftast spårvagn och föredrar detta men inga problem med att ta bussen.

Utdrag: Synpunkter Detaljplan för Järnvågsgatan m.fl
Diarienr SBK: 0402/13
Kontakt: Kristian Käll, Älvstranden Utveckling AB

Rum för unga

När man bygger platser för barn ska man fråga barnen vad dem vill ha.

Vi skulle vilja ha en plats i staden som är till för äldre tonåringar. Stadens bibliotek är inte öppna så sent på kvällen och då behöver vi någonstans att vara för att studera eller hålla på med någon aktivitet eller bara ses.

Vi föreslår att man bygger om takvåningen på parkeringshuset Koffen till en plats för unga. Här kan det finnas olika ytor för olika syften så som ett lugnt område, en plats för att prata, ett rum för musik, funktioner som café och toalett centralt i lokalen, en stor växthusbalkong, och en vacker utsikt över älven.

Lokalen blir alkoholfri och satsar istället på aktiviteter för unga. Det ska vara en plats som tilltalar alla äldre tonåringar och gör att man inte behöver åka hem direkt efter skolan. Det ska finnas ytor där man bara kan hänga eller ta med egen mat också.

Vi vill ha parker och platser att hänga på utan att man måste köpa något.

Vi Vill ha fler parkområden, grönområden och alléer.

Vi vill ha billigare restauranger och caféer – inte bara för rika.

Vi vill ha Restauranger och caféer som har öppet sent på kvällen med så att man vågar vara där då. Att det finns folk i rörelse och att belysningen är bra.

Parkerna verkar överlag ok. De behöver ha lite träd så att det blir lite skuggigt och det behövs affärer bredvid för att parken ska användas. Det kan vara bra att ha en lekplats i parken och kanske en rutschbana ner för slänten på parken. Att ha en scen kan vara häftigt men kanske inte så snällt mot de som bor i området.

Mycket aktiviteter som sport och musik. T ex en bandyhall med tak över som fungerar både på sommaren och på vintern (året om). En till lokal för kulturskolan där man kan spela instrument. Minigolfbanor och studsmattor på taken med skyddsnät eller glas så man inte ramlar ut.

Actionpark parkour, skate, kick-bike, BMX-park kan placeras vid parken vid Kommersen. Det ska finnas mjukt underlag ingen rökning. Inga systembolag i närheten. Det ska finnas personal och parkvärd som kan hjälpa till med tricks om någon skadar sig som man kan fråga om det skulle komma någon skummis. Det ska finnas en drickaautomat/kiosk om man blir törstig.

Trafik

Låga broar över nersänkt trafik. Vi tror att flödet och säkerheten för gång och cykeltrafikanter skulle bli bättre om man skulle sänka vägarna och ha en bro som går över trafiken. Den här typen av bro kan finnas vid varje genomfart. Bron ska vara bred för att skapa ett stort flöde och ha en svag lutning för att underlätta för barnvagnar, cyklar och personer i rullstol.

Mycket biltrafik och det är svårt att ta sig fram.

Vi vill inte ha några mörka gränder där det är trångt och belysningen är dålig

Få ner antalet bilvägar om möjligt – Det är viktigt med gångbroar där det är svårt att ta sig över.

Bättre förbindelser över älven, inte bara mot de centrala delarna. Det måste bli lättare och effektivare att ta sig över älven på fler håll.

Bygga en överfart över vägen korsningen mot den tilltänkta parken ett promenadstråk som är lätt att ta sig över för alla.

Mycket kollektivtrafik. Om kollektivtrafiken är gratis så kommer folk använda det mer än bil.

Linbanan är bra!

Bostäder

Fler bostäder än i förslaget, förslagsvis i Elof Hansson byggnaden.

Vi vill ha bostäder för unga till en låg eller mer rimlig hyra. Prioritera ungdomar!

Vi vill inte bara ha bostäder för rika.

Det måste finnas bostäder till rimliga priser som är öronmärkta för grupper som inte har starka ekonomiska förutsättningar t.ex. Studenter, ungdomar, äldre och personer med funktionshinder.

Det kommer förmodligen vara många som vill bo här men antagligen mest unga människor. Kanske även pensionärer, eller kanske inte. Förmodligen inte så många barnfamiljer, de vill nog hellre bo i villor eller liknande. Ljudnivån från trafik och stadslivet kan hindra barnfamiljer att bosätta sig här. Om man kunde minska bullret så kanske fler skulle vilja bo här.

Det kommer att bli väldigt attraktivt att bo här nära vattnet, hur avgör man då vem som får lägenheterna? Det kommer att vara svårt att hålla nere priserna.

Gestaltning

Gör nya hus som ser gamla ut men som möter gamla former men med nytt material. Man kan förnya det gamla. Spröjsade fönster till moderna hus, använd gamla mått och stilar och blanda med modernt material för att få till ett möte mellan det gamla och nya.

Istället för att bygga helt moderna hus som inte passar med övriga hus i området, skulle man kunna bygga hus som går i samma färger och typ av material på fasad som i angränsande områden.

Det är viktigt hur husen ser ut. Det skall kännas modernt och varierat.

För att inte få gatorna instängda och tråkiga föreslår vi att husen inte står på en lång rad. Utan istället stå lite "här och där". Några lite längre ut mot gatan medan andra är in mot gården. Även fasader som smälter in och passar ihop med övriga stan. För att skapa mer trivsel och en känsla av det tillhör stan och t.ex. Första Långgatan.

"Avklippta hörn" är till för att göra kvarteren luftigare, mysigare och det får även husen att bli mindre fyrkantiga och tråkiga.

Det är rätt häftigt med höga hus så länge de inte är fula. De får gärna vara moderna i glas och inte i en massa färg. Om allt skulle byggas i glas och grått skulle det däremot se väldigt tråkigt ut, om det inte är för stark färg (som t ex kuggen) så kan det vara fint.

Det är lite tråkigt att ändra Göteborg så mycket, det är fint som det är. Om man mixtrar med långgatorna så riskerar man att förstöra dem. Det är viktigt att bevara långgatorna.

Bygg lågt mot vattnet och högre upp mot berget.

Bygg små, små hus (inga höghus) med smala gator ut mot vattnet så att alla kan gå runt omkring i området där det behöver finnas kaféer, glasskiosker och liknande.

Bygg inte mer i stan, det förstör miljön.

Det behöver vara fint och inte skräpigt, att det är mysigt och fint.

Bygg både höga och små hus.

Höga hus av glas, även under vattnet av glas.

Bygg små hus, flera små hus t ex radhus i området. Det finns inga små hus i närheten idag.

MÖJLIGHETER

Engagemanget och intresset från tillfrågade ungdomar är tydligt. Om dessa dialogresultat får påverka detaljplanen och projektutvecklingen av Masthuggskajen finns stor potential för en inkluderande stadsdel för unga

Sammantaget så innebär dialogsvaren en hög kvalitet på modern stadsbyggnad med en aktiverad blandstad som ideal

Många idéer bygger på att samutnyttja lokaler och utrymmen vilket tyder på ungdomars vilja att integreras i staden och skapa effektiv användning av ytor.

Att låta unga själva skapa plattformar för möten, ta tillvara och validera deras idéer i Masthuggskajen görs redan genom Frilagret – därmed finns en grund att bygga vidare ifrån och fortsätta inkludera unga i områdets utveckling

Att genom dialog fortsätta diskutera genus- och jämställdhetsfrågor för att hitta långsiktiga lösningar för alla

RISKER

Alla idéer och förslag som framförts i dialogerna kommer inte att realiseras, att återkoppla hur dialogerna bearbetats och tagits vidare är ett pågående arbete

Ungdomar är en av många viktiga målgrupper i stadsutvecklingen av Masthuggskajen, en balanserad dialog med flera olika perspektiv är att föredra

Den fortsatta dialogen och deltagandet för barn och unga i utvecklingen av Masthuggskajen behöver säkerställas

8.2 SOCIALT BLANDAT BOENDE

MÅL

En socialt blandad befolkning ska främjas genom ett varierat utbud av bostäder med olika upplåtelseform, pris och storlek. Vi ska bygga en tät stadsmiljö som främjar möten och samverkan.

Det ska vara boendemiljöer som inkluderar barn och unga och ser till deras behov.

INTRODUKTION

Detaljplanen innehåller ca 1250 bostäder. Upplåtelseformerna för bostäder utgörs av både hyresrätter och bostadsrätter, det finns en målsättning om att uppnå 50/50 av vardera upplåtelseformen. De högsta husen medges till 27 våningar. I övrigt varierar höjderna över hela Masthuggskajen från en bas på mellan sex till sju våningar kombinerat med högpunkter på mellan 13 och 18 våningar.

Trots att det bor få människor i planområdet idag, är det attraktivt att bo i Majorna/Linné som helhet. Befolkningsutvecklingen i stadsdelen Majorna/ Linné har stadigt ökat de senaste åren.

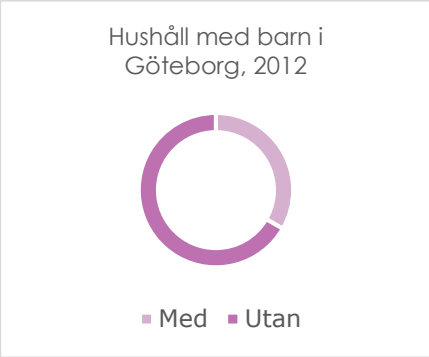

Enligt Göteborgs stads hushållsstatistik fanns det 74 000 hushåll i Göteborg med barn år 2012 vilket var ca en tredjedel av alla hushåll. I 45 % av barnhushållen finns det bara ett barn. Nästan lika vanliga (39 %) är hushållen med två barn. Bara i drygt 10 % av alla hushåll med barn finns det tre eller fler barn. Hushållen med fem eller fler personer har i Göteborg faktiskt fördubblats sedan 1990, men även en- och tvåpersonershushållen har ökat i antal medan singelhushållen minskar.

I knappt en fjärdedel av de hushållen med barn finns det bara en vuxen. Enligt SCB:s nationella statistik över separerade föräldrar med barn så bor 35 % av barnen med separerade föräldrar växelvis ungefär lika mycket hos föräldrarna. Barn och unga bor med sina föräldrar längre och ungdomar i storstäderna och deras förorter flyttar hemifrån allt senare jämfört med ungdomar i övriga delar av landet.

Att inte planera bostäder för barnfamiljer är att förlora en tredjedel av marknaden och att bortse från en tredjedel av befolkningens behov. Barn växer upp i många olika familjekonstellationer, exempelvis med separerade föräldrar, halvsyskon, i generationsboenden eller som fosterbarn. Det finns inte en lösning som passar alla.

När ungdomar vill flytta hemifrån möts de i regel av bostadsbrist och höga bostadspriser. Att bygga studentbostäder underlättar för ungdomar att etablera sig i Göteborg.

Vad händer om barnfamiljer trängs undan på bostadsmarknaden, tvingas flytta på grund av hyreshöjningar eller måste ta korta kontrakt? För ett barn innebär en flytt eventuellt en ny skola, nya kompisar och en främmande miljö. Bortträngningseffekter eller uteslutning av barnfamiljer och ungdomar på bostadsmarknaden får många konsekvenser för deras möjligheter att etablera sig och skapa långsiktighet i tillvaron.

En tät stadsmiljö skapar förutsättningar för ett brett utbud av service, arbetsplatser, kultur och rekreation. Masthuggskajen ska bli en tät stadsmiljö som främjar möten och samverkan, men då blir offentliga platser och grönska särskilt viktigt och boendemiljöerna bör skapa goda grannskap. Unikt i framförallt Majorna är att det finns en granskapskänsla bland de boende, att man hälsar och umgås med sina grannar. Detta skapar ett starkt socialt kapital och är en kultur som det är möjligt att bygga vidare på och stimulera även i nyexploateringar inom stadsdelen.

I den lokala kunskapsbasen för Majorna-Linné framkommer att 99.9 % bor i flerbostadshus. Det är en tät urban miljö som i stort sett helt saknar småhus och villor. Drygt 60 % bor i hyresrätt medan 37 % bor i bostadsrätt och övriga i äganderätt eller småhus.

ANTAL BOSTÄDER EFTER AREA 2014

Kvm	Småhus	Flerbostad	Totalt	%	% Ggb
-40	2	6 156	6 158	16,8	14,2
41-60	4	11 545	11 549	31,5	24,2
61-80	33	10 333	10 366	28,2	28,0
81-100	70	4 713	4 783	13,0	13,8
101-120	80	2 235	2 315	6,3	7,7
121-	605	918	1 523	4,2	12,2
Totalt	794	35 900	36 694		

ÄGARKATEGORI 2014

	Småhus	Flerbostad	Totalt	%	% Gbg
Hyresrätt	26	22 379	22 405	61,1	54,9
Allmännyttan	5	11 860	11 865	32,3	26,9
Övriga	21	10 519	10 540	28,7	28,0
Bostadsrätt	34	13 521	13 555	36,9	27,2
Äganderätt	734	0	734	2,0	17,9
Tot. bostäder	794	35 900	36 694		

(Källa: Göteborgsbladet 2015, Majorna-Linné)

Detaljplanen kompletterar med ca 1250 bostäder. Planen kan innebära studentbostäder och företagslägenheter samt en variation på lägenhetsstorlekar. Alla bostäder kommer inte vara tillgängliga för barnfamiljer. Bostäderna kommer vara lägenheter. Majorna-Linné består redan av en majoritet lägenheter och bostadsbeståndet får ingen avsevärd blandning i och med utvecklingen av Masthuggskajen utan snarare en förlängning av det befintliga beståndet.

Prissättningen av de nyproducerade lägenheterna är inte fastsatt ännu. I Frihamnen pågår ett projekt att skapa hyresnivåer i nyproduktion som motsvarar de lägre hyrorna i det befintliga allmännyttiga beståndet. Det innebär att ca 25% av det totala lägenhetsbeståndet i Frihamnen skulle vara ekonomiskt tillgängligt för många målgrupper. Masthuggskajen har inte samma förutsättningar som Frihamnen och behöver hitta sin egen modell för att skapa ett socialt blandat boende. Älvstranden och byggherrekonsortiet har tagit fram en prognos för betalningsvilja för bostadsrätter och mål för billiga hyresrätter. Den målbild som ligger från Älvstranden Utvecklings sida följer närområdets befintliga fördelning storleksmässigt. Den befintliga fördelningen av storlekar är mer varierade än i övriga centrala staden.

I Göteborg pågår just nu privata initiativ att skapa billiga bostadsrättslägenheter för unga - innovativa lösningar för prissättning är alltså inte begränsad till hyresrätter.

Lägenhetsstorlekar och antal rum är en viktig faktor för att möjliggöra för barnfamiljer att bo i Masthuggskajen. Majoriteten av bostäderna i Majorna-Linné ligger på 41-60 m2 och ett komplement med större lägenheter (81-120 m2) skulle kunna öppna upp området för storfamiljer och generationsboenden. Enligt Plan- och bygglagen Kap 4 § 11 får detaljplanen reglera andelen lägenheter av olika slag i bostadsbyggnader och lägenheternas storlek.

Bidrar de nya bostäderna till ett varierat utbud för olika målgrupper?

JA Planen kan bidra med studentbostäder, företagslägenheter, små lägenheter för unga och ett ökat antal bostäder i tät stadsmiljö. Målambitionen från Älvstranden och byggherrekonsortiet är 15 % ekonomiskt tillgängliga bostäder och större hyresrätter.

NEJ Majorna-Linné består redan av majoritet flerbostadshus och den nya bebyggelsen förstärker detta. De låga hyresnivåerna kan bidra till ett större utbud för fler målgrupper, men dessa är inte säkrade och är isf minoritet. Stora lägenheter med plats för familjer måste byggas, vilket ännu inte är fastställt.

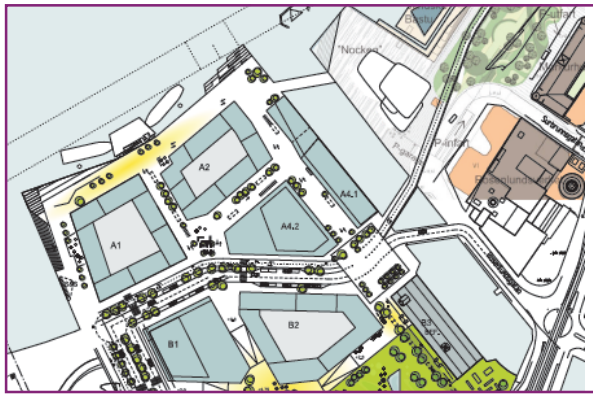

Kvarter nära älven och kajstråket med bostäder, handel och kontor.

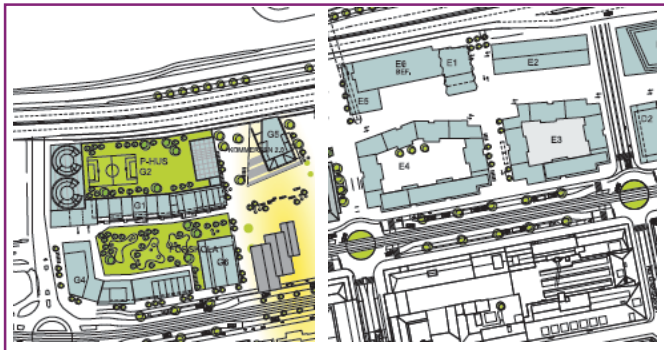

Kvarter mellan Första långgatan och Oscarsleden. Bostäder, handel, kontor, parkering, park och förskola.

Bostadsgårdar

Boendemiljöerna kommer att präglas av det urbana landskapet och få samsas med verksamheter, kontor, hotell och offentliga platser. Masthuggskajen är ett centralt läge och ett pendlingsstråk och de privata ytorna bör kompensera för den publika miljön. Kvarteren är slutna och skapar en gårdsyta i mitten.

Bostadsgårdar är viktiga ytor för lek, rekreation och umgänge. En privat gård kan skapa en grannskapskänsla och ge barn ett socialt sammanhang.

Plan- och bygglagen fastställer att:

Kap 8 § 9: Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder […] skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att anordna både parkering och friyta, skall i första hand friyta anordnas.

En fungerande bostadsgård fyller olika roller i människors vardagsliv; bostadsnära utemiljö, lekmiljö, social arena och utsikt. Enligt forskningsresultat gjorda i utemiljöforskning utnyttjas bostadsgårdar främst av barnfamiljer och blir därmed en betydelsefull lekmiljö för barnen. Skalan och bildandet av rum har en stor betydelse för hur man upplever bostadsgården och om man vill vara där. Små rum ger en intim och privat känsla, medan de lite större inbjuder till aktiviteter som tar plats för stora sällskap. Grönska på gården kan bidra med både kulturella och ekologiska ekosystemtjänster.

Kan gårdarna erbjuda friyta som lämpar sig för vistelse och lek?

JA — Slutna kvartersformer ger en privat yta avskild från trafik. Kvarteren i detaljplanen ger minst 1000 m2 gårdsyta vilket motsvarar modern nyproduktion i storstäder (områden som Kvillebäcken och Hammarby Sjöstad) och den äldre bebyggelsen i närliggande Haga.

NEJ — Gestaltningen är ännu inte fastställd och det finns risk att gårdarna blir skuggiga med hårdgjorda ytor. Det krävs att bostadsgårdarna gestaltas så att de är både upplevelserika och användarvänliga med olika zoner för olika aktiviteter samt grönska med flera ekosystemtjänster.

SMÅ, STORA, GRÖNA ELLER HÅRDGJORDA? HUR FÅR BARN TA PLATS PÅ BOSTADSGÅRDEN?

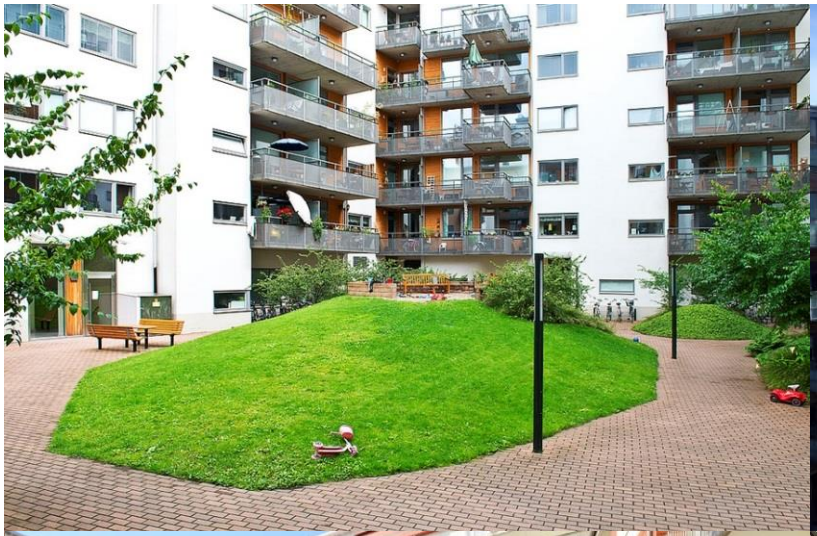

MÖJLIGHETER

Ett tillskott av bostäder i centrala lägen är positivt för bostadsförsörjningen i Göteborg.

Blandade upplåtelseformer ger fler möjlighet att välja ett boende som passar en själv och sin familj.

Slutna kvartersformer ger en privat yta avskild från trafik.

Kvarteren i detaljplanen ger minst 1000 m2 gårdsyta.

RISKER

Att gårdarna utformas till hårdgjorda ytor utan gräsmatta, klätterträd, lekutrustning eller fotbollsmål.

Att de höga husen skapar skuggiga gårdar.

Det finns inga garantier för låga hyror. Det riskerar att bli ett område med höga bostadspriser. Dock finns ambitioner från byggherrekonsortiet om låga avgifter och hyror.

Detaljplanen bidrar inte till att blanda upp bostadsbeståndet i Majorna-Linné.

Nyttjandet av bostadsgården kan minska om varje lägenhet har en egen balkong.

Läs mer:
Bostadsgården, av Emelie Kjellberg 2009
Bostadsgården – vardagsrum, lekplats, mötesplats & utsikt, av Eva Kristensson
Den gemensamma bostadsgården, Karin Edeskog 2011
PM Älvstadslägenheten
Göteborgsbladet, statistik från Göteborgs Stad
Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning, c/o City 2014

8.3 TILLGÄNGLIGHET OCH STRÅK

MÅL

Till och från Masthuggskajen ska barn och unga kunna röra sig fritt till fots, cykel och kollektivtrafik mellan bostad, lek, aktiviteter, skola och förskola.

Vi ska arbeta bort barriäreffekter och hinder i stadsmiljön.

INTRODUKTION

Masthuggskajen är kantat av trafikleder, pendelstråk och spårväg. Det är ett intensivt trafiklandskap där barn och unga behöver beaktas för att undvika olyckor och säkerställa barns framkomlighet. Barn är en särskilt utsatt grupp i trafiken och deras förutsättningar för att vistas säkert i trafikerade miljöer och behov av förflyttning, rörelse och lek skiljer sig från vuxnas.

Yngre barn har inte färdigutvecklad syn eller hörsel och har svårare att sortera trafikens alla olika intryck. När ett barn uppnår trafikmognad är individuellt men upp till 12 års ålder har barn generellt sett svårt att hantera komplexa trafiksituationer. När ungdomar dessutom får köra moped och övningsköra med bil blir de en riskgrupp som är extra olycksbenägna. Barn och unga kan ha svårt att hantera en konflikt mellan olika trafikanter och en tät urban miljö är full av konfliktpunkter där oskyddade trafikanter hamnar i en riskfylld situation. Infrastruktur som uppmuntrar till gång, cykling och kollektivt resande underlättar barns rörelsefrihet.

Smarta mobilitetslösningar och en integrerad trafik- och byggnadsplanering som ger barn rörelsefrihet utan barriärer och en säker trafikmiljö berikar barns vardagsliv i staden. De ska kunna vidga sina cirklar på ett säkert sätt och röra sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem och aktiviteter i takt med ökad mognadsgrad. Detta är viktigt för att stärka folkhälsan och ge barn och unga en frihet att röra sig på sina villkor.

Folkhälsomyndigheten varnar för att en minskande andel barn går eller cyklar till skola, kompisar och fritidssysselsättningar. Man ser ett ökat bilåkande och bilskjutsande samt en allmänt minskande rörelsefrihet i samhället för barn. Avstånden mellan hemmet och viktiga dagliga destinationer har ökat, vilket generellt missgynnat gång- och cykeltrafik.

BARN OCH UNGAS MOBILITET

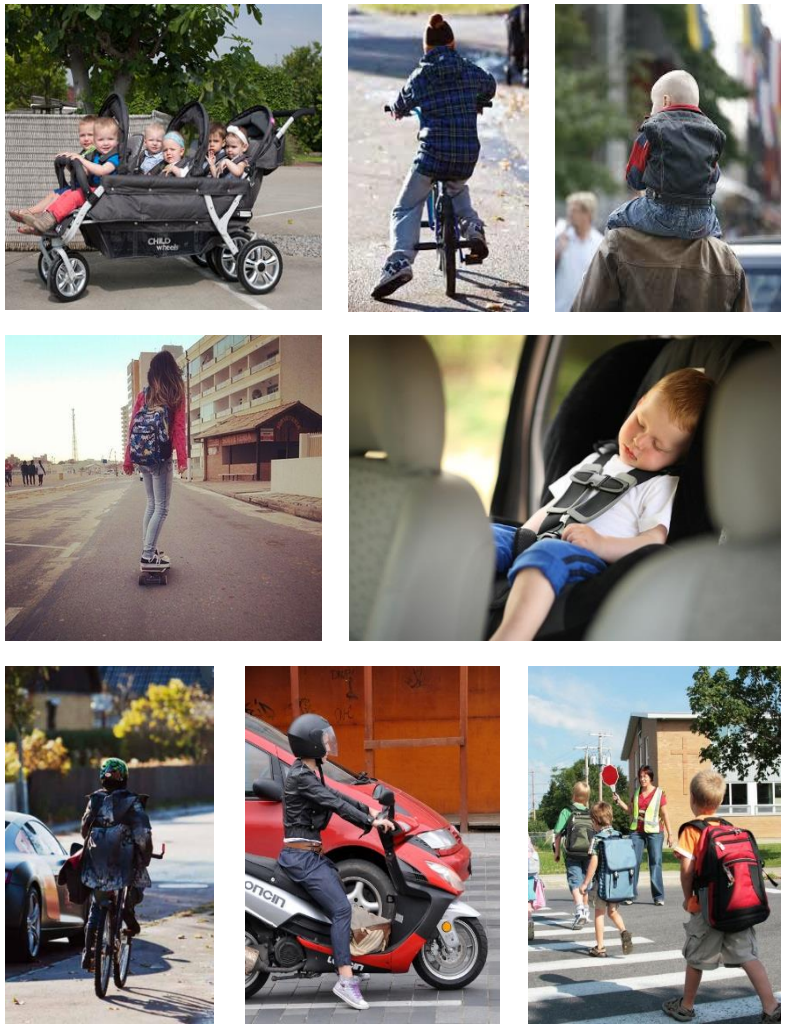

Från barnvagnen till första stegen, att lära sig cykla, somna i bilen och testa nya tricks på brädan, att gå själv till skolan eller våga sig iväg på mopeden – barn och ungas mobilitet är en viktig del av livet.

PRINCIPER UR: FÖRSKOLOR, SKOLOR OCH IDROTT I DEN TÄTA STADEN
– Ett projekt inom Älvstaden (White arkitekter 2015)

Rapporten "Förskolor, skolor och idrott i den täta staden" är ett värdefullt verktyg i planeringen av samutnyttjade rekreationsytor och barns målpunkter. Detta är principer för barn och ungas gångavstånd.

Gångavstånd

Beräkningsmodell –
gångtakt och gångavstånd:

Vuxen (utifrån 5km/h):
5 min = 400 m

Förskolebarn:
5 min = 200 m

Skolbarn:
5 min = 300 m

Gymnasieungdomar:
5 min = 400 m

ALLTID–NÄRA
I mitten ligger de funktioner som bör finnas inom gården eller i direkt anslutning till verksamheterna.

VARJE-DAG-NÄRA
Inom 5 minuters gångavstånd bör de funktioner som stödjer den dagliga verksamheten ligga.

VECKOVIS NÄRA
På 15 minuters avstånd bör funktioner ligga som förskolan eller eleven önskar nå en eller flera gånger under veckan.

UTFLYKTSNÄRA
På 30 minuters gångavstånd, eller längre bort, ligger funktioner som elever inte kommer att hinna nyttja under skoldagen med normallånga raster.

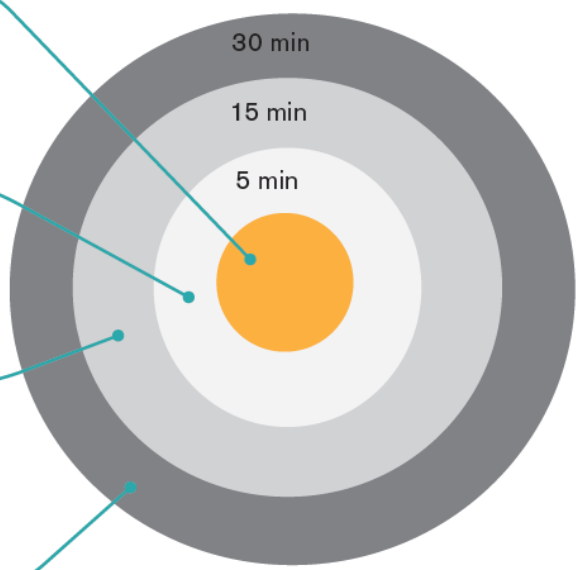

PLANENS KONSEKVENSER – TILLGÄNGLIGHET TILL MÅLPUNKTER

Exempel på målpunkter inom planområdet:

På den här kartan redovisas målpunkter för barn och unga som planförslaget ser ut idag. Beroende på vilka verksamheter som flyttar in i bottenvåningar och kontorshus så tillkommer fler!

Exempel på målpunkter:

- Frilagret, Allaktivitetshuset, Folkets hus, Kommersen 2.0
- Förskolorna
- Parker och grönområden
- Hållplatslägen (befintliga och möjliga)
- Bostäder

Exempel på målpunkter runt om planområdet:

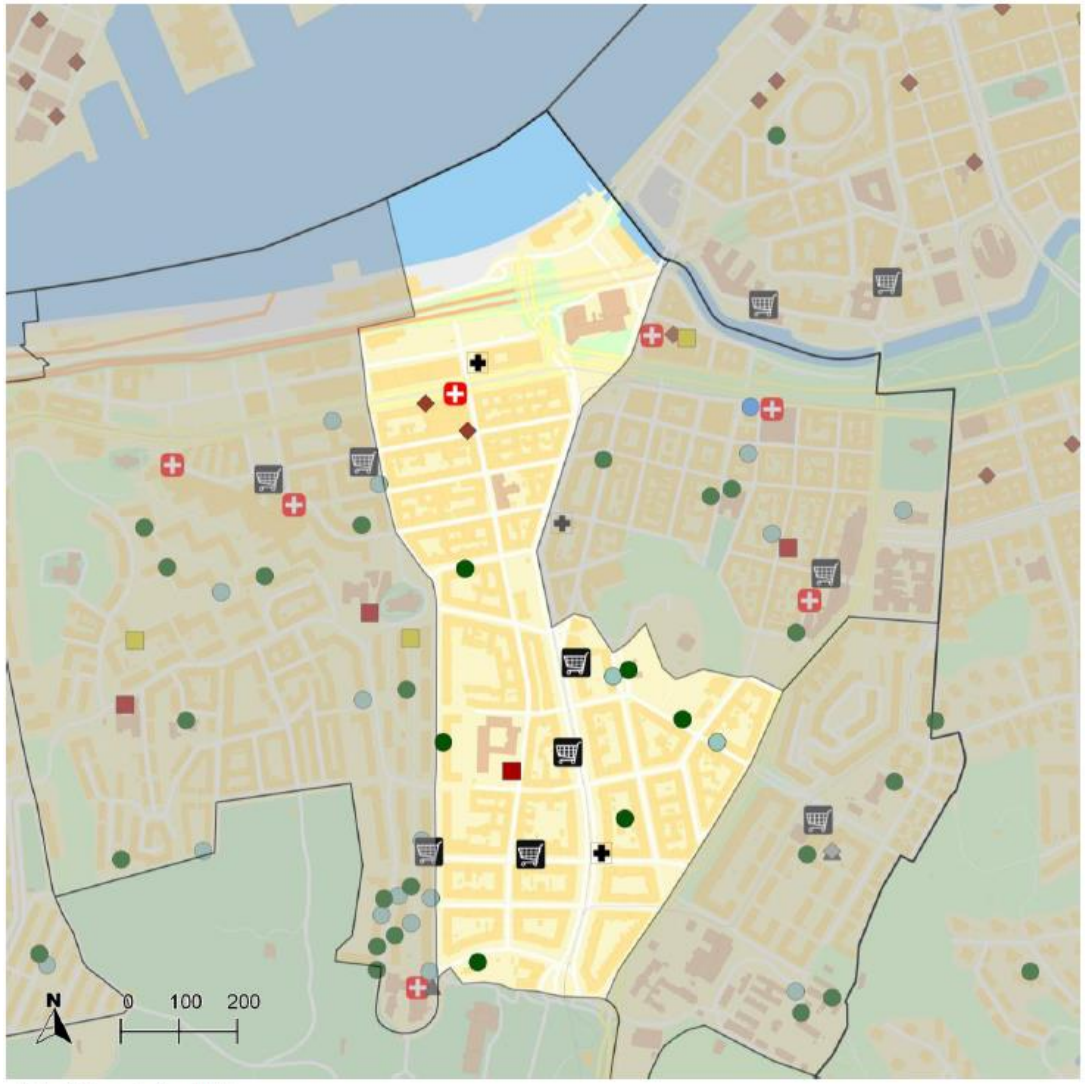

Källa: Göteborgs stad geodata II

SDF Majorna - Linné har kartlagt servicen i området i sin Lokala Kunskapsbas från 2014. Här är primärområde Olivedal belyst men alla punkter på kartan är relevanta och ingår i Masthuggkajens närområde (även de på andra sidan älven).

Här ligger bland annat:

30 kommunala förskolor, 4 grundskolor, 14 gymnasieskolor, 3 fristående skolor, 17 fristående förskolor och 4 gymnastikhallar (ej utmärkta på denna karta).

Att barn och unga i Masthuggskajen kan ha anledning att röra sig både till Olivedal, Masthugget, Innerstaden och Lindholmen är tydligt. Därför är det viktigt att tillgängligheten säkras även till närområdet.

Säkerställer planen barn och ungas tillgång till viktiga målpunkter?

JA

Planområdet är ca 850 meter långt och 100-200 meter brett. Avstånden inom planområdet är relativt korta.

Området är välförsörjt med kollektivtrafik och planen möjliggör en utbyggnad av linbana och båthållplats.

NEJ

Det många funktioner som saknas i området och barn går inte alltid i skolan närmast hemmet, de kommer alltså behöva röra sig mellan olika stadsdelar. Det innebär att korsa flera trafikbarriärer.

- Matvarubutik
- Grundskola
- Kommunal förskola
- Fristående skola
- Fristående förskola
- Fritidsgård
- Träffpunkt
- Äldreboende
- Gymnasieskola
- Komvux
- Öppen förskola
- Vårdcentral
- Apotek

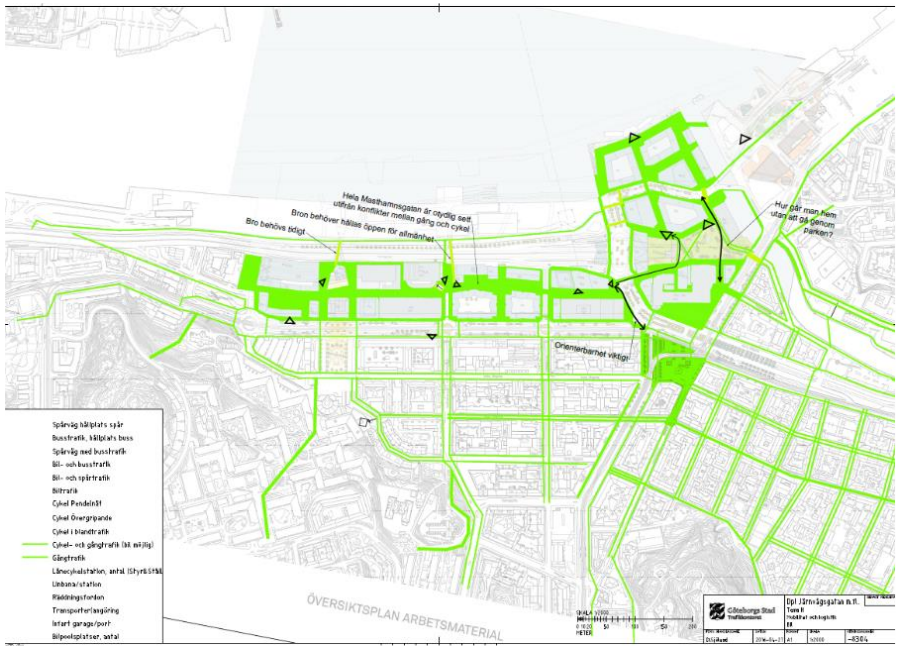

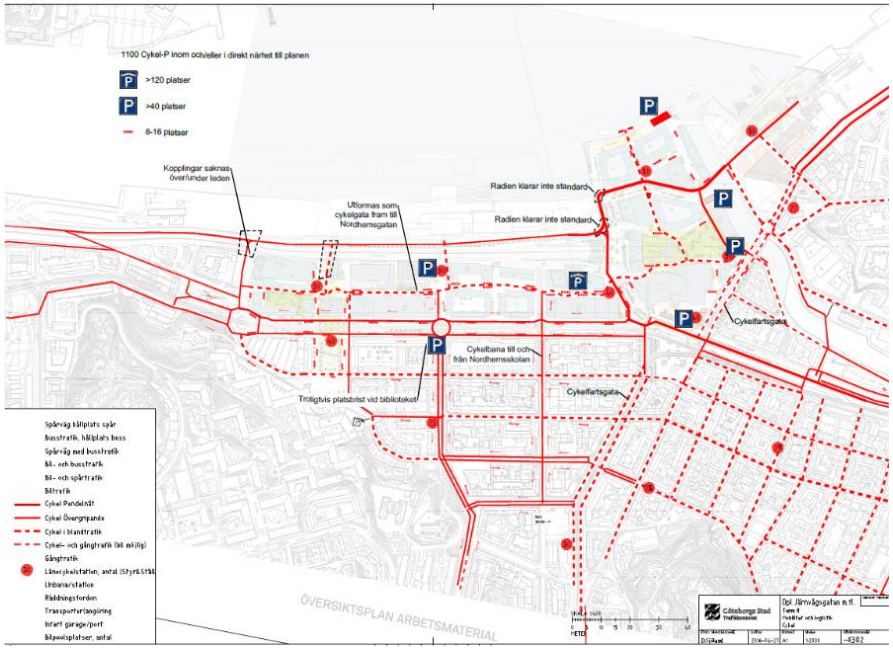

TILLGÄNGLIGHET FÖR OLIKA TRAFIKANTER OCH TRAFIKSLAG

(arbetsmaterial från Trafikkontoret, Göteborgs stad våren 2016)

Gångstråk i grön ovan.

Cykelstråk i rött till höger.

Biltrafik i lila i hörnet.

Olika trafikslag kommer att löpa parallellt och korsa varandra i och runt om Masthuggskajen. Hastighetsgränserna ligger mellan 70 km/ h (på Oscarsleden) till 30-40 km/h längs Första långgatan, Nya Allén och korsande gator från söder. Masthamnsgatan skapar ett lugnt stråk genom området med låg hastighet, gröna miljöer och rekreationsvärden.

Det finns flera hållplatslägen för både spårvagn och buss och ett stort flöde med resenärer och trafikanter.

Det finns ett antal korsningspunkter som kan utgöra risker för barn som inte uppnått trafikmognad. Se nästa sida.

EXEMPEL PÅ KRITISKA KORSNINGSPUNKTER INOM PLANOMRÅDE

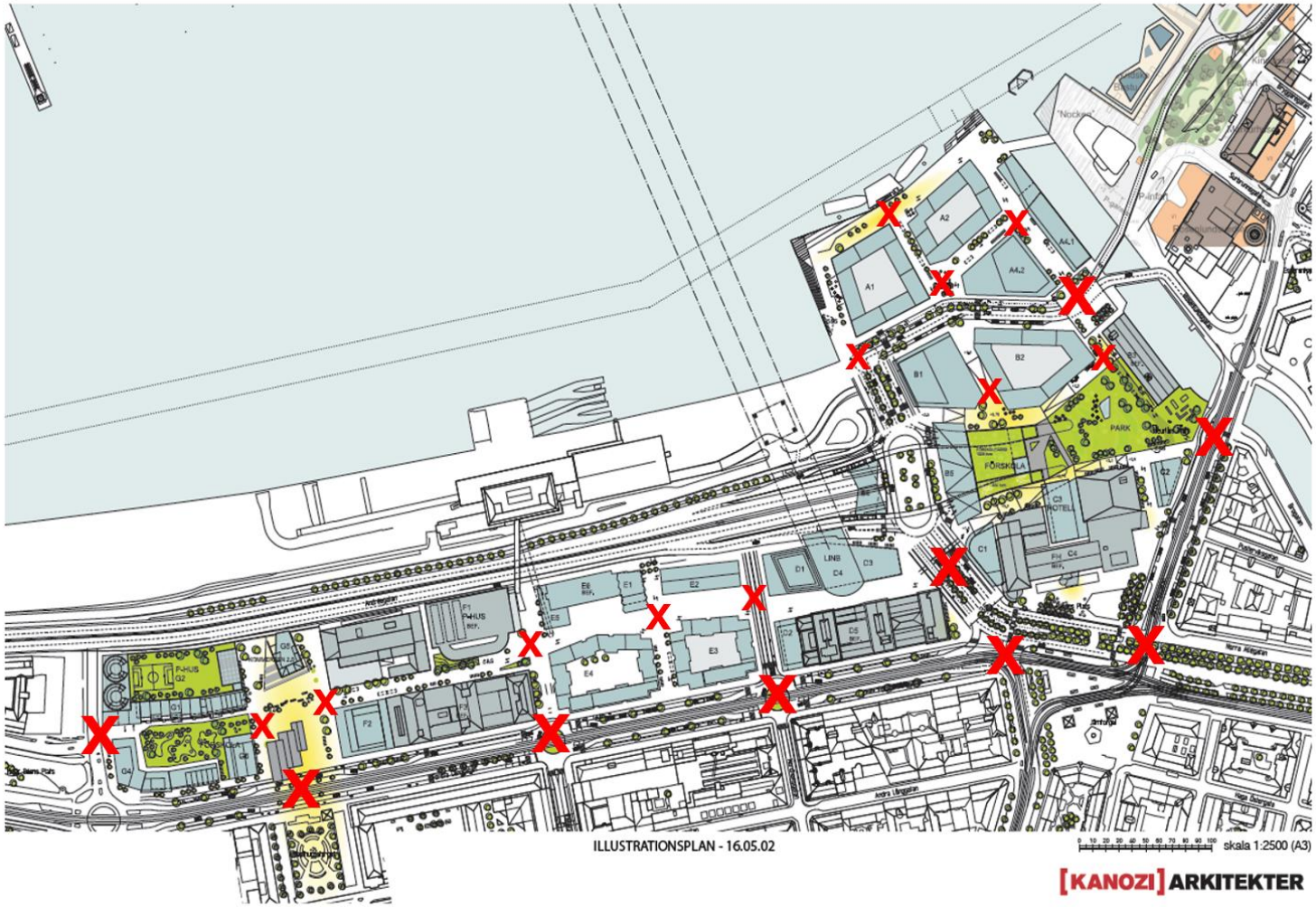

Innebär planen kritiska korsningspunkter?

JA

På bilden syns ett antal övervakade och oövervakade korsningar där trafikslag möts. Vissa möten sker i låg hastighet på gångfartsgator medan andra sker i intensiva punkter med högre hastighet.

KANSKE

Det finns åtgärder för att minska risker och skapa säkra passager genom gestaltning och utformning. Exempelvis:

Se till att ha lång gröntid för korsande trafikanter vid trafikljus. (minst 30 sek är acceptabel tid för korsande barn enligt NTF)

Visa i markbeläggning, med hinder eller gestaltning att gångfartsgatan korsar en väg med högre hastighet.

Se till att skyltar och vägvisare syns på barns höjd.

Varna bilister för korsande gångfartsstråk.

Säkerställ bra och tydlig belysning för att öka sikten vid mörker.

Tänk på hur korsningen fungerar vid snö, regn, halka eller solblänk.

Siktlinjer och synlighet är viktigt vid hörn eller skarpa kurvor.

Farten kan sänkas med olika typer av farthinder nära skolor, parker eller vid kritiska punkter.

DISKUSSION – GATA MED BARNFARTSKARAKTÄR SOM URBANT INSLAG

Masthamnsgatan som går genom området beskrivs som ett lugnt stråk med plats för lek och rekreation. Små platser med goda mikroklimat för vardagshäng, där boende och verksamma kan mötas och där gemenskap kan uppnås. Blomning, lek och kreativitet genomsyrar dessa platser.

Lekstråk har blivit ett populärt begrepp i svensk stadsplanering och tankarna om ett rekreativt och spännande stråk för barn implementeras i olika städer. En lekfull och tillgänglig gatumiljö är en utmanande idé att integrera i framtidens världsledande stadsutveckling.

> "I Lekstråksstaden ska det vara nära till parkmiljö med både sinnligt och motoriskt utmanande platser, från det ordnade till det mer oordnade. Kanske är det signifikant för den barnoptimerade staden att inhägnade lekplatser är bannlysta! Istället är lekvärdena integrerade överallt i utemiljön, inte bara på bostadsgårdarna, utan också på gator och allmänna platser. Möblemang, murar och trappor är utformade så att lekanvändningen tillåts bli en del av elementens funktioner. På lekgatorna tillåts bollspel och rörelselekar och på torgplatserna finns klätterskulpturer och vattenspel."
>
> - Mattias Gustavsson från Urbio berättar om Lekstråkstaden Stockholm.

Lisa Ernerfeldt skriver i "Den goda barnstaden" att lekstråk ska erbjuda en rad möjligheter för lek. Variation av ytmaterial är viktigt, både hårda släta och mjuka behövs. En liten sluttning kan vara utmärkt att få igång en leksaksbil på, en sten att klättra på och ha som utsiktspunkt. Speciellt effektivt är långa system som barn kan röra sig i utan att nudda mark. En hög av sand kan man göra mycket med. En balansbräda kan roa många olika åldrar.

Vissa element är extra bra för unga: mindre nivåskillnader, formella och informella sittplatser, plats att springa på och leka aktivt, intima platser, utsiktsplatser, variation samt intressanta element som statyer och annan offentlig konst, fontäner, trappor, scener och plats för uppträdanden. Barn kan fungera som en katalysator i ett grannskap, där föräldrar och vuxna börjar prata med varandra, och lär de känna sina grannar, så vågar de också låta sina barn vara ute och leka med dem.

Hur ska bilister, snabba cyklister, sopbilar, ambulanser, varuleveranser och andra som trafikerar gatan förhålla sig till barn och unga på Masthamnsgatan?

PLANENS KONSEKVENSER - BARRIÄRER OCH HINDER

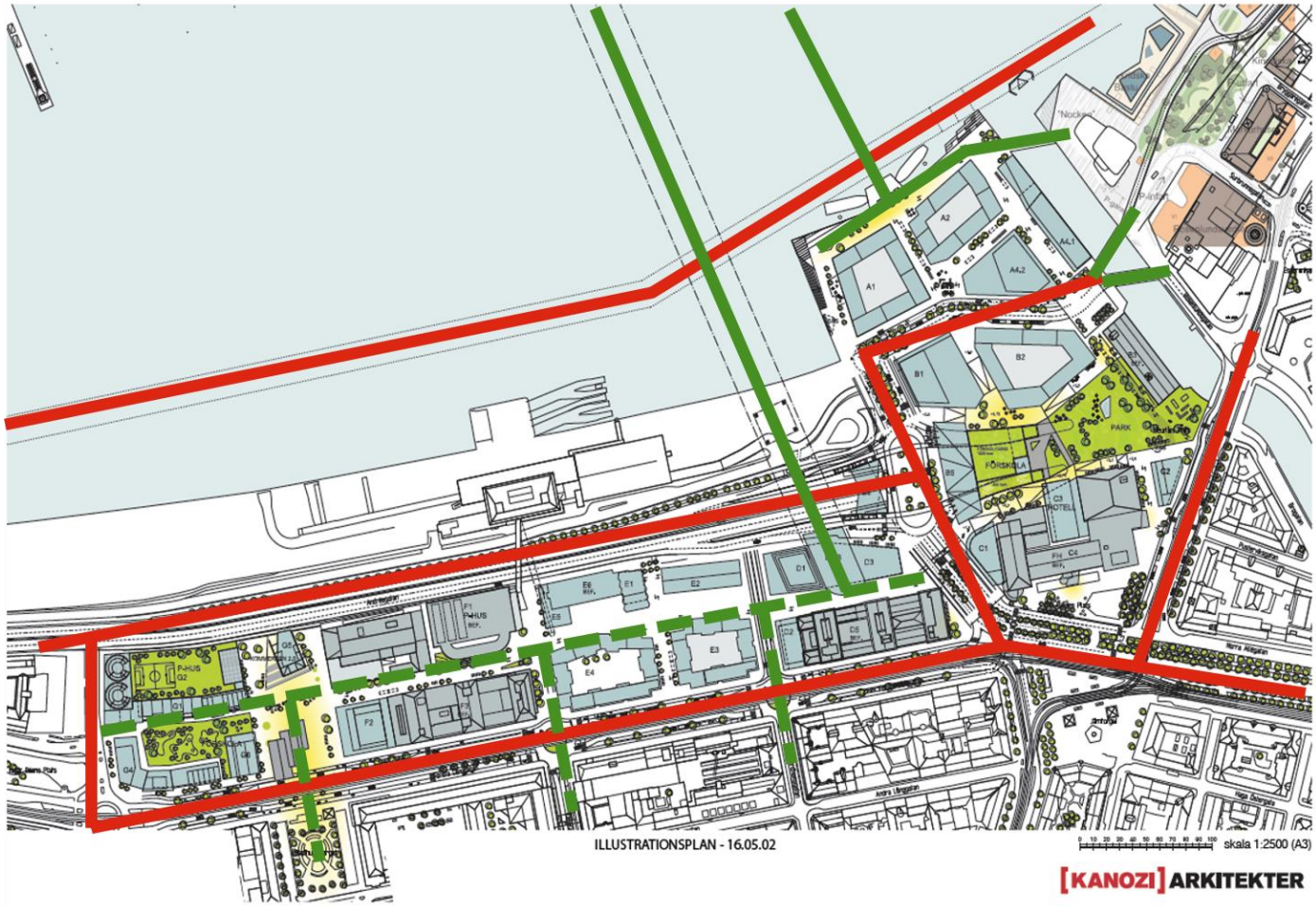

Gator och vägar är både kopplingar och barriärer. I ett hela-staden-perspektiv binder de oss samman och skapar flöden mellan stadsdelar och områden. Men i närmiljön kan de bli barriärer som är svåra att korsa beroende på hastighet, utformning och trafikmiljö.

Innebär planen kritiska barriärer och hinder?

JA

Planområdet är inringat av vägar och trafik som kan upplevas som barriärer. Framförallt utgör Oscarsleden en avsevärd barriär för att komma nära älven. Första långgatan trafikeras av spårvagnar och har ett skyddsstaket i mitten. Första långgatan är dessutom ett cykelpendelstråk vilket innebär att cyklister håller höga hastigheter.

Göta älv är både en tillgång och en barriär, den gör det i vilket fall svårare att röra sig mellan fastlandet och Hisingen.

Den planerade upphöjda parken i väster skapar en nivåskillnad som annars inte finns inom planområdet.

NEJ

Detaljplanen bidrar dock till att bryta ett antal barriärer. Linbanan kan bli en ny länk mellan Masthuggskajen och Lindholmen och underlättar resor över älven.

En eventuell hållplats för Älvsnabben kan bli en viktig länk.

Masthamnsgatan kan skapa ett tillgängligt stråk i mitten av området och ger dessutom nya kopplingar till stråk mot söder.

Två nya broar över kanalen mot Skeppsbron bildar ett sammanhängande stråk längs älven och skapar nya kopplingar öster ut.

MÖJLIGHETER

Masthamnsgatan kan bli ett säkert och upplevelserikt stråk, det är dock viktigt att vara tydlig mot andra trafikanter vad som gäller.

Det ör viktigt att skapa välintegrerade tillgängliga hållplatser för äldre barn och unga.

Nya kopplingar skapas över älven, mot Skeppsbron och stråken mot söder förstärks.

Målpunkterna inom planområdet ligger nära varandra och går att nå inom några minuters gångväg.

Att tillföra en nivåskillnad i parken i öster kan vara en möjlighet med rätt gestaltning då området annars är väldigt platt. Varför inte en pulkabacke, klättervägg eller utkikspost?

RISKER

Trafiksystemet skapar ett antal potentiellt farliga korsningspunkter.

Planområdet är inringat av trafikbarriärer vilket kan försvåra att ta sig till andra stadsdelar.

Nivåskillnaden upp till parken i öster riskerar att bli ett hinder för framkomlighet, bryta siktlinjer och skapa en onaturlig nivåskillnad. I värsta fall blir det en vägg mot gatan.

Läs mer:
Barns miljöer för fysisk aktivitet, Folkhälsomyndigheten 2008
Barn och ungas säkerhet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2011
Gröntidsundersökning, NTF 2007
Den goda barnstaden, Lisa Ernerfeldt 2013
Barns skolvägar, Trafikverket 2012
Förskolor, skolor och idrott i den täta staden, White arkitekter 2015

8.4 GRÖNSKA OCH NATUR

MÅL

Platser och parker ska ligga i ett lättillgängligt och finmaskigt nät till fördel för barns och ungas behov av plats för rekreation, lek och fungerande vardagsliv.

Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt.

Det ska finnas mångfunktionella grönytor och ekosystemtjänster som ger goda förutsättningar för hälsosam luftkvalitet, ljudmiljö och mikroklimat.

Grönska och natur ska bidra till kulturella och sociala värden som folkhälsa, upplevelser och pedagogik.

INTRODUKTION

Grönska i den hårdgjorda staden bidrar till bättre hälsa och livskvalitet hos människor, det skapar attraktivitet, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Grönska på gator och torg är viktigt ur ekologisk, social, kulturell och arkitektonisk synvinkel.

Vegetationen bidrar till bättre luftkvalitet, lufttemperatur och vindklimat. Träd och grönytor, på och nära byggnader, jämnar ut temperaturen lokalt och minskar behovet av uppvärmning och luftkonditionering. Träd bidrar också till att göra områden mindre blåsiga. Regnvatten kan hanteras effektivt om vattnet kan fördröjas, absorberas och filtreras med hjälp av vegetation.

Masthuggskajen planeras att ha inslag av grönska och vatten som kan komma att fungera som mötesplatser och hälsosamma och upplevelserika miljöer för barn och unga. Vid utformningen av parker, grönytor, kajkanter och vattenrum bör hänsyn tas till barns olika intressen, förutsättningar och behov. Det måste finnas möjlighet för alla barn att uppleva närheten till vattnet och att få använda parker.

Stadsmiljön ska vara en hälsosam stadsmiljö som inte utsätter barn för hälsorisker varken i hemmet, i skolan eller i utemiljön. Hur bebyggelsen utformas påverkar mikroklimatet och välplanerade områden kan ge klimatanpassade offentliga rum och stadsmiljöer. Grönska och ekosystemtjänster kan bidra till barns upplevelse och förståelse för naturen omkring dem. Grönskan i Masthuggskajen ska bidra till kulturella och sociala värden som folkhälsa, upplevelser och pedagogik.

RIKTLINJER OCH MÄTETAL

Göteborgs stads Grönstrategi

Bostadsnära parker och naturområde	300 meter från bostad utan att korsa större barriärer	Minst 0,2 hektar	Vila, mötesplats, varierat växt- och djurliv, grön oas, natur
Stadsdelspark	1 km från bostad 15 minuters promenad utan att korsa större barriärer	Minst 2 hektar	Vila, Mötesplats, Picknick, Sällskapslek, Promenad, Lek, växt- och djurliv, Grön oas/plats/park/natur
Stadspark	30 minuter kollektivtrafik	Tillräckligt stor och attraktiv för att rymma och locka många människor och tåla användning	Tydligt särpräglad karaktär Rikt växt- och djurliv
Större natur- och rekreationsområde	30 minuter med kollektivtrafik	Tillräckligt stor och attraktiv för att rymma och locka många människor och tåla användning	Tydligt särpräglad karaktär Rikt växt- och djurliv

På kartan överst syns offentliga rum med parkmiljö, gård eller inslag av grönska i detaljplanen.

Bredvid syns grönytor i närområdet från Parkplan Linnéstaden.

BEHOV AV GRÖNSKA OCH PARK

Stadsdelsförvaltningen Majorna- Linné visar i sin lokala kunskapsbas över Olivedal och Masthugget att det är stor brist på grönområden och platser för rekreation.

För Olivedal beskrivs: "Det närmsta grönområdet är Skansberget vilket kan vara svårtillgängligt för många och passar inte för spontan och kreativ lek. I området finns heller inga kommunala lekplatser. Andra lekplatser kan dock finnas på innergårdar i området."

För Masthugget beskrivs: "Tillgången till lekytor dedikerade till barn, så som lekplatser men också platser för spontan lek, så som grönytor, är en bristvara i området."

SDF Majorna-Linné skriver i sitt remissvar för detaljplanen att:

"Ur ett stadsdelsperspektiv ser vi även behov av en större lekplats för äldre barn. Önskemål om en äventyrslekplats för barn från 6-12 år framkommer i dialogarbetet. En sådan funktion skulle fungera som en naturlig målpunkt vilken lockar barn utifrån och samtidigt bidrar till att sammanföra barn och föräldrar i närområdet. Yngre barn har inte samma rörelsefrihet som äldre barn och är beroende av sin närmiljö för samspel, lek och rörelse. Därför är även lekplatser för de mindre barnen viktiga i anslutning till bostäder."

Park och naturförvaltningen skickar med att:

"Det saknas allmän plats/park för en bostadsnära park, minst 0,2 ha (2000 m2) inom 300 m från bostaden, i den östra delen av detaljplanen. Det bör planläggas för.

Enligt parkplanen för Linnéstaden bör det finnas en stadsdelspark, minst 2 ha (20 000m2), inom detaljplaneområdet, för att motverka parkbristen i norra Linnéstaden. Parkytan i öster är ca 4000 m2.

Masthamnsgatan ska inte beskrivas som ett grönt stråk då vi vet för lite om möjligheterna för detta.

Nedanstående är ingen kompensation för lite parkyta. Men kan såklart vara positivt:

- Samutnyttjande med förskola

- Masthamnsgatan ska bli grönt stråk

- Allmän plats/park på tak

- Gröna väggar"

GRÖNSKA INOM PLANOMRÅDET

Planen innehåller platser och grönska i olika utformningar. Det finns parkmiljö, aktivitetsyta på tak, förskolegårdar, kajstråk och ett socialt stråk längs Masthamnsgatan med gröna inslag. Det finns intensiva platser vid kollektivtrafik och verksamheter, det finns lugnare platser vid älven och avskild från trafik. Dock är mycket av grönområdena osäkra om och hur de kommer att genomföras, så som ytor på tak eller grönska på väggar. Men fyller det behovet?

Om vi räknar med 1250 bostäder och sedan tar SCB:s tal för genomsnittligt antal personer per bebodd lägenhet: 2,1 så får vi 2625 boende i Masthuggskajen.
Den planerade offentliga grönskan (ej medräknat kajstråket) i samrådshandlingen är:

Park i väster: 2740 m2
Park i öster: 3840 m2
Aktivitetsyta på p-hus i väster: 2450 m2

Totalt: 9030 m2

Lägger vi till förskolegårdarna inklusive takutrymmen blir det:

Förskola i väster: 2200 m2 gård
Förskola i öster: 1490 m2 gård, 970 m2 grönt takrum, 410 m2 tak

Totalt: 14 100 m2

9030 m2 / 2625 boende = 3,44 m2 per boende
14 100 m2 / 2625 boende = 5,4 m2 per boende

Det är fortfarande en urban och tät stadsmiljö där många funktioner ska få plats. SDF Majorna-Linné efterfrågar mer gröna ytor för barn och unga och mätningarna visar att behovet är störst närmast älven (som ligger längst från Slottsskogen). Park- och naturförvaltningen har riktlinjer som kräver mer grönyta och parkmiljö än vad detaljplanen medger. Denna sammanräkning tar inte hänsyn till om marken i detaljplanen är märkt med allmän plats, kvartersmark, parkmark eller lokalgata – det är upplevelsen och tillgången till vistelseytor som analyseras. Det är dock viktigt att allt eftersom detaljplanen utvecklas analysera markanvändning då det påverkar ansvar, skötsel och gestaltning av en platser.

Från planområdet ligger Skansen Kronan drygt 750 meter bort, ett kuperat grönområde och utsiktspunkt. Ca 600 meter bort finns Masthuggskyrkan med kringliggande grönområde och ca 800 meter bort ligger Slottsskogen som är hela Göteborgs gröna lunga och klassas som stadspark med många rekreativa värden. På andra sidan älven, i Frihamnen, planeras en ny stadspark som kommer att nås inom 30 minuter med kollektivtrafik. Dessa lämpar sig mer eller mindre som vistelseyta för barn.

Kan de nya grönområdena kompensera för bristen i stadsdelen?

JA Det tillkommer mer grönska där behovet är som störst – vid älven långt ifrån Slottsskogen.

NEJ Stadsdelen Majorna-Linné uppfyller ännu inte intentionerna i Grönstrategin och behovet för barn och unga i Majorna-Linné är fortsatt stort.

Varför behövs gröna offentliga rum för barn och unga?

Det finns tydliga kopplingar mellan det gröna i bebyggelsen och ett gott socialt klimat och en aktiv livsstil. Barn som har tillgång till gröna miljöer som är varierande och rymliga är mer fysisk aktiva och har bättre koncentrationsförmåga. Även ytor som möjliggör spontanlek och spontan fysisk aktivitet har betydelse för hälsan. Forskare har även kopplat samman barns till synes minskade naturumgänge med ett försämrat hälsoläge.

Särskilt viktiga är park- och naturområden för att barn och ungdomar ska ha möjlighet att interagera med sina jämnåriga och utvecklas socialt. Områdena är även viktiga för att barn och ungdomar ska få nya vänner från olika delar av samhället och olika socioekonomiska grupper – vilket anses viktigt för att skapa ett socialt inkluderande klimat i samhället. Dessa miljöer har också en inverkan på skillnader i hälsa genom att det finns en starkare samvariation mellan natur och hälsa för de som mår sämst och har lägst socioekonomi. […] Vidare är även närhet till och tillgång till grönområden, lekplatser/parker och platser för spontanlek samt till anläggningar för rekreation synnerligen betydelsefullt för barns förutsättningar för lek, fysisk aktivitet och utveckling.

Den samlade kunskapsbilden visar tydligt att närheten är oerhört viktig, särskilt för barn, för användningsfrekvensen och längden på vistelsen samt för den fysiska aktivitetsgraden. Om det finns hinder som beror på närhet, användbarhet och tillgänglighet begränsas användningen och där i - genom minskar de hälsofrämjande effekterna. Men även tillgången på attraktiva miljöer har en betydande roll för hur ofta och länge barn ägnar sig åt till exempel utomhuslek.

Samtidigt har Boverket konstaterat att ytor som lämpar sig för barns lek försvinner i takt med att städer förtätas, vilket minskar möjligheten att tillgodose barns behov av fria ytor. Forskning har även visat att platser såsom skolgårdar, förskolegårdar, bostadsnära utemiljöer, skolvägar och andra rörelsestråk i närmiljön blir allt viktigare för barns fysiska aktivitet, lek, samspel, lärande samt motoriska och psykosociala utveckling.

- Skillnader i Livsvillkor och Hälsa, Göteborgs stad 2014

PLANENS KONSEKVENSER – VISTELSE I OCH NÄRA VATTEN

Vattnet är en kvalitet i Masthuggskajen och kan bli ett värdefullt inslag i stadsrummet. Det måste byggas en struktur men också skapas en kultur för att göra vattnet tillgängligt för barn och unga. Pedagogisk lek och förståelse för vattnets kretslopp, risker och betydelse kan inkorporeras i stadsrummet för att väcka en nyfikenhet och respekt för vattnets kvaliteter. Barn och vuxna har olika sätt att förhålla sig till vatten och en design som attraherar vuxna kan verka skadligt för barn, exempelvis gestaltning som lockar till lek på farliga platser.

> *I Älvstaden är det nära till vattnet. Stränderna och kajerna lever. Vatten ska vara en del av stadsrummet, med båttrafik på älven och småbåtshamnar, promenadstråk och aktiviteter längs kajer och stränder. Vi ska integrera vattenhanteringen i stadsrummet för att minimera belastningen på dagvattensystem. Vi ska skapa platser som berikas av regn.*
>
> - Vision Älvstaden, 2011

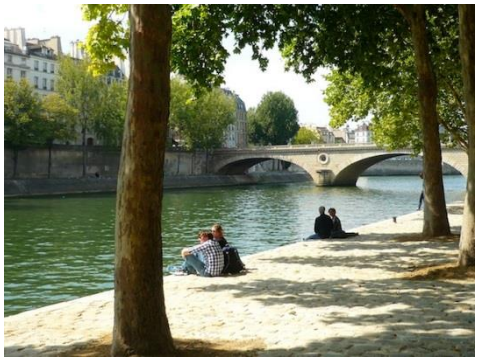

Referensbilder för urbana platser med vatten integrerat på olika sätt

Skapar planen möjligheter för upplevelser av vatten?

JA flera nya platser tillkommer som tillsammans skapar kvalitativ vattenkontakt.

1. Utsikt från Frilagret/ Lagerhuset. Kajkanten är inte tillgänglig för förbipasserande då huskropparna ligger direkt intill.
2. Att passera över kanalen på broarna från Skeppsbron
3. Utsikt från ny kontorsbebyggelse. Kajkanten är inte tillgänglig för förbipasserande då huskropparna ligger direkt intill.
4. Lugnt hörn vid älven.
5. Intensivt hållplatsläge för Älvsnabben. Upplevelsen av båtresan och ett pendelstråk över älven.
6. Kajpromenad mot väster, eventuellt en baksida beroende på handel och kommers i området samt dragning av pendelstråk.
7. Linbanan, en hisnande resa över Göta älv.

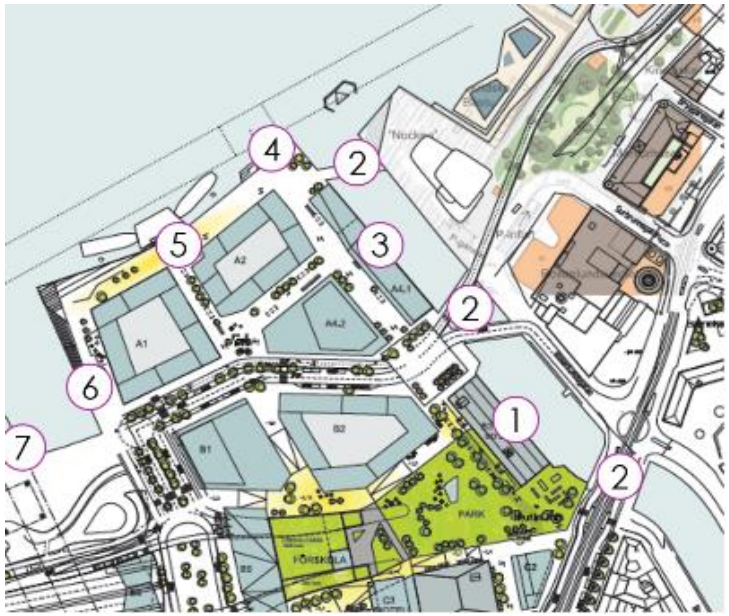

NEJ Detaljplanen har vattenkontakt med älven och kanalen i öster, men saknar tillgång till kajkanten i övriga delar av planen på grund av Stena terminalens läge och Oscarsleden. Eventuella fontäner och dagvattenhanteringar är ännu inte fastställda. Sträckan mot Rosenlundskanalen lägger huskroppar intill kajkanten vilket hindrar gångstråket.

Viktigt att tänka på gällande vattensäkerhet

Cirka 10 barn drunknar varje år. De små barnen (0–6 år) drunknar oftast på badplatser eller i pooler, dammar eller andra vattendrag i närheten av det egna hemmet. Bland barn 1-6 år är drunkning en av de vanligaste dödsolyckorna. Omkring 40 % av ungdomarna som omkom genom drunkning år 1998–2007 hade druckit alkohol.

Kommunen ska enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO) verka allmänt för skydd mot olyckor. Kommunala verksamheter vid vatten ska bedrivas på ett säkert sätt, undervisning i simning och vattensäkerhet ska ske i skolan enligt läroplan och kommunen ska bistå med akut hjälp och stöd vid drunkningsolyckor.

Kommunen har ansvar vid kajstråk som räknas som allmänplatsmark. Det är krav på livräddningsutrustning men finns även en rad andra åtgärder som anläggningsägaren kan anordna för att minska riskerna, som t.ex. räcke där det kan vara risk för trängsel eller vid behov av barnsäkerhet.

Åtgärder som minskar risken för fall ner i vattnet är att rekommendera om:

- Många människor eller barn kan tänkas vistas i området.
- Vattnet utgör särskild fara t.ex. på grund av vattendjup eller starka strömmar.
- Bil-, gång- eller cykelvägar finns i nära anslutning.
- Höjdskillnad finns mellan gångplan och vattenyta så att det är svårt att nå en nödställd.

- Guide för ökad vattensäkerhet, MSB 2013

PLANENS KONSEKVENSER – EKOSYSTEMTJÄNSTER I TÄT STADSMILJÖ

Grönstrategin förklarar att ekosystemtjänster är ett samlingsbegrepp för de tjänster och funktioner som naturen tillhandahåller och som gynnar människan. Det är tjänster som vi får utförda "kostnadsfritt" av naturen. Exempel på ekosystemtjänster är hur våtmarker renar vatten, hur grönområden infiltrerar vatten, hur bin pollinerar växter och hur vegetation reglerar stadens klimat.

SDF Majorna-Linné skickar med en uppmaning i sitt remissvar till detaljplanen:

"Områdets gröna inslag bör i största möjliga utsträckning utformas för att främja de ekosystemtjänster som produceras i form av t ex bullerdämpning, luftrening, koldioxidupptag, dagvattenhantering samt estetiska värden. Befintliga träd bör bevaras då de bidrar med höga naturvärden."

Arbetet med kvalitetsprogram för Masthuggskajen har hittills konstaterat att parker och gröna miljöer ska innehålla och synliggöra pedagogiska aspekter av ekosystemtjänster som dagvattenomhändertagande, vegetation och mikroklimat. Kulturella ekosystemtjänster, som rekreation, lek och vistelse, ger ökad hälsa, och bidrar till förståelse för människors livsmiljö och till ett mer klimatsmart liv.

Att väva in ekosystemtjänster handlar mycket om gestaltning och anläggning och kan vara svårt att analysera i en detaljplan. Det pågår ett arbete med strategier för ekosystemtjänster i Masthuggkajen. Där studeras bland annat:

Biologisk mångfald	Värdefulla naturtyper
Ekologiskt samspel	Matproduktion
Färskvatten	Symbolik och andlighet
Luftkvalitet	Dagvattenhantering
Hälsa	Extremt väder
Sinnlig upplevelse	Pollinering

Kan ekosystemtjänster bidra till barn och ungas upplevelse i Masthuggskajen?

JA Det finns höga ambitioner i arbetet med Kvalitetsprogrammet, Älvstrandens och byggherrekonsortiets hållbarhetsarbete.

KANSKE Beroende på hur de gröna miljöerna utformas och ifall ekosystemtjänster implementeras och får god effekt. Befintliga träd kommer till stor del behöva tas ner vilket påverkar naturvärden negativt. Det finns inte stora ytor för ekosystemtjänster utan varje möjlighet bör tas tillvara – tak, väggar och tekniska anläggningar. Det är en viktig fråga för vidare arbete och kan bidra till en lärande process.

Grönstrategins prioriterade ekosystemtjänster

- ✓ *Arbeta med reglerande ekosystemtjänster:*
  Klimatreglering och vattenreglering
  Luft- och vattenrening
- ✓ *Arbeta med kulturell ekosystemtjänst:*
  Planera för rekreation
- ✓ *Arbeta med bevarande ekosystemtjänst:*
  Planera för biologisk mångfald
- ✓ *Arbeta med reglerande och kulturell ekosystemtjänst:*
  Dämpa buller genom planering och plantering

- Göteborg Stads Grönstrategi

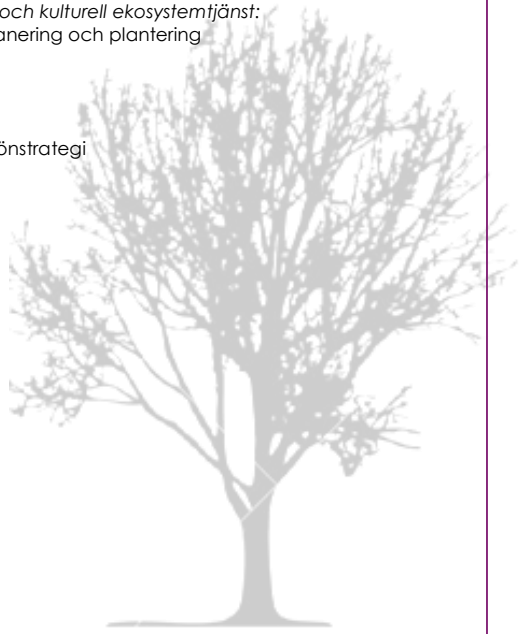

Göteborgs stads riktlinjer för jämställdhetsarbete i parker och naturområden är ett första steg mot att medvetet arbeta med ett jämställdhetsperspektiv i förvaltning och planering. Göteborgs stad ansvarar för de fysiska förutsättningarna som påverkar användandet av en plats i en mer eller mindre jämställd riktning.

Om en plats upplevs som jämställd beror även på sociala strukturer i samhället. Undersökningar har till exempel visat att 80 % av användarna av spontanidrottsplatser är killar. Det innebär dock inte att idrottsplatser tillgodoser killars behov, långt ifrån alla är intresserade av sport eller har möjlighet att delta på allmänna idrottsplatser. Det är inte en jämställd användning eller en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Forskning visar att flickor och pojkars jämlika och fria lek fungerar bättre på större utrymmen och att leken blir mer könsneutral i naturlika miljöer. I detaljplanen är det en central utmaning att tillgodose tillgång på platser för den fria och mer könsneutrala leken.

Generella riktlinjer i alla typer av projekt och processer i Göteborg:

Jämställt bemötande

Att bemöta kollegor och allmänhet på ett jämställt sätt är en förutsättning för att verksamheten ska bli mer jämställd. Det kan låta självklart men är inte alltid lätt, eftersom vi alla har mer eller mindre omedvetna föreställningar om kvinnor och män. Dessa föreställningar påverkar vårt beteende. Att arbeta med jämställdhet innebär att bli medveten om dessa strukturer.

Att föra dialog

Att föra dialog är en bra kommunikationsmetod för att fånga upp medborgarnas synpunkter och önskemål. Tänk på att ta ställning till om frågan är påverkbar, innan du planerar en dialog. Formen för dialogen kan se olika ut men ska alltid göras i ett tidigt skede.

Trygghet

Olika personer upplever trygghet på olika sätt. Det är därför svårt att definiera vad trygghet är. Enligt Boverket upplever kvinnor otrygghet oftare än män. Yngre män upplever otrygghet mer sällan. Samtidigt är det yngre män som råkar ut för mest våld i utomhusmiljöer. Äldre personer som upplever otrygghet väljer oftare att stanna hemma, medan yngre kvinnor istället väljer alternativa färdvägar. Personer som är födda utanför Sverige samt personer som bor i flerfamiljshus uppger oftare att de upplever otrygghet.

Kostnadsstyrning

Gender budgeting är ett sätt att analysera i fall de nationella jämställdhetsmålen har översatts till budgetmässiga beslut. Metoden består i att analysera budgeten ur ett jämställdhetsperspektiv, vilket synliggör hur resursfördelningen ser ut mellan könen.

Fyra utformningsprinciper för offentliga rum:

1. Multifunktionella, flexibla platser med ett varierat innehåll
2. Plats som möjliggör för besökare att vara on stage, off stage och back stage -både vid vila och vid fysisk aktivitet
3. God orienterbarhet till och inom platsen
4. Undvik stereotypa normer av kvinnor och män i bild- och figurval

On-stage blir en plats där självmedvetenheten ökar och vi är medvetna om att vi kan bli iakttagna, ofta finns det plats för publik eller åskådare. Med off-stage menas den typen av platser bredvid scenen där det är möjligt att inta en åskådarroll. Platser med en karaktär av back-stage erbjuder istället situationer där vi har möjlighet att få "träna ifred" utan publik.

(*ur: Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete, Göteborgs stad*)

Referens: Rosens röda matta i Rosengård, Malmö.
Där unga tjejer involverades i planeringen och fick sätta sin prägel på det offentliga rummet.

DISKUSSION – BARN OCH UNGAS TRYGGHET OCH SÄKERHET I MASTHUGGSKAJEN

Trygghet beror på miljömässiga, sociala och personliga faktorer som påverkar upplevelsen av otrygghet. Vem du är och vilken relation du har till en plats är betydande för upplevelsen av otrygghet lika väl som den fysiska kontexten.

Miljömässiga omständigheter

Stadens fysiska rum blir sociala rum; arenor för möten och interaktion utifrån övergripande normer och värderingar. Rädslan riktar sig alltså inte mot den fysiska platsen i sig, utan mot vad som möjligen kan hända där.

En teori om hur man skapar trygghet är "ögon på gatan", alltså att vi anonymt passerar varandra och indirekt håller uppsyn över varandra. För fysisk planering kan detta innebära aktiva bottenvåningar vid torg och parker, levande gaturum med mänsklig rörelse och aktivitet eller bostadsgårdar som är synliga från fönstren. Siktlinjer, kontinuitet, struktur och orientering är rumsliga faktorer som kan påverka tryggheten i positiv riktning medan rumslig fragmentering, tomma rum, inhägnad, repetition och hierarki förstärker otryggheten Genom att tydligt visa vilka rum som är offentliga blir det tydligare för människor vilka sociala regler som gäller och vad man kan förvänta sig på en plats.

Små barn utsätts i regel för större säkerhetsrisker än ungdomar. Det kan handla om risker med intensiv trafikmiljö, fallskador, drunkningsolyckor eller negativ lokalklimatpåverkan. Att skydda små barn från skador och olyckor samtidigt som de låts lära genom lek är en balansgång för den fysiska miljön. Barn som växer upp i urbana miljöer kommer att lära sig hantera stadens utmaningar men behöver frizoner som är skyddade och anpassade för dem - exempelvis en skolgård eller lekpark. En stad bör vara en balans mellan trygg, trivsam och spännande.

Sociala strukturer

De sociala faktorerna är relaterade till människors sociala interaktion med varandra och den anknytning de har till det offentliga rummet. I en studie över ungdomars trygghet i Skärholmen visade att de mest framträdande faktorerna som ligger till grund för upplevelsen av trygghet är kunskap och erfarenheter, kontroll och samhörighet. De "farliga platserna" varierar beroende på personernas anknytning till platsen, där välkända platser upplevs mindre skrämmande. Generellt upplever människor att deras egna bostadsområden är trygga, eftersom de känner till området. Otryggheten infinner sig främst på kvällen och natten, när det är mörkt och folktomt ute, samt på platser man inte känner till så bra. Det finns många likheter mellan tjejernas och killarnas upplevelse av trygghet, men desto större skillnader gällande vad som uppfattades som otryggt. Killarna i studien var främst oroliga inför andra killar i gäng, och tjejerna för sexualiserat våld. Kön, klass, etnicitet och ålder är några faktorer som begränsar och styr rummens tillgänglighet. Vi utsätts för olika bemötande beroende på vem vi är och hur vi använder en plats, därför är känslan av trygghet både individuell och strukturell.

I studien påverkade det sociala umgänget ungdomarnas upplevelse till hög grad, exempelvis spelade storasyskon roll för hur väl man kände de äldre ungdomarna i området och ifall man upplevde dem som hotfulla.

Konsekvenserna av den upplevda otryggheten kan verka begränsande för människor, vilket kan ha inverkan på deras livskvalitet. Den vanligaste trygghetsfrämjande strategin är undvikande av platser och personer.

Ungas röster om trygghet

I dialogmaterialet från sidorna 22-25 framkommer flera tankar om trygghet och säkerhet. För att skapa en hög känsla av säkerhet föreslås god belysning och att man kan vistas ute dygnet runt. De unga i en av dialogerna känner sig trygga i stadsdelen fast det beror på i vilka sammanhang man vistas i som HBTQ person. Det upplevs tryggare när man är flera som går tillsammans. De påhopp som sker oftast är verbala och sker i skolan, vilket är en plats där alla ska känna sig trygga.

Skottlossningar är något som flera är rädd för i dialogen, det gör att man känner sig osäker och otrygg när man går ut i mörkret.

Gällande säkerhet är det framförallt trafikfrågor som kommer upp. Den intensiva trafiken skapar osäkra miljöer och man påpekar att det är svårt att korsa bilvägarna. Det kommer även fram tankar om säkerhetsbälte i linbanan.

MÖJLIGHETER

Parkerna och grönområdena inom planen tillför viktiga ytor för natur och rekreation.

Tillskottet av grönyta sker vid älvkanten som idag ligger längst ifrån betydande grönområden, så som Slottsskogen.

Den höga tätheten bör bidra med många aktiva användare av parkytorna vilket skapar möten, samspel och motverkar ödslighet och otrygghet.

Planområdet har nära till vatten och kan få kajstråk, broar, båtliv och en linbana över älven som skapar upplevelsevärden och spännande miljöer vid vattnet.

Kreativ och medskapande gestaltning av grönområdena kan tillföra viktiga kvaliteter och skapa spännande miljöer.

Planarbetet innehåller höga ambitioner för ekosystemtjänster.

RISKER

Stor del av grönytorna ska anläggas på hårdgjord mark eller upphöjda platåer/ tak. Det försvårar för plantering och risk finns att grönskan hamnar i krukor och skapar artificiella miljöer.

Många intressen ska samsas på ganska liten yta och barn och unga ska dela utrymme med både vuxna och äldre. Det är inte bara generationsgränserna som kan skapa intressekonflikter utan det är extra viktigt att planera grönområden utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Små grönområden är extra utsatta för slitage och kräver mycket underhåll. Ekosystemtjänster och grönska riskerar att stå tillbaka för konstgräs och hårdgjorda ytor.

Flera av de befintliga träden kommer försvinna under genomförandet vilket tar bort etablerade naturvärden.

Läs mer:

Parkplan Linnéstaden, Göteborgs stad PoNF 2012
Grönstrategi för en tät och grön stad, Göteborg 2014
Guide till ökad vattensäkerhet, MSB 2013
Skillnader i livsvillkor och hälsa, Göteborg 2014
Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning, c/o City 2014
Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete, Göteborgs stad, 2014
Barns miljöer för fysisk aktivitet, Statens folkhälsoinstitut 2008
Trygghet i stadens offentliga rum- diskurser, makt och möjligheter till förändring, Anna Krook 2009
(O)trygghet i det offentliga rummet - En kvalitativ studie om ungdomars upplevelse av trygghet och otrygghet utifrån ett genusperspektiv, Anna Odelby och Anna Pour-Mozaffar 2010

8.5 OFFENTLIGA RUM OCH LIVSMILJÖ

MÅL

Masthuggskajen ska erbjuda ett brett spektrum av mötesplatser. Möten i ett intensivt stadsliv, icke-kommersiella och lågintensiva platser, grannskapets mötesplatser, generationsöverskridande mötesplatser, platser för barn och unga, föreningslokaler och andra aktivitetsytor.

Stadsrummets största kvalitéer ska finnas i ögonhöjd, för såväl barn som vuxna.

Informations- och kommunikationsteknologi (IKT) ska integreras och används på lämpligt och kreativt sätt för att utveckla staden hållbart.

> Offentliga rum, som ger plats för sociala och kreativa möten, är oumbärliga för en vital demokrati. I Älvstaden ska vi skapa mötesplatser för alla väder, årstider och tider på dygnet. Vi ska arbeta för att alla delar av Älvstaden befolkas dygnet runt. En variation av innehållsrika, interkulturella och generationsöverskridande mötesplatser, där många kan känna tillhörighet, kan skapas genom att många aktörer är med och bidrar till utformning och aktiviteter.
>
> - Vision Älvstaden

INTRODUKTION

Temagruppen för offentliga rum beskriver Masthuggskajen så här:

"*Masthuggskajen ska kännetecknas av goda vardagsmiljöer, med stor variation i innehåll, funktioner och uttryck. Platsens brokighet ska synas även i de aktiviteter som möjliggörs i det offentliga rummet. De offentliga rummen ska ge möjlighet till gratis upplevelser och aktiviteter för alla. Miljöerna ska kännas välkomnande och intressanta för olika målgrupper. Trygghet, öppenhet och bredd i innehåll grundar för att Masthuggskajen blir boendes och besökares vardagsrum*."

Platser som utformas utifrån hela befolkningens behov skapar möjligheter att mötas utan generationsgränser. Lek och spel, samtal och samarbete eller att bara vistas på samma plats, är aktiviteter utan åldersgräns. För unga människor, där det sociala samspelet är grundläggande för identitetsutvecklingen och rollen i samhället, är miljöns utformning särskilt viktig.

Regeringens utredning Gestaltad livsmiljö menar att barn och unga bör vara delaktiga i utformningen av sin livsmiljö. I samverkan kan olika kompetenser åstadkomma goda miljöer utifrån barnets perspektiv och behov. I allt tätare städer riskerar dock barnens utemiljö att begränsas till små och hårt utnyttjade områden som har blivit kvar när marken har exploaterats för byggnader och infrastruktur.

Barns ögonhöjd är inte samma som långa vuxnas. Barn ser det lilla som händer på marken, alla olika strukturer, intressanta föremål och lockande skyltfönster. I Köpenhamn finns ett koncept som kallas "krummesti" – det är en markerad bana mellan skola, hållplats eller fritids så att barn hittar rätt och väljer den säkraste vägen. Det kan vara små figurer i markbeläggningen eller färgade markeringar på murar och stolpar. Ett enkelt men roligt sätt att skapa funktioner i barns ögonhöjd. City Lab kräver att projektet redovisar principer för hur barn- och ungdomars, kvinnors, funktionsnedsattas och äldres behov särskilt ska beaktas i gestaltningen av stadens offentliga platser och stråk.

I City Lab hållbarhetsmål nummer 7 gällande informations- och kommunikationsteknologi (IKT) finns flera aspekter att rapportera in, bland annat gällande öppen data, mätare och sensorer samt att skapa plattformar för medborgare att nätverka. Barn och unga lever i en digital värld och uttrycker mycket av sin kreativitet med digitala medel. Fler skolor och förskolor integrerar IKT i pedagogiken och leken. I deltagandeprocesser är digitala verktyg hjälpsamma och används i allt från kartläggningar, enkätundersökningar, fotodokumentation eller spelverktyg. Det finns även exempel på digitala funktioner i stadsmiljön som ger en ökad upplevelse eller viktiga praktiska förutsättningar. Exempelvis fritt WiFi på offentliga platser, QR-koder med viktig eller intressant information, nedladdningsbara stadsvandringar, parkmöbler med inbyggda högtalare eller sensorstyrd belysning. Både Virtual reality och Augmented reality blir ett allt vanligare inslag i vår vardag och skapar nya beteendemönster. Den senaste produkten som fått stor genomslagskraft och påverkat hur vi rör oss i stadsmiljön är spelet Pokémon GO! som använder GPS-information i våra telefoner för att skapa en virtuell verklighet. I ett modernt hållbart samhälle är IKT en naturlig och viktig del.

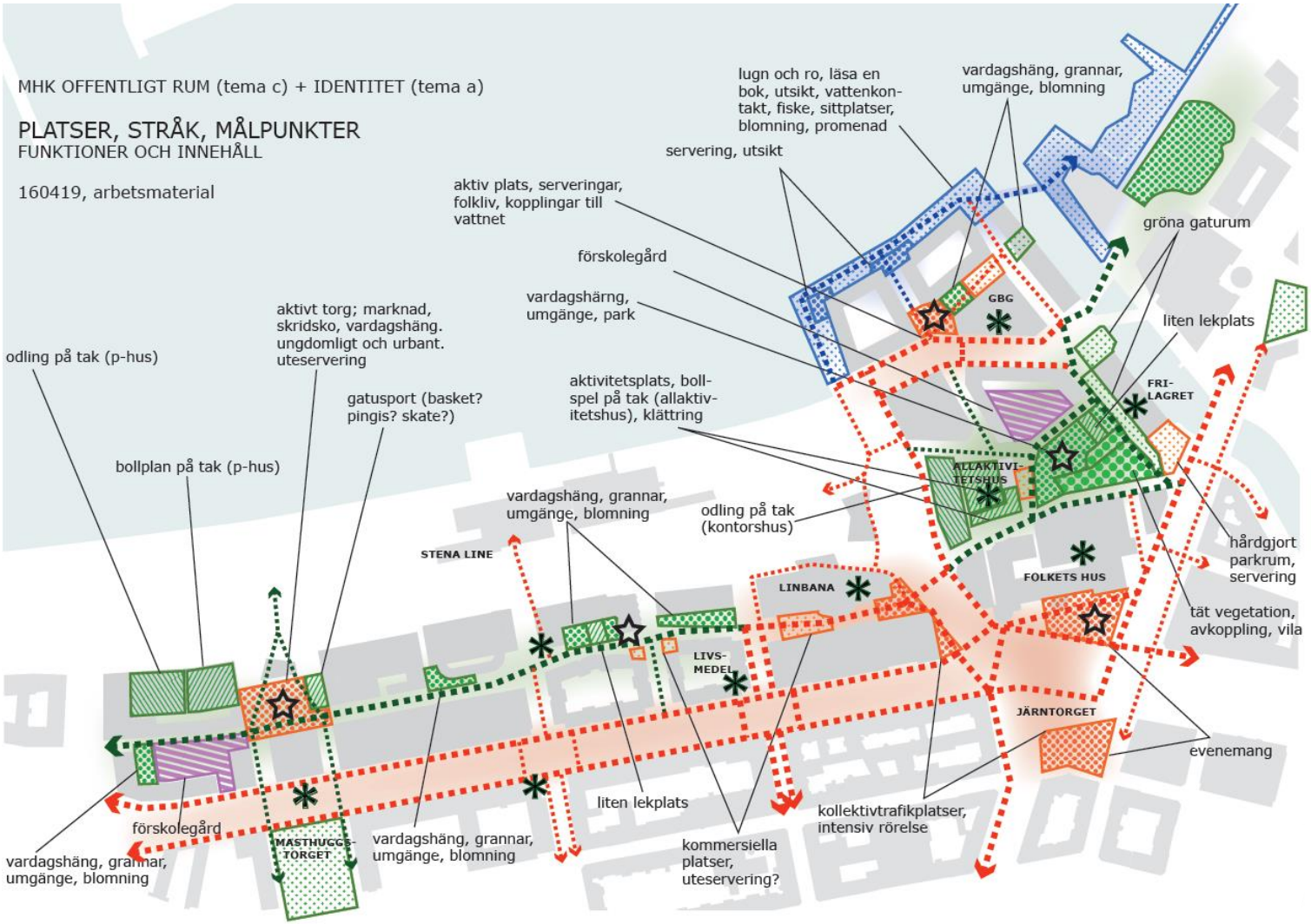

Arbetsmaterial från temagrupp för offentliga rum, Masthuggskajen

Illustrationen är ett diskussionsmaterial gällande användning och funktioner i det offentliga rummet i Masthuggskajen. Användarvärden av parker och offentliga rum kallas ofta sociotopvärden och det finns ett antal vanligt förekommande funktioner. En målsättning bör vara att få med så många sociotopvärden som möjligt i planen och närområdet för att få till ett variationsrikt offentligt rum.

Vissa platser kommer vara intensiva, fulla av människor i rörelse och nära kollektivtrafik och kontor. Andra platser blir lugnare, mer avskilda och erbjuder rogivande grönska. Kontrasterna är viktiga och erbjuder många olika möjligheter för socialt samspel.

För befintliga sociotopvärden i närområdet, se nästa sida.

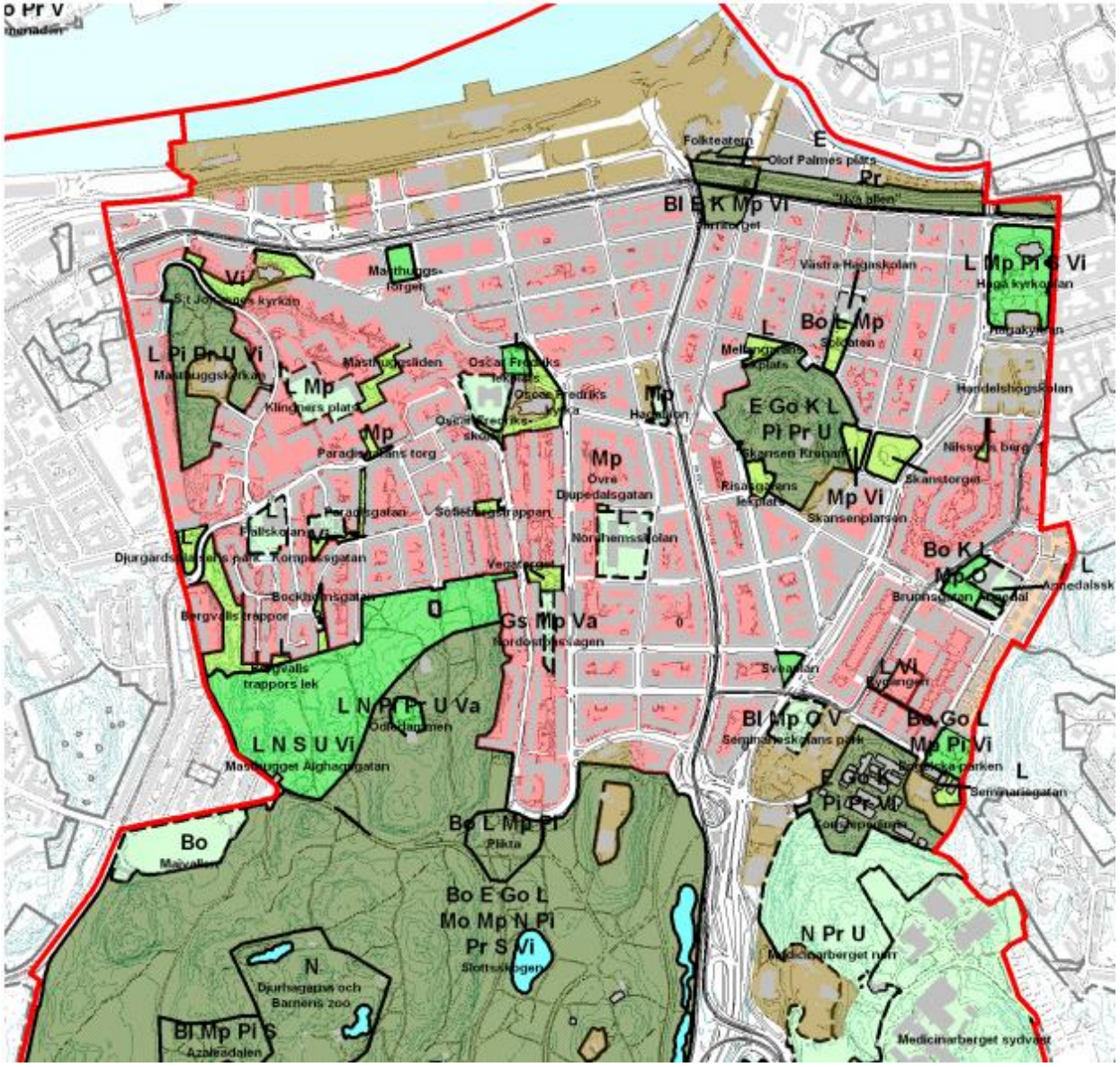

Sociotopkarta från Göteborgs stad

SOCIOTOPVÄRDEN

Sociotopvärdena har bedömts utifrån omfattande observationer samt enkät-undersökningar, grönvandringar och möten med de som bor och arbetar i området.

Beteckning	Sociotopvärde	Nyckelord
Ba	Bad	bada, simma, solbada
Bl	Blomning	rabatter, vilda blommor, blommande träd och buskar
Bo	Bollsport	bollträning t ex: fotboll, tennis
Bå	Båtliv	båtliv, hamnaktivitet
E	Evenemang	demonstration, föreställning, marknad
F	Fiske	fiska, meta
Go	Grön oas	lummigt, omslutande rumslighet, kontrast mot omgivningen
Gs	Gatusport	aktiviteter på hård yta t ex: skateboard, street-basket
K	Kulturhistoria	nostalgi, historia
L	Lek	lek, pulka, kojbygge
Mo	Motion	övrig motion t ex jogga, stavgång
Mp	Mötesplats	folkliv, umgås, titta på människor
N	Naturupplevelse	skogskänsla, djurmöte, naturupplevelse
O	Odling	odla, pyssla med grönt
Pi	Picknick	picknick, grilla, utflykt med fika
Pr	Promenad	promenera, vandra, strosa (med eller utan hund!)
S	Sällskapslek	boule, kubb, brännboll
U	Utblick	utsikt, öppenhet, luft
Va	Vattenupplevelse	vattenljud, vattenrörelse
Vi	Villa	lugn och ro, avkoppling, hämta kraft

SOCIOTOPER

-FÖRVALTADE AV PARK- OCH NATURFÖRVALTNINGEN

Beteckning	Upptagningsområde
	Närområdet — Platsen används främst av boende i omgivande kvarter
	Stadsdel — Platsen används främst av boende i stadsdelen, ex. på stadsdel: Kålltorp, Masthugget och N:a Älvstranden
	Hela Göteborg — Platsen används av människor från hela Göteborg

-FÖRVALTADE AV ANNAN

Beteckning	Typ av plats
	Exempelvis skolgårdar, koloni- och odlingsområden, kyrkogårdar
	Användningen kommer att förändras p.g.a. exploatering

FRIYTETILLGÅNG - PER INVÅNARE, PÅ KVARTERSMARK

Beteckning	
	Mycket god friytetillgång, t ex villor, radhus
	God friytetillgång, t ex 2-3 våningars flerfamiljshus, punkthus
	Mindre god friytetillgång, t ex landshövdingehus, stenstaden, miljonprogramsområden
	Övrig bebyggelses friyta, t ex industri, handel, småbåtshamnar, stora parkeringsplatser och offentliga byggnader

STRÅKSTUDIE

Under arbetet med detaljplanen har det resonerats om tre olika stråk.
I utkastet till Gestaltningsprogram beskrivs stråken såhär:

"Vårt koncept för Masthuggskajens karaktär och identitet bygger på tre stråk; det blåa, det röda och det gröna stråket. De tre färgerna står för tre olika teman, karaktärer eller energier som vi vill bygga in i utvecklingen av stadsdelen.

*Det **blåa stråket** är en självklar rörelse längs älvrummets kant. Stråket kopplas till, och är en fortsättning på, det som planeras vid Skeppsbron norr om Rosenlundskanalen. Till viss del är detta ett rekreativt stråk samtidigt som stråket längs med vattnet vid norra kanten av halvön ges en annan karaktär än Skeppsbrons mer tydligt rekreativa karaktär.*

*Det **röda stråket** ska förstås som ett mer intensivt och urbant stråk där handelslägen samlas och ger en koncentration som stärker stadslivet. Stråket går ifrån Heurlins plats mot Masthamnsbron och sedan vidare västerut i nya Emigrantsvägen fram till Järnvågsgatan. I ett senare skede kopplar sedan det röda stråket bort mot den bebyggelse som kan komma när Stena-kajen bebyggs.*

*Det **gröna stråket** är en vision om en mer dämpad och mindre intensiv karaktär med plats för mindre möten, det lilla livet, lek och samvaro vilket bland annat kan skapa möjlighet för ett djupare utbyte. Här finns plats för förenings- och kulturverksamheter, sport och den inte fullt kommersiella handeln som t ex loppmarknader och andra medborgardrivna aktiviteter. Det gröna stråket rör sig längs med Masthamnsgatan, över Järnvågsgatan och vidare mot parken norr om Folket hus och bort mot Heurlins plats. Masthamnsgatan inre stråk består av en rad mindre- och intimare gröna rum med olika karaktärer och användning och fokus ligger här på att skapa en längsgående sammanhängande sekvens av platser som i sitt sammanhang stärker varandra."*

Bidrar planen till mångfald och variation av offentliga rum och mötesplatser?

JA — Inom planområdet finns planlagd park, torg, kajstråk, aktivitetsyta, levande bottenvåningar, verksamheter och kollektivtrafik. Detaljplanen ger förutsättningar för en mångfald av olika platser. För att kunna säkra friytor som uppfyller plan- och bygglagens krav om storlek och lämplighet för lek och utevistelse måste behov av plats och finnas med som grundförutsättningar vid planläggningen. Genom att formulera ett tydligt syfte med detaljplanen får kommunen stöd för de planbestämmelser som behövs.

KANSKE — Beroende på hur platserna programmeras, vilka verksamheter som fyller bottenvåningarna och hur processen att skapa nya mötesplatser ser ut kan området bidra till en mångfald och variation. Det kan också få motsatt effekt om de offentliga rummen saknar värdeskapande programmering, är dåligt underhållna eller är för homogena.

DISKUSSION - BARN OCH UNGA I DET OFFENTLIGA RUMMET

Barns nyttjande av det offentliga rummet

Ytor för lek där barn tillåts springa, klättra, vara högljudda eller stöka ner på egna villkor är ett sätt att manifestera barns rätt till staden. Det är mark som avsätts just för deras behov och utformas med fördel tillsammans med barnen själva. Men är det bara lekplatsen som är barnens offentliga rum?

Barnen är en grupp som till stor del är beroende av och begränsade till sin stadsdel. Lek med andra barn är generellt huvudaktiviteten för barn äldre än ett år. Det är dock inte bara barnen som har behov av att vara med andra i samma ålder. Även barnens föräldrar föredrar platser där de kan träffa andra vuxna. Större parker i centrala lägen kan fungera som sociala mötesplatser när den lokala lekplatsen inte räcker till.

Barn lever i staden och befolkar gator, torg, parker och hållplatser lika väl som vuxna. Vad har vi för barnperspektiv på en tråkig busskur? Tänker vi på barns upplevelse av shoppinggator? Det är viktigt att inte glömma inomhusytor som är offentliga; bibliotek, köpcenter, kulturhus, saluhallar eller medborgarkontor är också platser där barn bör få ta plats. Inomhuslokaler för barns aktivitet är bland annat sporthallar, träningslokaler, öppna förskolor eller fritidsgårdar och kulturhus – ytkrävande verksamheter som inte bridrar med kommers och konsumtion. Barn är inte starka aktörer på en kommersiell marknad utan behöver platser utan konsumtionskrav även om dessa är en sämre affär för en fastighetsägare. Ytor där barn får skapa och producera för sig själva och sina intressen är en viktig grund för goda livsvillkor.

Ungdomars nyttjande av det offentliga rummet

Ungdomar har andra behov än små barn. Det finns de ungdomar som inte vistas så mycket ute i offentliga miljöer utan mestadels är hemma hos sig själva eller kompisar. Vissa är föreningsorienterade och är aktiva i föreningar och organisationer och spenderar stor del av sin lediga tid där. Andra är kamratorienterade och söker sig till och prioriterar umgänge med kompisar och som vistas mycket ute i bostadsområdet och nere på stan. Ungdomar är i en period i livet där både frigörelse och trygghet är viktigt. Det är en del i utvecklingen för att hitta sig själv och sin plats i samhället. Denna frigörelse tar sig, kanske främst för de kamratorienterade, uttryck i ett sökande efter mer undanskymda platser där de får vara i fred, men också till offentliga platser för att visa upp sig och interagera med andra. Ungdomarna är en grupp som är beroende av det offentliga rummet. Det är här de kan komma bort från de vuxnas närhet och kontroll och utöva sina egna aktiviteter.

Ungdomar är såklart en heterogen och mångfacetterad grupp som har olika intressen, förutsättningar och uttryck. För ungdomar med olika funktionsförändringar eller intellektuella begränsningar krävs en anpassad fysisk miljö. Hur fritiden ser ut hör ofta samman med tillgänglighet och anpassning av olika miljöer i omgivningen. Tillgänglighet till offentliga lokaler, så som skola ,biografer, restauranger eller muséer är viktigt för att alla ska kunna delta i samhällslivet. Utifrån ett genusperspektiv är det viktigt att tänka på trygghetsfrågor – tjejer och killar vistas i det offentliga rummet på olika premisser och kan uppfatta olika faktorer som skrämmande eller otrygga. Åtgärder i stadsrummet måste ta hänsyn till detta (se diskussionsdel under *Grönska och natur*).

Det kan vara viktigt att inkludera genom att exkludera – alltså att skapa platser och forum där särintressen får frodas och ta plats. Men det innebär att det måste finnas en variation av platser för olika intressen som tillsammans skapar ett nät av tillåtande miljöer. Det räcker inte med en fotbollsplan, den måste kompletteras med dansstudion, skateparken, målarstudion, läshörnan och spelhallen.

PLANENS KONSEKVENSER – STAD I ÖGONHÖJD FÖR BARN OCH UNGA

En stad i ögonhöjd innebär att skapa en attraktiv stadsmiljö i mänsklig skala. Stadsrummets upplevelse, karaktär och gestaltning måste samspela med mänskliga sinnen och behov. Skalan på de offentliga rummen påverkar stadslivets intensitet och stadens attraktivitet. Mänsklig skala på rummen gör att vi upplever dem som angenäma och gör att vi känner oss väl till mods. Det gör att vi känner igen varandra tvärs över gatan om vi kan tyda den mötandes ansiktsuttryck. För barn är skalan mindre än för vuxna och gatumiljön blir kanske extra viktig.

Kvalitetsprogrammet till detaljplanen kommer att hantera gestaltning och innehåll.

För att skapa attraktiva stadsmiljöer för barn kan man ha en gestaltningsstrategi från 0-150 centimeter. Hur är det att krypa på ett visst underlag? Vad nås från låg höjd? Ser korta personer in i skyltfönster? Finns det kanske skulpturer som går att klättra på? Belysning i låg höjd eller marknivå? Finns det spännande detaljer i ögonhöjd? En hopphage i markbeläggningen? Undvika vassa eller giftiga växter i planteringar? Kan barn sitta på möblerna i det offentliga rummet? Hur är mikroklimatet? Topografin? Undvik höga kanter eller trappor? Ett barnperspektiv på stadsrummet betyder inte nödvändigtvis lekfulla och barnsliga inslag – det kan vara trygga, säkra, upplevelserika och spännande miljöer som också fungerar för vuxna.

En viktig poäng är den medskapande processen. Temagruppen för gestaltning resonerar såhär:

Olika inslag av medskapande processer:

"Riggat" – processledd delaktighetsprocess för utsmyckning (barn/unga, verksamhetsutövare i området, kulturaktörer, konstnärer, idéburna verksamheter och brukare)

"Spontant" – ytor/väggar som är "ofärdiga" och möjliga att använda/disponera och förändra (den som tar ytan i anspråk har rätt till dess uttryck/gestaltning just då)

Skapar planen förutsättningar för en levande stad i barns ögonhöjd?

KANSKE Detaljplanen ger förutsättningar för en blandad, tät och varierande stadsmiljö. Men kvalitetsprogrammet måste ta med barnperspektivet och fastställa gestaltningsprinciper som tilltalar barn och unga. Det är sedan upp till byggherrar, verksamhetsägare, stadens förvaltningar och andra aktörer att realisera kvalitetsprogrammets intentioner så att principerna uppfylls.
Det är ett långsiktigt åtagande från flera olika aktörer.

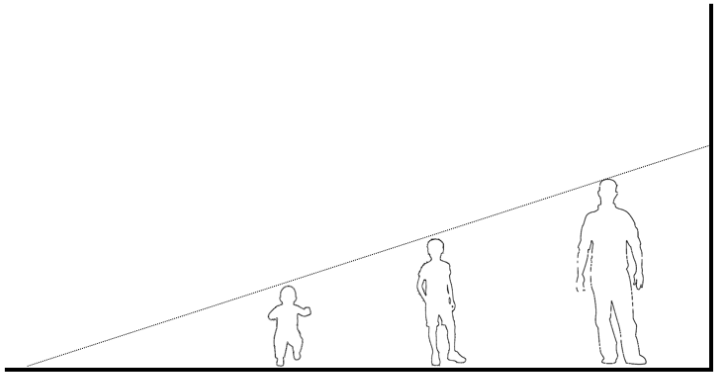

Referens: Lekfull skulptur i låg höjd av Ann-Charlott Fornhed

PLANENS KONSEKVENSER – INFORMATIONS- OCH KOMMUNIKATIONSTEKNOLOGI

Diskussionen om informations- och kommunikationsteknologi (IKT) i samhällsutvecklingen förs i allt större forum. UN-habitat trycker på informations- och kommunikationsteknologins roll i att skapa hållbara städer. För att IKT ska ha en betydande inverkan i städerna, måste det vara tillgängligt för hela befolkningen. Det är dock skillnad på tillgång och tillgänglighet, en tjänst kan vara för dyr eller komplicerad för alla att använda – även om den finns där. UN-habitat ser risker med att tillgängligheten på IKT kan skapa klyftor mellan människor och separera de som har tillgång och de som inte har. Utbildning och träning i digitala verktyg är viktigt för att jämna ut kunskapsklyftor. Mycket av detta hamnar inom skolans område och både tillgång och träning säkerställas ofta inom utbildningen.

Kan man utgå ifrån att alla har råd med en surfplatta till sina barn? Förutsätter vi att ungdomar har smartphones och kan använda de appar staden tar fram?

Eftersom en stor del av vår samhällsinformation sker digitalt är det extra viktigt att alla har tillgång till internet och kan engagera sig i sina medborgerliga rättigheter. En stor del av dagens aktivism föds i sociala medier där grupper skapas kring gemensamma intressen. Ungdomar är en viktig målgrupp då många spenderar mycket tid och engagemang i sociala forum och den digitala världen smälter samman med övriga livet.

I en urban svensk kontext är inte tillgången till uppkoppling och mottagning kanske den största utmaningen. Här finns snarare utrymme för utveckling och innovation. I Kista i Stockholm testas just nu en Urban ICT Arena. Det är ett trippel-helix samarbete som är en testbädd för medskapande innovativa projekt inom digitalisering. I Göteborg arrangeras årligen Hackatons med öppen data som lockar många ungdomar. Det finns flera parker och offentliga rum som inkorporerat exempelvis högtalare som spelar upp besökarnas musik via Bluetooth eller belysning som regleras av sensorer. Fler och fler mobilspel dyker upp med Augmented Reality där dina rörelsemönster smälter samman med spelet. Satsningar inom IKT kan bidra till en hållbar stadsutveckling, skapa innovativa arenor i staden och skapa förutsättningar för nya jobb.

Innebär planen utvecklad infrastruktur för IKT?

KANSKE Det ör svårt att analysera detaljplanen utifrån IKT-infrastruktur, det är upp till processen framöver att säkerställa. I dagsläget syns inga risker eller något som skulle motverka etableringen av IKT i Masthuggskajen. Kvalitetsprogrammet bör dock ta med integrering av IKT i stadsrummet.

MÖJLIGHETER

Det finns aktiva temagrupper som engagerat jobbar på med de offentliga rummen och gestaltning till detaljplanen.

Planens närområde innehåller redan en stor variation av mötesplatser och forum. Den nya bebyggelsen kan tillföra ytterligare platser i områdets mosaik.

Närheten till älven tillför nya uppskattade kvaliteteter.

De olika stråken (gröna, röda, blå) kan bidra till att skapa mångfald och diversitet i området.

Tillgången till IKT i Göteborg är generellt sett god och bör inte vara en utmaning för projektet – det ger möjligheter för innovation och kreativitet.

Det finns en etablerad arena för ungt deltagande och skapande genom Frilagret.

Platsskapande aktiviteter finns redan på plats vid gamla Rosenlunds-hållplatsen, Älvparken, och konceptet kommer att utvecklas.

Temporära lösningar kan bidra till en levande stadsdel under processen fram till färdigställande. Exempel "containerparker" med ytor för små handlare och verksamheter.

RISKER

Barn och unga ska samsas med många andra målgrupper (och är i sig en heterogen grupp) – det är både en kvalitet och en risk då alla ska få ta plats i en tät stadsmiljö.

Det offentliga rummet är även inomhus, därför är det viktigt att jobba med lokaler och bottenvåningar.

Även om man producerar ambitiösa gestaltningsprogram gäller det att kämpa igenom principerna hela vägen till genomförande.

Nytänkande och kreativa offentliga rum ska också förvaltas och fungera över lång tid. De måste vara robusta och hållbara.

Det är viktigt att man kan påverka sin livsmiljö, i nyproducerade stadsdelar kan det ta tid innan människor vågar sätta sitt avtryck.

Läs mer:
Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design, SOU 2015:88
Öresundsregionen i ögonhöjd, Region Skåne 2010
Ungdomarna, staden och det offentliga rummet, Mats Lieberg
The role of ICT in the proposed urban sustainable development goal and the new urban agenda, UN-habitat
Masthuggskajen: Leverans från tematiska delprocesser– input till kvalitetsprogram och plankarta 2016-05-09

8.6 VERKSAMHETER OCH KULTURLAGER

MÅL

Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina intressen och hobbys.

Vi ska utgå ifrån fungerande sociala och ekonomiska nätverk samt identitetsskapande stråk och byggnader och kulturella uttryck samtidigt som vi öppnar upp för nya uttryck och främja ett mångfacetterat entreprenörskap.

Bottenvåningar och kommersiella lokaler ska ha ett diversifierat utbud som tar hänsyn till barn och ungas behov av service och handel.

INTRODUKTION

Masthuggskajen med omnejd är en unik miljö i Göteborg som ger plats åt den idéburna sektorn, inkluderande miljöer och små verksamheter. Det finns ett rikt utbud av handel, service, restauranger, pubar och föreningslokaler. Rapporten Kommersen 2.0 från Göteborgs stadsmuseum beskriver karaktärer i området och viktiga värdebärande verksamheter. I rapporten Urban Cultures: Fallet Kommersen pekade resultatet mot att Kommersen kan ses som exempel på en kulturell förtätning som väl svarar mot stadens övergripande vision om den hållbara staden.

Frilagret är en viktig arena för barn och unga mellan 13-30 år. Frilagret beskriver sig själva som ett kulturhus för ung kultur i Göteborg. Frilagrets roll är att möjliggöra och stötta förslag, initiativ och önskemål från unga. Verksamheten utgår från ungas rätt till delaktighet i konst- och kulturlivet. Frilagret arbetar ständigt för att säkerställa ungas inflytande i stadens kulturliv och för att vidareutveckla strukturerna för ungas medbestämmande.

I Kommersen 2.0 beskrivs Norra Masthugget som ett område med ett historiskt progressivt socialt arbete riktat mot utsatta grupper i samhället. Man talar om att området har "en vana" av socialt arbete – det vill säga en för området särpräglad acceptans och attityd gentemot utsatta grupper. Genom att fungera som konsumtionsytor för personer med begränsade ekonomiska resurser erbjuder dessa verksamheter utsatta grupper tillgång till staden och dess utbud.

> “Det finns en överhängande risk med att om man bestämmer sig för att bygga nytt och bygga flott, då försvinner det, alltså den känslan i stadsdelen… det handlar bland annat lite om att människans skuggsida får finnas här. Då blir det intressant. Att det inte är kaniner och evenemangsstråk överallt.
>
> -Citat ur Kommersen 2.0

På andra sidan Göta älv ligger Lindholmen och Karlavagnskvarteret som likt Masthuggskajen också står inför en omfattande stadsomvandling. Göteborgs stad har genomfört en inventering av närings- och kulturliv på Karlavagnsgatan med omnejd. I arbetet kom man fram till att framgångsfaktorer för ett varierat och brokigt utbud av verksamheter och kultur bygger på en tillåtande karaktär och funktionella attribut som skapar förutsättningar för etablering av experimentella verksamheter. Nätverk och samarbeten fungerade som en gemensam framgångsfaktor. Låga hyror är en förutsättning för att kunna driva vissa verksamheter. Det geografiska läget är viktigt och gatunätets rumsliga integration. Starka stråk med många kopplingar samt närheten till kollektivtrafik skapar förutsättningar för aktiva stadsmiljöer och underlag för handel och verksamheter.

Till detaljplanen för Masthuggskajen har WSP gjort en handelsutredning för kommersiella verksamheter. Där beskriv att vid utveckling av mer stadsliknande miljöer som rätt utformat och med rätt innehåll kan innebära ett mer levande och attraktivare gaturum. Praktiskt har det dock visat sig svårt att realisera ambitioner om handel i nybyggda områden då de kommersiella förutsättningarna ofta saknas. Vakanser eller svag lönsamhet blir resultatet. Risken skulle kunna minimeras om man på ett tidigt planeringsstadium tog mer hänsyn till kommersiella samband och villkor.

WSP listar följande framgångsfaktorer för berikande gatuplansverksamheter:

- om den lokala köpkraften (det vill säga underlaget) är stor nog
- om konkurrensen inte är alltför stark,
- om torget eller gatan kopplas ihop rätt med de övergripande
- sambanden där stråken är intensiva redan från start,
- om lokalen, torget eller gatan blir rätt utformad,
- om exploateringsgraden är hög,
- om någon tar ett ansvar för skötsel och miljö (trygghetsfokus)

I rapporten Kommersen 2.0 listas följande exempel på värdeskapande verksamheter:

K. Kommersen

1. Sjömanskyrkan

2. Ebbes hörna

3. Mynt- och musik

4. Stadsmissionen

5. Johanneskyrkan

6. Boendestöd

7. Göteborgs rättvisecentrum

8. Röda korset

9. Teater Trixter

10. Kvinnofolkhögskolan

11. Folkuniversitetet, Art College

Göteborg stads översiktsplan konstaterar att:

"Mötesplatserna är stadens styrka där mötet kan motverka fördomar och stigmatisering, samt minska marginaliserade gruppers exkludering"

Förutom de som listas på kartan bredvid finns Frilagret, Folkets hus, skolor, sporthallar, fritidsgårdar och bibliotek med mera i närområdet. Den tillåtande miljön med rimliga hyror trots bra lägen och en historia av sociala verksamheter skapar en grogrund för egna initiativ och solidariskt utbyte. Det finns utrymme för en alternativ ekonomi och resurssparande återbruk som är värdefullt för hela staden.

De små näringarna: "Likriktningens motståndare"

De lokala näringarna och verksamheterna har en roll att spela i de beskrivningar och erfarenheter som präglar området. En viktig del av områdets platskaraktär är närvaron av frivilligorganisationer som ger möjligheter till deltagande och stöd för enskilda individer och för demokratiprocesser generellt. Verksamheter i området har uttryckt i workshops arrangerade av Stadsbyggnadskontoret att det är viktigt att befinna sig i ett område som ligger i närheten av men inte inne i centrala Göteborg, eftersom deras kundgrupper i första hand finns utanför de mer centrala delarna av staden.

Kommersen, den färgstarka loppmarknaden mitt i området, har blivit en symbol och ankare för alternativ ekonomi och mötesplats. Genom Kommersens verksamhet blir försäljare och besökare en del av en gemenskap som genererar en känsla av sammanhang. Här skapas relationer mellan människor som överbryggar variabler som etnisk bakgrund, ålder och social klass. Loppmarknaden är också en plantskola där barn och unga socialiseras in i en ekologisk medvetenhet.

Göteborgs stads kulturprogram beskriver att:

Stadens kulturverksamhet ska utformas och utvecklas med hänsyn tagen till barns och ungas behov. Barns och ungas kreativitet ska uppmuntras och de ska ha rätt till kulturutövning och eget skapande oavsett uttrycksform. Barn och unga ska kunna påverka såväl kulturutbudet som formandet av staden och ges möjlighet att till fullo delta i kulturell och konstnärlig verksamhet. Ungdomars kultur uppträder ofta i icketraditionella former som kan vara svåra att upptäcka och som snabbt förändrar sig. Det är av vikt att stadens kulturverksamhet har en beredskap att ta tillvara och uppmärksamma ungdomars kulturutryck. Lika viktigt som att underlätta och stödja barns och ungas egen kreativitet och skaparlust är att ge dem möjlighet att komma i kontakt med och ta del av professionella konstupplevelser. Avgörande för att kultur för barn och unga ska vara tillgänglig är de vuxnas möjlighet att vara förmedlare. Infrastrukturer för kulturförmedlande insatser bland barn och unga ska därför vara ett prioriterat område.

Innebär planen en positiv utveckling av lokala verksamheter och kulturlager?

JA — Planen innebär nya verksamhetslokaler, stadsmässiga stråk med levande bottenvåningar, en ny byggnad för Kommersen 2.0 samt aktivitetshus och utveckling av Folkets hus.

NEJ — Det finns stor risk att en upprustning och utveckling av området stöter bort befintliga aktörer genom prisökningar och rivning/ omvandling av vissa fastigheter.

DISKUSSION - NÄRINGSLIV FÖR BARN OCH UNGA I MASTHUGGSKAJEN

Barn och unga lever i en kommersiell värld och är mer eller mindre starka aktörer på en marknad. Men det är viktigt att köpkravet inte dominerar deras vardag utan att det finns kreativa miljöer utan handel.

Det finns många sätt för barn och unga att börja tjäna egna pengar. Klassiska exempel är att sälja jultidningar eller egengjorda varor som lemonad eller vykort. Loppmarknader eller second-hand är tillgängligt för små plånböcker och ger tillfälle för barn och unga att sälja sina varor. Olika fritidsaktiviteter kan kräva att barn säljer varor, exempelvis för att samla ihop pengar till en resa. Det första sommarjobbet är viktigt för att ge ungdomar ett steg in på arbetsmarknaden. Det kan vara kommunala jobb inom exempelvis skötsel och underhåll, vård eller som badvakt. Många ungdomar jobbar på caféer, nöjesparker, som tidningsbud eller på lager – det finns en stor bredd av potentiella sommarjobb för ungdomar! Göteborg har infört kultursommarjobbare som ger underhållning på stadens gator och torg. Det finns många olika jobb att söka - allt från dansare till akrobat, DJ, musikalartist, rappare, scenograf, kostymör/stylist, marknadsförare, fotograf eller som filmare. Nyligen initierades konceptet Unga stadsutvecklare i Göteborg där ungdomar från hela staden får sommarjobba med olika stadsutvecklingsprojekt.

Barn och unga är kreativa och initiativrika och kan mycket väl skapa sina egna jobb. Många skolor använder Ung Företagsamhet -konceptet som uppmuntrar unga entreprenörer att starta företag. Idéer kan sen tas vidare och bli en viktig språngbräda in i arbetslivet. Det finns även organisationen Sommarlovsentreprenörer där unga får stöd att skapa sina egna jobb.

Hur kan barn och ungas företagsamhet och kreativitet tas till vara?

Kan man sälja jultidningar i ett höghus? Såklart det går att knacka dörr i en trappuppgång, men den sociala samhörigheten som gör att man litar på varandra och vågar ta kontakt är viktig att värna om även i en urban miljö.

Det är viktigt att skapa förutsättningar och utrymme för ungas egna idéer.
Varför inte en inkubator för ungas företag? En plats med gratis arbetsyta, datorer, WiFi, grupprum och mentorer för ungas idéer? Det kan även vara en plats för studiero och läxhjälp, något som är extra viktigt för barn som har begränsad yta hemma.

Frilagret är en värdefull tillgång i Masthuggskajen för ungt skapande – och som Vision Älvstaden säger så ska vi utgå ifrån det befintliga. Barn och unga har själva de bästa idéerna för sin egen utveckling.

Planera för verksamheter – principer från Göteborgs stad

1 Skapa flexibilitet i detaljplanen

I planeringsarbeten, med fokus på bostäder, bör alltid möjligheten att integrera verksamhetslokaler i bottenvåningar eller i angränsande strategiska punkter eller stråk inom planområdet undersökas. På samma vis bör möjligheten till integrering av bostäder undersökas vid planer i bebyggelseområden som fokuserar på verksamheter. Tredimensionell fastighetsbildning ger möjlighet att kombinera funktioner inom byggnader. Detta kan vara ett bra redskap för att åstadkomma en attraktiv företagsmiljö. Att förbereda byggnader för en flexibel användning, genom till exempel tillåtande takhöjder och flexibel konstruktion, är ett bra sätt att ge möjlighet till variation.

2 Möjliggör möten

Mötesplatser kan underlätta och främja utbyte mellan företag, människor och kunskap. Såväl formella som informella mötesplatser fyller denna funktion. Tillgången och närheten till möten och utbyte gynnar utvecklande företagsmiljöer, vilka är starkt efterfrågade. Möten kan uppstå i något så enkelt som en gemensam matsal, på restauranger, vid service och handel, på torg, genom aktiviteter osv.

3 Skapa täthet och variation

Variation är viktigt för näringslivsutvecklingen och företagsmiljöerna både vad gäller branschdiversitet, storleken på företagen (stora och små företag) och tillgång på utbud och service.

4 Skapa tillgänglighet för gående

För att locka verksamheter till centrala staden och till knutpunkterna är det vid planering viktigt att ha ett cykel- och fotgängarperspektiv. Ett sådant förhållningssätt vid skapar en tillåtande struktur för utbyte mellan människor och ger nära tillgång till andra funktioner och behov.

5 Lokalisering av kommunens egen verksamhet

Kommunal service ska först och främst vara lättillgänglig för stadens invånare men är också en attraktionskraft för många verksamheter. Kommunens arbetsplatser tillför täthet och liv till platser och områden genom att vara en stor arbetsgivare i staden.

6 Minska störningar för omgivningen

Störningar kan uppkomma från alla verksamheter, men det finns olika sorters störning och de är olika svåra att hantera. I industriområden lokaliseras de verksamheter som behöver vara separerade från bostäder. I övriga områden kan man arbeta för att minimera störningarna genom att exempelvis ordna så att den delen av företagens verksamhet som stör, placeras inomhus.

7 Samla handeln

Handel är en mycket varierad bransch. Detaljhandel, volymhandel, sällanköpshandel eller handel med skrymmande varor gynnas alla av ett närhets- och tillgänglighetsperspektiv. Handelsverksamhet bör primärt lokaliseras till de lokala torgen och till knut- och bytespunkter för att finnas nära kunderna. Bäst åstadkoms detta genom att handel samlas i redan etablerade lägen med utbyggd, god kollektivtrafik.

8 Undvik att skapa barriärer

I bebyggelseområdena i staden finns arbetsområden såväl som övriga områden där det finns fler sysselsatta än boende. Här efterfrågas trygghet, säkerhet och befolkade miljöer. Arbetsområden bör därför inte bilda barriärer för omkringliggande bebyggelseområden som kan hindra genomströmning.

- Rapport: Planera för verksamheter, Göteborgs stad på uppdrag av Byggnadsnämnden 2010

MÖJLIGHETER

Detaljplanen medger ytor för handel och centrumverksamhet över hela området i olika grad.

Zoneringen av stråken ger barn och unga särskilt fokus i det gröna stråket.

Frilagret ligger kvar i sin befintliga form.

Det befintliga näringslivet i närområdet ger en viktig kontrast till det nybyggda området.

Det finns intentioner om att involvera barn och unga i utformningen av främst det gröna stråket.

Etableringen av ett business-område (i östra delen) skulle kunna bli en arena även för ungdomar med lite vilja.

Kommersen 2.0, en nyetablering av Kommersen kan bli ett viktigt inslag för att främja resurseffektivt återbruk och alternativ ekonomi.

RISKER

Kommersen i sin befintliga form kommer att förändras. Det finns risk att handlarna försvinner om det inte ersätts genom en välgrundad process snarast.

Det förs diskussioner om rimliga lokalhyror inom området, men det finns ingen garanti för detta ännu.

De befintliga verksamheterna i området är beroende av låga hyror och tillåtande miljöer. Etablering av ny – dyrare – bebyggelse kan skapa undanträngningseffekter.

Barn och unga är inte starka kommersiella aktörer och riskerar att bortprioriteras, det är viktigt att det offentliga tar ställning för barns intressen.

Läs mer:
Kommersen 2.0, Göteborgs stadsmuseum 2014
Masthuggskajen - förstudie handel och restaurang, WSP 2014
Göteborgs stads översiktsplan, 2009
Planera för verksamheter, Göteborgs stad 2010
Inventering av närings- och kulturliv på Karlavagnsgatan, Göteborgs stad

8.7 PROCESS OCH VERKTYG

MÅL

Barn och unga ska vara delaktiga på ett systematiskt och konstruktivt sätt i samhällsplaneringen och utvecklingen av Masthuggskajen.

Platsskapande aktiviteter och temporära åtgärder ska integreras i stadsutvecklingen och låta barn och unga påverka.

> Vi ska lyssna till barnens tankar och idéer om stadens utveckling.
>
> Vi ska uppmuntra tillfälliga åtgärder och aktiviteter som stödjer och utvecklar livet i staden. Vi kan inledningsvis pröva oss fram för att finna modeller som kan användas under processens gång för att så småningom utgöra ett naturligt inslag i stadens liv.
>
> - Vision Älvstaden

INTRODUKTION

Den här barnkonsekvensanalysen har vägt in resultat från dialoger med barn och unga, men det är ett barnperspektiv och inte barns perspektiv på Masthuggskajen.

Det har genomförts ett antal dialogtillfällen under arbetet med detaljplanen, bland annat med Ungdomsrådet i Majorna-Linné, gymnasieskolor på Lindholmen, genom enkäter, stadsvandringar och workshops. Masthuggskajen ingår i Älvstaden och ingick i den omfattande dialogprocess som föranledde Vision Älvstaden.

I dagsläget finns ett antal platsskapande aktiviteter i den temporära Älvparken. Bland annat finns ett containergalleri för spel, film och musik. Frilagret har fått tillgång till en 400 m2 stor yta för en scen där lokala teatergrupper och band har möjlighet att uppträda och ordna konserter. En grupp stadsodlare satsar på odling till restauranger och caféer i närheten. Entreprenörsgatan har blivit ett kluster av entreprenörer och kontorshotell i närheten. Processen är alltså igång och det gäller att bygga på det befintliga och fortsätta jobba med aktiv öppenhet och delaktighet.

EXEMPEL PÅ METODER FÖR DIALOG OCH DELAKTIGHET MED BARN OCH UNGA

Arkitekter i skolan
(långsiktigt deltagande)

Ett arbetssätt för att öka medvetenheten i samhället och framför allt i skolan om den byggda miljöns, arkitekturens, och det offentliga rummets betydelse. Det finns en etablerad process där en eller flera skolklasser får lära sig om samhällsplanering och stadsbyggnad, bland annat genom att ta sig an ett case och aktivt jobba med utformningen av en plats. Barnen får lära sig inventera, skissa, göra avvägningar, föra dialog med andra grupper, bygga modeller (digitalt eller för hand) och presentera sina förslag. Helst ska det vara ett riktigt case där barnens input påverkar utformningen av en plats, exempelvis en lokal park eller skolgård.

REBUS
(långsiktigt deltagande)

Ett REBUS-projekt innebär en förbättring av den fysiska skol- eller förskolemiljön som utgår från barns och ungas erfarenheter. Projektet bygger på samarbete mellan barn, skolpersonal, ledning, fastighetsförvaltare och en arkitekturpedagog. Det kännetecknas av kunskap om arkitektur och formgivning som integreras i en demokratisk process när det gäller utveckling av den fysiska miljön. En arkitekturpedagog har fackkunskap om arkitektur och design och har också erfarenhet av och kunskap om att engagera barn och unga i projekt. Arkitekturpedagogik är en metod för att involvera barn och unga i planering och i konkret förändring tillsammans med lärare, pedagoger och förvaltare.

Gåtur
(kortsiktigt deltagande)

Att gå runt i det område som ska diskuteras och uppleva det gemensamt. Med hjälp av barnen eller ungdomarna kartläggs och analyseras platser utifrån deras perspektiv. Hur barn använder miljön, vad som lockar till lek, om något upplevs som ett hinder eller otrygga platser kan dokumenteras. Barnen kan själva få märka ut platser på ett flygfoto eller genom att teckna. Äldre ungdomar kan själva fota och skriva ner sina reflektioner från gåturen.

Barnkartor i GIS
(kortsiktigt deltagande)

Med hjälp av en web-enkät och interaktiva kartunderlag får barnen informera om miljöer och platser de själva har erfarenhet av. Det finns frågor och formulär som är noggrant testade och forskade på och dessa bör användas. Exempelvis kan man studera barns väg till skolan.

Dataspel
(kortsiktigt deltagande)

Minecraft är ett populärt och effektivt spelverktyg för att bygga upp virtuella miljöer och UN-habitat genom samarbete skapat "block by block" – ett projekt för att rusta upp offentliga miljöer runt om i världen. Målgruppen är framförallt ungdomar som vill vara med och delta i utvecklingen av sin stad. Det finns flera olika spel och verktyg som också kan användas för att lära barn och unga om stadsutveckling, bland annat via Mistra Urban Futures.

Ungdomshus/ Kulturhus/ Fritidsgård
(långsiktigt deltagande)

En plats som ungdomar själva får fylla med innehåll och utveckla efter sina behov. Det bör finnas budget, verksamhetsstöd och en organisation som långsiktigt kan ta till vara på ungdomars initiativ.

Platsskapande aktiviteter
(kort- eller långsiktigt deltagande)

Beroende på aktivitetens natur kan den vara kort- eller långsiktig. Att exempelvis göra mosaik som gjuts in i en torgmiljö ger en långsiktig effekt, men projektet kan ha varat under bara några timmar. Att så frön i en nyodlad park tar bara några minuter men ger effekt först om några månader. Det är skillnad att bygga en struktur som står på plats länge är skillnad mot att bygga något som monteras ner ganska snart. Att fylla ett utrymme med innehåll under flera tillfällen jämfört med ett evenemang och så vidare. Men det viktiga är kanske deltagandet, kreativiteten och avtrycket i platsens och den egna identiteten.

PLANENS KONSEKVENSER – DELAKTIGHET FÖR BARN OCH UNGA

Arbetet med detaljplanen har inneburit både kortsiktigt och långsiktigt deltagande från barn och unga. Det är svårt att analysera deras avtryck men det finns ambitioner om att fortsätta föra en öppen och involverande process.

Så här skriver temagruppen för gestaltning i ett arbetsmaterial från maj 2016:

Olika inslag av medskapandeprocesser:

- "Riggat" – processledd delaktighetsprocess för utsmyckning (barn/unga, verksamhetsutövare i området, kulturaktörer, konstnärer, idéburna verksamheter och brukare)
- "Spontant" – ytor/väggar som är "ofärdiga" och möjliga att använda/disponera och förändra (den som tar ytan i anspråk har rätt till dess uttryck/gestaltning just då)

Medskapande av särskilt viktiga platser, stråk och funktioner:

För att uppnå bra slutresultat där utvecklade platser faktiskt möter slutanvändarens behov och önskemål kan vissa platser utformas genom medskapandeprocesser. Förslagsvis:

- Stråket Masthamnsgatan till Folkets Hus (lek- och rekreationsstråket)
- Platser längs Masthamnsgatan
- Kommersen (2.0)
- Kajen (stråk alternativt platser längs kajen)

Innebär planen möjligheter för barn och unga att delta i stadsutvecklingen?

JA Värdeskapande aktiviteter kan öppna upp för diskussion och tankar kring platsens potential som socialt rum. Genom sådana åtgärder kan frågor ventileras, lyftas och kommuniceras. Det finns ambitioner i flera av temagrupperna att involvera barn och unga.

NEJ Det finns ingen garanti att deltagandeprocesser genomförs och det saknas ansvarig aktör eller samordnare.

MÖJLIGHETER

Detaljplanen har redan idag inneburit dialogprocesser med barn och unga, både långsiktiga och kortsiktiga.

Det finns ambitioner om ytterligare processer, framförallt med platsskapande aktiviteter.

Frilagret som ligger inom området är en plattform för ungdomsinflytande.

Anläggningen av de nya skolmiljöerna ger upphov till dialog och delaktighet.

Aktivitetsytan på p-huset och den nya parken kan vara goda föremål för deltagande processer.

Den temporära parken Älvparken kan ha fungerat som katalysator för ungt inflytande på platsen.

RISKER

Barn och ungas röster får inte alltid det avtryck det förtjänar. Det är lätt att hamna i processer som mest är symboliska.

Det finns ingen uttalad aktör som ska hantera dialog och delaktighet, det är upp till varje intressent att ta sitt ansvar.

Risk finns att barn och ungas intressen får stå tillbaka för starka kommersiella krafter.

Läs mer:
Dialogprocess Järnvågsgatan, Göteborgs stad och White 2014
Bygga stad för barn, Suzanne de Laval Arkus #73
REBUS, Göteborgs stad 2012
Gestaltningsprogram Olskroken planskildhet och Västlänken, Trafikverket 2014
Samrådsredogörelse Detaljplan för blandad stadsbebyggelse vid Järnvågsgatan m.fl.

DISKUSSION – BYGGTIDEN OCH GENOMFÖRANDEFASEN

Masthuggskajen är inte det enda som ska byggas i Göteborg de närmsta åren. Det är kanske extra viktigt för en stad som bebyggs i alla hörn och kanter att skapa en bra livsmiljö under processen.

Så här resonerar Trafikverket gällande byggtiden av Västlänken, ett annat omfattande stadsutvecklingsprojekt på gång i Göteborg under samma tid som Masthuggskajen:

"Byggtiden kan komma att medföra ändrade gångvägar, tillfälliga hållplatser, trafikomläggningar och ökad trafik av tunga fordon. Gator och platser som idag är trygga med lite trafik kan komma att få en annan belastning under byggtiden. Särskilt för barn och ungdomar kan förändringarna innebära svårigheter och risker. Tillfälliga gång- och cykelvägar ska stödja naturliga rörelsemönster i staden och motverka barriäreffekt. De kan dessutom tillföra något nytt som till exempel visa upp något intressant i bygget.

Avskärmningar av arbetsområden kommer att vara mycket påtagliga inslag i stadsbilden. Det ger möjligheter att använda ytorna för att förmedla information och för att skapa en positiv bild av Masthuggskajen genom konstnärliga inslag eller humor. Avskärmningarna kan också samordnas med praktiska funktioner som till exempel ett regnskydd över gång- och cykelbana så att avskärmningen blir ett tillfälligt tillskott till platsen.

Avskärmningarna innebär att nya stråk och torg bildas. Det är viktigt att omgivningarna kring byggarbetsplatserna blir socialt hållbara. Ett sätt är att skapa platser för gemenskap och möten vid planken med sittplatser, tillfälliga matvagnar eller annat som lockar passerande att stanna till. Det ska finnas krav på hur skärmar ska utestänga störningar. Trivseln kan förstärkas med positivt ljud som till exempel fågelkvitter för att balansera bullerstörningar.

Skyltning kan behöva vara på olika språk. Symboler kan ersätta text och förstås av fler. Skyltar ska placeras så att man kommer nära intill och i rätt höjd. Barnperspektivet ska beaktas så att text och symboler kan förstås även av barn."

Det finns många temporära installationer som kan verka värdeskapande i Masthuggskajen under byggtiden. I samband med Göteborgs 400-års jubileum år 2021 har konceptet Popuzar tagits fram – en temporär handelsplats i containers som flyttar runt och fyller upp tomma ytor i staden, platser som står i väntan på byggen eller där behovet är som störst.

Principer under byggtiden – inspiration från Västlänken

Attraktiv: Avskärmningar och andra inslag under byggtiden ska passa in i stadsmiljön. De tillfälliga anordningarna ska gärna tillföra något – inte bara vara avgränsningar och begränsningar.

Tillgänglig: Information ska vara fattbar för alla. Det ska vara enkelt att orientera sig i olika riktningar och till målpunkter. Gångvägarna ska vara lättframkomliga och ha tydliga ledstråk. Det finns många skolor i staden. Barn- och ungdomsperspektivet ska särskilt beaktas vid utformning av gångvägar och vid information om dem.

Hållbar: Till avskärmningar och andra tillfälliga anordningar under byggtiden ska de material som används vara socialt och ekonomiskt hållbara samt kräva minsta möjlig resursförbrukning och koldioxidutsläpp vid tillverkning och återvinning.

Tidstålig: De tillfälliga anläggningarna ska hålla under en lång byggtid. Arbetsplatserna bör planeras så att avgränsningar inte behöver flyttas ofta. När det ändå krävs ska material och utformning vara så flexibla att de tål att flyttas runt och ändras.

Trygg: Det ska kännas tryggt att passera förbi byggarbetsplatser. Gångvägar och platser ska vara överblickbara med fria siktlinjer utan dolda prång. Det ska finnas tydlig och överskådligt vägvisning. Informationen bör även om fatta upplysning om hur platsen kommer att för ändras i framtiden. Det ska vara helt och rent.

- Gestaltningsprogram Olskroken planskildhet och Västlänken, Trafikverket 2014

8.8 SLUTSATS

Kan vi utforma och bygga en socialt hållbar stad med goda livsmiljöer för barn inom kvarteren för Järnvågsgatan och Masthuggskajen? Detta är slutsatser av analysen i Del 2 och är vägledande för utformningen av den operativa matrisen.

TÄT STAD GER STOR PÅVERKAN

Sammantaget visar granskning och utvärdering av planförslag att det planerade området med dess höga exploateringsgrad och kompakta egenskaper i stadsstrukturen kommer att ha stor påverkan på barn och ungas livsmiljöer. Granskningen av planförslaget visar att flera krav på ytfaktorer inte kommer att uppnås. Storleken på de offentliga rummen tillsammans med att flera funktioner ska överlappas och att flera behov ska tillgodoses på samma yta, når inte heller till de angivna riktlinjerna, krav och policyn – både nationella och kommunala. Analysen visar också att effekterna av den höga exploateringen medför att både de offentliga stadsrummen och privata gemensamma ytor kommer att behöva utföras med högt krav på genomförandet. De samhällsnyttiga funktioner och resurser samt offentliga miljöer, såsom allmän plats, kommer att kräva olika grad av kompensationsåtgärder.

BALANS OCH VARSAMHET KRÄVS

Granskningen av planförslaget visar att flera krav och riktlinjer på ytfaktorer inte kommer att uppnås. Storleken på de offentliga rummen räcker inte för att tillgodose alla behov som ska samsas inom Masthuggskajen. Analysen visar också att effekterna av den höga exploateringen medför att de offentliga stadsrummen och privata gemensamma ytor kommer att behöva utföras med högt krav på gestaltning och utformning för att uppnå kvalitet. Som exempel kan nämnas förskolorna, där både byggnad och utemiljö bör utföras med specialkompetens för att försöka kompensera de små ytorna.

För utomhusmiljöer visar analysen att funktionsytor för speciella ändamål som parker och förskolegårdar kan behöva särskiljas och endast samutnyttjas i begränsad utsträckning. De allmänna parkerna kan inte fungera som substitut för små förskolegårdar. Vid samutnyttjande bör det regleras och ställas höga krav på utformning, genomförande och förvaltning till följd av att alla stadsrum och tillgängliga ytor kommer att ha en relativt hög besöksfrekvens och användning bedöms bli högre.

Effekterna på de tillgängliga öppna, offentliga ytorna – parker, torg och lekplatser och även den privata sfären som bostadsgårdarna (kvartersmark) blir av tät karaktär. Balans och varsamhet kommer att krävas för att få till platser för vila och återhämtning.

NOGGRANN AVVÄGNING

Analysen visar också att tät central stad innebär intensiva gångflöden och hård belastning på gator och stråk. Befintliga och föreslagna gator och stråk kommer att påverka barn och ungas rörlighet/tillgänglighet och mobilitet inom planområdet. Av analysen framgår att möjligheten att skapa goda livsmiljöer avseende tillgång till gröna områden är begränsad, samt att offentliga rum såsom torg och mötesplatser bedöms tas i anspråk av många målgrupper. Stråkens kopplingar till närliggande offentliga rum, kajstråk och omgivande rekreationsområden behöver uppmärksammas för att underlätta barns och ungas rörelser i stadsrummet. Analysen visar även att förutsättningar till ett blandat boende som säkerställer ett högt antal bostäder av variation är av stor vikt. Gestaltade livsmiljöer bör stärka barn och ungas möjlighet till jämlik tillgång till platser och främja jämställdhet.

SKYLDIGHETER ENLIGT LAG

Plan- och bygglagen (2010:900)

1 kap. Syfte, innehåll och definitioner

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap. Allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse, m.m.

2 § Planläggning skall, med beaktande av natur- och kulturvärden, främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar. Även en från social synpunkt god livsmiljö, goda miljöförhållanden i övrigt samt en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och med energi och råvaror skall främjas. En god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens skall främjas….. Det som sägs i första-tredje styckena skall beaktas även i andra ärenden enligt denna lag. Lag (2007:1303).

10 DEL 3: STRATEGISK ÅTGÄRDSPLAN OCH OPERATIV MATRIS

Barnkonsekvensanalysen utgör en del av planhandlingarna till detaljplanen för blandad bebyggelse vid Järnvågsgatan m.fl. Barnperspektivet ska även inkluderas i övriga planhandlingar och framtida styrmedel. Barnkonsekvensanalysen är ett viktigt strategiskt dokument för fortsatt planering och utveckling av Masthuggskajen utifrån ett barnperspektiv.
I detta kapitel följer viktiga nyckelfrågor och strategiska åtgärder för de sju fördjupningstemana och målformuleringarna. Avvägningarna mellan olika intressen är många och svåra, och målkonflikter behöver hanteras i den fortsatta planeringen.

STRATEGISK ÅTGÄRDSPLAN

Barnperspektivet måste säkerställas både i detaljplanen och i genomförandet. De aspekter som detaljplanen inte kan hantera kommer istället behöva hanteras i genomförandefasen. Exempelvis kan ytor till förskolegårdar eller planbestämmelser på gatumiljö sättas i detaljplanen, men kvalitetsaspekter och gestaltning kommer i den vidare processen. Alla involverade aktörer har ett gemensamt ansvar att främja barnperspektivet genom sina egna resurser och mandat.

Den strategiska åtgärdsplanen är uppbyggd som en operativ matris med grund i målformuleringarna i de sju fördjupningstemana; barn i tät stad, Socialt blandat boende, Tillgänglighet och stråk, Grönska och natur, Offentliga rum och livsmiljö, Verksamheter och kulturlager, Process och verktyg.

Åtgärdsplanen och matrisens operativa upplägg ska kunna ge en flexibel plattform och väg framåt som tar hand om åtgärderna som behövs inom och utanför detaljplanens ramar. Det senare avser att tar fasta på processerna för delaktighet och dialog under och efter att utbyggnaden av stadsdelen är genomförda. Matrisen som bifogas rapporten i denna version är bearbetat med berörda förvaltningar och ger en nulägesbild av åtgärdsförslag och implementeringsexempel.

GENOMFÖRANDE - SÄKRA MEDEL FÖR ATT BYGGA DEN GODA STADEN

Under arbetsprocessens gång har analysen visat på att för att åstadkomma täta stadsmiljöer för barn och unga, med goda kvaliteter och rättvisa villkor, behöver målen säkras. Genomförande av planstrukturen med avseende på barnperspektivet ställer därför stora krav. Resurser måste komma både från den offentliga förvaltningen och de privata aktörer som är eller kommer vara etablerade inom planområdet. Framtida process kan innebära innovationsprojekt, förvaltningsövergripande arbetsformer och ett tätt samarbete mellan planering och gestaltning.

OPERATIV MATRIS

Om vi ska uppnå en acceptabel och hög måluppfyllelse för den samlade åtgärdsplanen, kan vi göra det med stöd av den operativa matrisen som plattform. Framgångsfaktorn att säkerställa målen och ambitioner ligger inte enbart inom de reglerande planinstrumenten utan olika aktörers långsiktiga arbete.

Syftet med en operativ matris är att ha ett arbetsverktyg som är flexibelt och lätt att uppdatera utan att tappa bort nyckelfrågor och konsekvensanalysen på vägen. Det är ett interaktivt redskap där förslag kan läggas till, tas bort, skrivas om och uppdateras allt eftersom processen fortgår. I denna version är matrisen ifylld utifrån detaljplanens utformning som samrådshandling.

FORUM/ AKTÖRER

Åtgärder och implementeringens väg till genomförande behandlas inom aktiviteten forum/ aktörer. Vem eller vilka arbetsgrupper som delar och samverkar i kommande genomförande spelar stor roll för hur åtgärder utformas och implementeras.

Åtgärderna kan bearbetas med olika prioritetsgrad, även preciseras när i tid för att förstärka dem. Nyckelfrågorna kan förstärkas och värderas därefter. Vilken verkningsgrad man vill uppnå beror på hur man utvärderar och tar hand om respektive fråga inför ett genomförande. Det är viktigt att påpeka att strukturen med den operativa matrisen bidrar till att hålla ihop helhetsperspektivet för barnperspektivet. Analysprocessen förespråkar att åtgärdsplanen tas fram med ett brett perspektiv på frågorna och samverkan kring lösningarna.

BARNPERSPEKTIVET IN I FRAMTIDEN

Slutsatserna i rapporten har klargjort att de givna förutsättningarna, som framförallt innebär att bygga tätt och urbant, måste stödjas med innovativa lösningar. Det sätter prov på hur vi är vana att planera stadsmiljö i Göteborg. Samverkan mellan olika delar av Göteborgs stads organisation och byggintressenter är en väsentlig del för att konkretisera att åtgärder genomförs. De åtgärdsförslagen som har tagits fram grundar sig i tidigare framtagna policyn, väl beprövad teori och praxis, samt exempel genomförda av städer i framkant inom stadsplanering och samhällsbyggnad. Göteborg har en möjlighet att bli världsledande på hållbar stadsutveckling i centrala lägen – men inte om barnperspektivet inte beaktas.

ÖVERLAPPA, OPTIMERA, SAMNYTTJA.

Analysprocessen visar på för att uppfylla krav och mål inom planområdet finns det behov att hitta former för kompensation – när den täta stadsmiljön hindrar tillräckliga ytor för gårdar och parker behöver ytor optimeras för flera intressen.
Samspelet mellan byggnader, verksamheter och de offentliga rummen måste koordineras för att tillsammans skapa goda livsmiljöer. Exempelvis kan levande bottenvåningar med utåtriktade verksamheter mot parkmiljö skapa tryggare offentliga rum. Goda bostadsgårdar kan skapa utrymme för lek och aktivitet inom kvarteret istället för att belasta förskolegårdar efter skoltid. Kontorshus kan innehålla gymnasieskola eller gatumiljön kan erbjuda trygga och upplevelserika stråk med hjälp av konst. När ytan är begränsad får innovativa lösningar hitta sätt att överlappa, optimera och samnyttja platser och funktioner.

NEXT PRACTICE - FRAMTIDA VERKTYG

Frågorna om implementering för att optimera användning av planens struktur och funktioner, har utmanat hur vi sätter ihop lösningarna för att utforma en god livsmiljö för barn i tät stad. Att gå en tredje väg, att se den strategiska åtgärdsplanen med ett innovativt tänk, next-practice perspektiv är en vital och mycket intressant förutsättning för att komma vidare med att implementera åtgärdsplanen. Ett exempel är idén om barnfartsgata. Den kan utvecklats som ett länkande stråk mellan friytorna inom planområdet där man också tillåter samspel och lek. Det är ett exempel på hur ett förslag överlappas för att få en så bra användning av ytan som möjligt och där man kan föra in växtlighet och grönfaktor för upplevelsen av "grön" karaktär och bidra till klimathantering.

PLANFÖRSLAGET – ETT PÅGÅENDE ARBETE

Bearbetningar av planförslaget pågår och planförslaget kommer att reviderats inom vissa kvarter. Analysen visar att grundstrukturen och planidéns bärande delar och exploatering kvarstår och gäller även efter justering av planförslaget. Det innebär att analysens slutresultat grundad på bedömningar och granskning kvarstår. Det gör även behovet att genomföra och gå vidare med processen för den strategiska åtgärdsplanen.

HELA STADEN PERSPEKTIV

Analysprocessen med en fördjupad barnkonsekvensanalys är ett aktivt förlopp. Den syftar till att den föreslagna planeringen slutligen ska ses i ljuset av en övergripande social målformulering som inkluderar och berör hela staden.

Målsättningen är att implementera stadens policys och strategier stadsplanering i Järnvågsgatan och Masthuggskajen. Den samlade åtgärdsplan sammanfattad i den operativa matrisen visar på att möjligheterna att bygga en tät stad för barn och unga är möjligt att genomföra genom att säkerställa en hög måluppfyllelse.

Uppföljning och kommande fas av bearbetningar av den strategiska åtgärdsplanen bör värdera om planen förmått att skapa värden för barn och unga. Dels utifrån barn och ungas egna synpunkter och efterfrågan, dels värdera vilka egenskaper och kvaliteter som lyckas genomsyra processarbetet medan det pågår – Hur har barn och unga gynnats av detaljplanens genomförande och implementering?

11 OPERATIV MATRIS

Matrisen är ett arbetsmaterial för berörda parter att **diskutera och jämföra** åtgärder och konsekvenser.
Matrisen är ett levande dokument och förslag kan läggas till eller tas bort – det viktiga är att ansvariga organisationer **gemensamt hittar en väg framåt**.
Saknas något forum eller en aktör? Har ni kommit på en ny lösning eller en akut nyckelfråga? Ändra om bearbeta matrisen för hålla den uppdaterad och relevant!

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Barn i tät stad *Sammanhållen stad, Vardagsliv, Samspel och lek, Identitet, Hälsa och säkerhet*	Förskolegårdarna är för små för att klara Ramprogrammets och Boverkets rekommendationer. Små gårdar ger negativa konsekvenser för barns lek, hälsa och samspel. Det innebär dessutom påfrestningar på förskoleverksamheten och kan innebära ökade drift- och personalkostnader.	Skapa större ytor för skolgårdar i detaljplan Minska antalet avdelningar per förskola Utnyttja gestaltningslösningar för att uppfylla kvalitetskraven Öka personaltätheten på förskolan som kompensation	Om inte mer yta kan tillförskaffas i detaljplanen måste utformning av förskolor med gårdar särskilt stödja verksamhetens pedagogik och barnens behov. Specialistkompetens på urbana förskolemiljöer bör anlitas. Planering av förskoleverksamheten bör ta hänsyn till möjligheter att förlägga aktiviteter på platser utanför skolan – transportmöjligheter, personal och schemaläggning. Genomförande- och exploateringsavtal ska spegla de specifika kraven.	Framtagande av detaljplan Planering av skolverksamhet Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Lokalsekretariatet Lokalförvaltningen Skolans huvudman SBK genom bygglov SDF Majorna-Linné Byggherrekonsortiet
	Detaljplanen innehåller endast förskolor, behovet av grundskolor tillgodoses ej. Majorna-Linné har i dagsläget underskott på skolplatser och ser en svårighet i att möta prognoser för elevantal.	Utred att förskolorna kan konverteras till grundskolor vid behov Utred långsiktig etablering av grundskolor i närområdet	Utformning av förskolelokaler och pedagogiska ytor ska möjliggöra konvertering till grundskola. I detaljplan medge skola i kontorslokaler - för gymnasieskola. Men säkerställ god närmiljö för utomhusvistelse. Strategisk lokalisering av framtida skolor och förskolor, exempelvis i närliggande utvecklingsområden.	Framtagande av detaljplan Politiskt långsiktiga inriktningsbeslut för etablering av skola i stadsdelen. Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK detaljplan/ bygglov Lokalsekretariatet Lokalförvaltningen Skolans huvudman SDN Majorna-Linné Utbildningsnämnden
	Detaljplanen saknar idrottshall vilket innebär att skolverksamheten inte har nära tillgång till inomhusytor för idrott och lek. Även föreningslivet har behov av idrottshallar.	Skapa utrymme för sport och idrott i verksamhetslokaler Utred långsiktig etablering av idrottshall i närområdet	Inventera behovet av idrottshallar, kartläggningen bör visa på möjligheten till ombyggnad/ utbyggnad av befintliga hallar. Kartlägg vakansgrad och tillgänglighet i befintliga hallar. Undersök möjligheten att bygga ny sportanläggning och samutnyttja med andra funktioner. Optimera ytor genom innovativ arkitektur i olika nivåer. Markera med R på strategiska fastigheter i detaljplan	Framtagande av detaljplan SDF Majorna-Linnés stadsutvecklingsarbete Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK detaljplan Idrott- och föreningsförvaltningen Lokalförvaltningen SDF Majorna-Linné

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Barn i tät stad *Sammanhållen stad, Vardagsliv Samspel och lek, Identitet, Hälsa och säkerhet*	Parkytorna kompenserar inte de små förskolegårdarna och samutnyttjande kan skapa undermåliga grönytor som inte tillgodoser alla användares behov.	Skapa större ytor för parkmiljö i detaljplan Utnyttja gestaltningslösningar för att uppfylla hög kvalitet i parkmiljöer som tillgodoser både skolan och allmänhetens behov. Skapa säkra gångvägar mellan skola och parker	Om inte mer yta kan tillförskaffas i detaljplanen och parkerna som anläggs i anslutning till förskolor ska samnyttjas så bör man implementera ramprogrammet för förskolor och skolors fyra kvalitetskrav för pedagogisk utemiljö. Dock kan det kompromissa andra gruppers användning. Testa modellen för Lekvärdesfaktor, referens Malmö stad. Utforma stängsel eller murar runt förskolegården som ett värdeskapande inslag. Särskild omsorg vid utformning av korsningar med hänsyn till barn och deras framkomlighet genom egenskapsgränser i plankarta.	Framtagande av detaljplan Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggherrekonsortiet Lokalsekretariatet Lokalförvaltningen Park- och naturförvaltningen Trafikkontoret
	Förskolorna ligger bullerutsatt vilket kan hindra nyttjandet av taken och kräva tysta sidor samt skapa ohälsosamma miljöer för barnen om gårdarna blir utsatta för störningar. Det finns även risk för dålig luftkvalitet och problematiskt lokalklimat.	Planera för bullerdämpande åtgärder	Plankrav på arkitektoniska lösningar för att minska studsande ljud från intilliggande byggnader (materialval, vinklar och dämpande åtgärder) Bygglovskrav för arkitektoniska lösningar för bullerskydd (fönster, isolering) Bullersimulering för förskolemiljöerna.	SBK genom detaljplan och bygglov Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggherrekonsortiet Älvstranden Utveckling AB
Socialt blandat boende	Detaljplanen bidrar inte till att blanda upp bostadsbeståndet i Majorna-Linné utan innehåller endast lägenheter, vilket är i klar majoritet idag. Ett blandat bostadsbestånd skulle kunna tillgodose en större bredd av målgrupper och lösningar med radhuskoncept skulle kunna utvecklas.	Bygg stora lägenheter (+ 4 rok) som är i minoritet i stadsdelen Skapa radhuskoncept på bottenvåningar mot gård för de större lägenheterna Bygg små lägenheter för ungdomar/ studenter	Reglera lgh storlekar i detaljplan PBL 4 kap § 11 Skallkrav i kommande markanvisningar. Testa konceptboende som stödjer alternativa boendeformer.	Framtagande av detaljplan Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK genom detaljplan Byggherrekonsortiet Fastighetskontoret
	Hyreslägenheter med låga hyror är inte garanterade utan kräver fortsatt aktiva insatser från staden i samverkan med byggherrar. Beståndet av olika storlekar och upplåtelseformer är ännu inte fastställt men målsättningen är 50/50 bostadsrätt och hyresrätt. Stora lägenheter för barnfamiljer och mindre lägenheter för unga behövs.	Säkerställ i avtal hyreslägenheter med differentierade hyror Kompensera med bostadsrätter till lägre pris	Reglera lgh storlekar i detaljplan PBL 4 kap § 11 Skallkrav i kommande markanvisningar. Testa konceptboende som stödjer alternativa boendeformer.	Framtagande av detaljplan Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK genom detaljplan Byggherrekonsortiet Fastighetskontoret
Sammanhållen stad, Vardagsliv, Identitet	Bostadsgårdarna riskerar att bli skuggiga pga. de höga husen och utgöras av hårdgjorda ytor ovanpå garage. Noggrann gestaltning krävs för att skapa värdefulla bostadsmiljöer.	Kompensera med takterrasser för boende och verksamma Verka för en kvalitativ gestaltning med plats för friyta, lek och mycket grönska intill bostaden	Krav på utformning för samspel och lek i kvarteret genom detaljplan. Ekosystemtjänster för sociala och ekologiska värden ska finnas på gårdarna. Planterbara/ körbara bjälklag för att tåla högre laster ovanpå garage eller på tak. Kraven på bostadsgårdarna kan ställas mot grönytefaktorerna i Kvalitetsprogram.	Framtagande av Kvalitetsprogram Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK genom detaljplan Byggherrekonsortium

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Tillgänglighet och stråk	Trafiksystemet skapar en intensiv trafikmiljö och ett antal farliga korsningspunkter. Barns behov i olika åldrar bör beaktas och säkerställa både upplevelse, trygghet och säkerhet i trafikmiljön.	Jobba aktivt med säkerhetsåtgärder för barn vid korsningar och trafikmiljöer	Särskild omsorg vid utformning av korsningar mellan huvudgator och lokalgator med hänsyn till barn och deras framkomlighet. Särskild omsorg vid utformning av lokalgator i helhet med hänsyn till barn och deras framkomlighet. Använd offentlig utsmyckning för att skapa säkra trafikmiljöer.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggherrekonsortiet Trafikkontoret PONF Fastighetskontoret Kulturförvaltningen
	Planen behöver säkerställa att ett tillgänglighetsperspektiv utifrån barn (och även vuxna) med funktionsvariationer tas i beaktande.	Principer för hur barn och ungdomars, funktionsnedsatta och äldres behov särskilt beaktas i utformning av offentliga platser och stråk	Utformning och gestaltning med särskild hänsyn till tillgänglighet och användarvänlighet. Se referens från Norrköping *Riktlinjer för en tillgänglig och användbar utemiljö* TN-2/2008 310	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Trafikkontoret PONF Byggherrekonsortiet
	Säkerställande av variationsrikedom i utformning och innehåll av stråken är av specifik vikt. Masthamnsgatan kan skapa ett tryggt och upplevelserikt gaturum med genomtänkt gestaltning, vidare utvecklingsarbete krävs.	Etablera en gata av barnfartskaraktär där barn har prioritet	Utforma trafikmiljöer på lokalgata med tillgängliga, säkra och upplevelserika miljöer. Undersök möjligheten för Shared space-ytor och konstnärlig utformning av gatumiljö på lokalgata (enligt planbestämmelse)	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Trafikkontoret PONF SBK genom planbestäm. Kulturförvaltningen
	Hämtning och lämning vid förskolor är en kritisk punkt där farliga trafiksituationer kan uppstå. Alternativ som innebär att hämtning och lämning via gång och cykel är attraktivt blir viktigt vid områdets förskolor.	Rymliga cykelparkeringar vid förskolan Plats att förvara cykelkärra till hämtning	Vid utformning av förskolelokaler skapa utrymme för barn och föräldrars cyklar. Ej bygga in bilparkering intill förskolan annat än handikapplats.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Trafikkontoret Lokalförvaltningen
	Barns möjlighet att cykla till området från andra områden behöver säkerställas. Yngre barn har ett särskilt behov av utrymme för att för att ta sig fram med cykel. Exempelvis pendelcykelstråket längs första långgatan där cyklister håller höga hastigheter kan upplevas som osäkert och olämpligt för mindre barn.	Breda cykelbanor med plats för cyklister med olika hastighet Leda in cyklande barn i de lugnare stråken	Utformning och gestaltning med särskild hänsyn till tillgänglighet och användarvänlighet för barn och deras sällskap (små barn förflyttar sig i regel med föräldrar, syskon, pedagoger eller andra personer som också ska få plats på cykelbanan/ gångbanan)	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Trafikkontoret
Sammanhållen stad, Samspel och lek, Hälsa och säkerhet	Danmarkstrafiken innebär att Oscarsleden är ett riksintresse vilket innebär att Oscarsleden måste lämnas oförändrad till dess att trafik flyttar ut. Det går tung trafik till terminalen som tillsammans med färjetrafiken bidrar till luftföroreningar samt buller. Barn är extra känsliga för yttre skadlig påverkan.	Politisk diskussion	Politisk diskussion	Politisk diskussion

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Tillgänglighet och stråk *Sammanhållen stad, Samspel och lek, Hälsa och säkerhet*	Planen kan bidra till att bryta ett antal barriärer och underlätta flöden exempelvis över kanalen mot Skeppsbron, över Tredje långgatan och Göta älv. Barn och ungas rörelsefrihet och tillgång till viktiga målpunkter måste bearbetas	Jobba aktivt med säkerhetsåtgärder för barn vid korsningar och trafikmiljöer	Särskild omsorg vid utformning av korsningar mellan huvudgator och lokalgator med hänsyn till barn och deras framkomlighet. Särskild omsorg vid utformning av lokalgator i helhet med hänsyn till barn och deras framkomlighet. Använd offentlig utsmyckning för att skapa säkra trafikmiljöer.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggherrekonsortiet Trafikkontoret PONF Fastighetskontoret Kulturförvaltningen
	Parken i öster utformas med en nivåskillnad pga. överdäckningen över leden	Utnyttja gestaltningslösningar för att skapa kvalitativa ytor	Beskriva de rumsliga förhållandena genom tvärsektioner som anger rummets mått. Detaljredovisning av parkens nivåskillnad i Kvalitetsprogram. Nivåskillnaden är så liten att den kan lösas med tillgänglighetsanpassad ramp.	Framtagande av detaljplan och kvalitetsprogram. Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Park- och naturförvaltningen
Grönska och natur *Samspel och lek, Vardagsliv, Identitet, Hälsa och säkerhet*	Planen uppfyller inte Grönstrategins intentioner om tillgång till olika typer av parkmiljöer och gröna kvaliteter. Majorna-Linné är redan en tät urban miljö med brist på allmänna parker framförallt närmast kajen. Det finns ett uppdämt behov där planen endast något bidrar till en förbättring.	Utnyttja gestaltningslösningar för att uppfylla kvalitetskraven Planera för att behovet uppfylls i närområdet	Verka för goda stråk till närliggande parker, exempelvis på Skeppsbron eller i Linnéstaden. Stråken bör vara tillgängliga, orienterbara och ha gröna kvaliteter. Minska barriäreffekter och öka tillgängligheten till stadsparken Slottsskogen. Kollektivtrafik och anslutningar ska i området utformas så att det upplevs tillgängligt och säkert att resa över älven, till platser såsom Jubileumsparken och Ramberget Politiska inriktningsbeslut gällande parkmiljöer i området som inkluderas i kommande detaljplaner	Framtagande av detaljplan och kvalitetsprogram Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Trafikkontoret SBK Byggherrekonsortium Västtrafik genom kollektivtrafikplanering Politiska nämnder
	Parkerna ligger i intensiva stråk och knutpunkter på allmän platsmark och kommer att nyttjas av hela staden, de lugnare ytorna som ska tillgodose de boendes behov blir därför viktiga. Den blandade bebyggelsen innebär dock att bostadsgårdarna kommer samutnyttjas med verksamma och besökare. Barns gröna hemmamiljö bör säkerställas av respektive fastighetsägare.	Säkerställa tillgängligheten för de boende till de offentliga rummen. Trygghetsskapande åtgärder tex levande bottenvåningar/ verksamheter intill parker Skapa goda bostadsmiljöer med fokus på användning och upplevelse.	Parkerna ska minst innehålla sociotopvärderna för bostadsnära park (se s. 41) Det innebär även god utformning av de korsande stråken och lokalgator intill. Gröna bostadsgårdar för de boende, genom planterbara bjälklag.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Fastighetsägare SBK PONF Trafikkontoret
	Många intressen ska samsas på liten grönyta och barn och unga ska dela utrymme med både vuxna och äldre. Små grönområden, som fickparker eller bostadsparker, är extra utsatta för slitage och kräver mycket underhåll.	Parkerna ska upplevas som öppna, välkomnande, överblickbara med många funktioner men som har en tydlig avgränsning.	Använd tåliga och hållbara material. Maximera upplevelsen av grönska med ekosystemtjänster till fördel för artificiella material. Planera för skötsel och underhåll för att hantera högt slitage – hitta samverkansformer för delat ansvar mellan fastighetsägare och staden.	Framtagande av Kvalitetsprogrammet Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete PONF Byggherrekonsortiet

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Grönska och natur *Samspel och lek, Vardagsliv, Identitet, Hälsa och säkerhet*	Stor del av grönytorna ska anläggas på hårdgjord mark eller upphöjda platåer/ tak vilket riskerar att motverka naturliga gröna miljöer med många ekosystemtjänster.	Jobba med naturmaterial, planteringar och flera sociotopvärden. Förutsättningarna för ekosystemtjänster begränsas av planens utformning - utnyttja varje möjlighet. Ge träd förutsättningar att växa sig stora.	Planterbara/ körbara bjälklag för att tåla högre laster ovanpå P-hus och överdäckning. Maximera upplevelsen av grönska och natur, exempelvis jobba med spån, sand, sten, trä, taktila material och grönska i olika former.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Park- och naturförvaltningen Trafikkontoret Byggherrar/ Fastighetsägare
	Planens närhet till Göta Älv och Rosenlundskanalen innebär att vattnet måste inkorporeras i stadsmiljön på ett säkert och upplevelserikt sätt. Danmarksterminalen och Oscarsleden hindrar dock stora delar av planområdet från vattenkontakt. Utifrån ett barnperspektiv bör området vara säkert för att motverka drunkningsolyckor, pedagogiskt med möjlighet att lära genom lek och upplevelserikt för att stimulera flera sinnen.	Kajkaraktären bör vara en förlängning av Skeppsbrons kommande kvaliteter, med exempelvis ett offentligt bad. Identiteten av Göteborg som en hamnstad vid älven bör främjas. Säkerställ tillgängligheten ner till vattnet och stråk som knyter samman offentliga rum och mötesplatser. Skapa målpunkter som gör att älvkvaliteten kan upplevas som nära och tillgänglig för fler Integrera vatten i stadsmiljön förutom älven, ex fontäner, dagvatten m.m.	Kommunen har enligt lag skyldighet att införa säkerhetsåtgärder vid vatten. En fördjupning av kajkanternas utformning och genomförande med avseende på stråk och mötesplatser i kvalitetsprogrammet.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete PONF Trafikkontoret Kulturförvaltningen SBK Älvstranden Utveckling AB
Offentliga rum och livsmiljö *Sammanhållen stad, Identitet*	Planens närområde innehåller redan en stor variation av mötesplatser och forum som ska integreras med det nybyggda. Det är en utmaning att ta hänsyn till det befintliga och skapa ett sammanhållet nät av offentliga rum som kompletterar varandra.	Involvera närliggande verksamheter i stadsutvecklingen. Jobba för varierade lokalhyror i det nybyggda området. Möjliggöra att de stora sammanhängande ytorna inrymmer flexibilitet för marknader, festivaler, samlingar etc.	Ta fram en modell för låga hyresnivåer gällande verksamhetslokaler. Subventionera hyror under första året. Skapa en arena för samverkan för lokalt näringsliv med utbyten mellan verksamheter av olika ekonomiska styrka och möjliggör gemensamma satsningar. Möjliggör i detaljplan ytor för marknader, festivaler eller folksamlingar. Planera markbeläggning, uppställningsplatser och utnyttja lucktomter och obebyggda ytor under planens genomförande. Exempelvis finns önskemål om en äventyrslekplats som komplement i Majorna-Linné och tillgängligheten till framtida Jubileumsparken i Frihamnen behöver säkerställas.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Älvstranden Utveckling AB som processledare för konsortiet Fastighetsägare Näringsidkare
	Det finns en etablerad arena för ungt deltagande och skapande genom Frilagret	Frilagret som strategisk verksamhet bör beaktas	Möjliggör fortsatt verksamhet genom hyresavtal och verksamhetsmedel. Utveckla vidare som mötesplats för hela stadens ungdomar genom att integrera Frilagrets verksamhet i planområdet (exempelvis genom scenen i Älvparken)	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Frilagret Kulturförvaltningen Kulturnämnden Higab Älvstranden Utveckling AB

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Offentliga rum och livsmiljö *Sammanhållen stad, Identitet*	Det offentliga rummet är även inomhus, särskilt viktig är tillgången till kommunal service och mötesplatser fria från kommers. I de nybyggda husen bör det finnas plats för verksamheter som drivs av offentliga eller ideella intressen.	Verka för offentliga arenor så som bibliotek, kulturarenor, museer, musikskolor, öppna förskolor eller föreningslokaler.	Undersök behov av byggrätter för offentliga institutioner alternativt utnyttja bottenvåningar och befintlig bebyggelse.	Framtagning av detaljplan Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK genom detaljplan Fastighetskontoret genom genomförandeavtal Älvstranden Utveckling AB Fastighetsägare Kulturförvaltningen
	Stadsrummets kvaliteter ska finnas i ögonhöjd, även för barn. I gestaltning och utformning av området bör hänsyn tas till barn och ungas behov och intressen.	Ta fram gestaltningsprinciper i barns höjd Belysningsplan i enlighet med belysningsprogrammet. Belysningsplan för barns utevistelse under hela året. Faciliteter som toaletter, dricksvatten eller bänkar som underlättar vistelsen	Genom kvalitetsprogrammet bestämma gestaltningsprinciper för barn och unga. Ansvarig aktör tar med principerna i sitt genomförande i samverkan med andra berörda aktörer (exempelvis PONF i parker, TK i gatumiljö, fastighetsägare vid arkitektonisk gestaltning av byggnader)	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Genom kvalitetsprogrammet Trafikkontoret Park-och naturförvaltningen Kretslopp- och vatten Fastighetsägare
	Livsmiljö på tak och platåer är relativt outforskat i Göteborg men är inte helt oproblematiskt. En upphöjd aktivitetsyta är ett urbant inslag som kan tillföra rekreationsvärden i en tät stad. Taket har dock inte samma kontakt med gaturummet och omgivningen som en park i marknivå och utsätts för ett annat mikroklimat samt kan skapa otrygga miljöer med låg insyn. Det är dessutom oklart vem som är utvecklare och tagare av de gröna aktiva taken.	Planera publika verksamheter i anslutning till aktivitetsytan så det alltid finns någon som ser vad som händer Bygg bullerskydd och motverka dålig luft med mycket grönska	Utforma takytan på parkeringshuset tillsammans med barn och unga. Samarbeta med aktörer som har erfarenhet från upphöjda aktivitetsplatser.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggherrekonsortiet Fastighetsägare PONF Kulturförvaltningen SDF Majorna-Linné
	Integrera informations- och kommunikationsteknologi i stadsrummet	Peka ut knutpunkter för Wifi hotspots och laddningsstationer i anslutning till offentliga rum, hållplatslägen och rekreationsplatser.	Studera tåliga och fungerande sätt att integrera IKT i den offentliga miljön. Implementering kräver uppföljning från innovativa tekniska lösningar och materialutveckling.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete PONF Trygg, vacker stad Trafikkontoret Västtrafik
	Byggtiden bör hanteras så att störningar i området begränsas samt att platsen kan vara upplevelserik även under genomförande	Ta fram en plan med funktions- och gestaltningsprinciper för byggtiden Detaljplanen bör ange etapputbyggnad för planområdets genomförande. Etappindelningen bör säkerställa viktiga funktioner och offentliga platser under utbyggnadstiden.	Jobba med upplevelserika avskärmningar så som Cool Construction Metro Köpenhamn. Samarbete mellan byggentreprenör och konstaktörer. Var noga med framkomlighet och minskad störning under byggtiden.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Byggentreprenörer Trafikkontoret Kulturförvaltningen Älvstranden Utveckling AB

TEMA	NYCKELFRÅGOR	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	IMPLEMENTERINGSEXEMPEL	FORUM/ AKTÖRER
Verksamheter och kulturlager *Sammanhållenstad, Samspel och lek, Vardagsliv, Hälsa och säkerhet*	Masthuggskajen med omnejd är en unik miljö i Göteborg som ger plats åt den idéburna sektorn, inkluderande miljöer och små verksamheter. Det finns stor risk att en upprustning och utveckling av området stöter bort befintliga aktörer. Sociala näringar och nätverk riskerar att försvinna och konsekvenserna för barn och unga är att viktiga stödfunktioner och skyddsnät behöver flytta och en alternativ ekonomi trängs ut.	Jobba för låga lokalhyror i det nybyggda området Lägga grund för en robust fortsatt process som involverar närliggande verksamheter i stadsutvecklingen	Ta fram en modell för hyresnivåer gällande verksamhetslokaler. Utred alternativ för hyressättning under första året. Skapa en arena för samverkan för lokalt näringsliv med utbyten mellan verksamheter av olika ekonomiska styrka och möjliggör gemensamma satsningar. Möjliggör i detaljplan ytor för offentliga och publika tillställningar och arrangemang. Planera markbeläggning, uppställningsplatser och utnyttja lucktomter.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Älvstranden Utveckling AB Byggherrekonsortiet Kulturförvaltningen SBK
	Kommersen i sin befintliga form kommer att förändras. Risk för förhöjd hyra, kan leda till en förhöjd tröskel, vilket i sin tur kan medföra ett bortfall av sociala och integrerande värden om verksamheten inte ersätts genom en omsorgsfull process.	Etablera temporära åtgärder för Kommersen 1,5 tillsammans med brukarna Forma ytorna för Kommersen 2.0 och torgmiljön runtom till att i framtiden möta älven.	Utred byggrätten i detaljplan för Kommersen 2.0 och torget på ett sätt så de kan kopplas till älven.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete SBK genom detaljplan, bygglov, rivningslov. Fastighetskontoret med genomförandeavtal. Fastighetsägaren
	Området bör möjliggöra för en variation av verksamheter och funktioner för att skapa ett levande område med stor mångfald. Verksamheter som tillgodoser barn och ungas behov varierar och generationsöverskridande funktioner kan skapa starka sociala arenor.	Säkerställ varierande storlek och pris för verksamhetslokaler	Ta fram en "Frihamnsmodell" för hyresnivåer gällande verksamhetslokaler. Analysera planens BTA för centrumverksamhet och identifiera plats för olika kategorier: små handelslokaler, stora handelslokaler, restaurang/ café samt offentliga icke-kommersiella ytor.	Älvstranden Utveckling AB /City Lab – hållbarhetsarbete Älvstranden Utveckling AB Byggherrekonsortiet
Process och verktyg *Sammanhållen stad, Identitet*	Flera olika dialoger och deltagande processer har förts under arbetet med planprogram och detaljplan. Fortsatt inkludering av barn och unga i Masthuggskajens utveckling är viktigt för planens genomförande. För att uppnå bra slutresultat där utvecklade platser faktiskt möter slutanvändarens behov och önskemål kan vissa platser utformas genom medskapandeprocesser.	Utse organisation, processledare, budget och mål gällande fortsatt dialog i olika delar (det finns olika ansvarsområdet ex. på allmän plats, i bostadskvarter eller gällande verksamheter)	Uppföljning av planens och kvalitetsprogrammets genomförande och fortsatta intentioner om bred delaktighet och dialog.	Byggherrekonsortiet Älvstranden Utveckling AB SDF Majorna-Linné S2020 Kulturförvaltningen

Beräkning förskolegård	
Antal avdelningar	X
Antal barn per avdelning	20 st (max antal)
Antal barn i området	Antal bostäder x 0,5
Gårdsyta	X m2
Yta per barn	X m2 / förskolebarn
Behov enligt ramprogram	antal barn x 35 m2

Beräkning grönyta	
Antal bostäder	X
Antal boende per bostad	2,1 per bostad
Grönytor	X m2
Grönyta per boende	X m2 / boende

Beräkning bostäder (enligt Frihamnsmodellen)	
Antal bostäder	X
Antal hyresrätter	50 % av bostäder
Fri hyressättning	25 % av hyresrätter
1850 sek / m2 / år	25 % av hyresrätter
1400 sek / m2 / år	25 % av hyresrätter
1000 sek / m2 / år	25% av hyresrätter

12 LITTERATURLISTA

Barn och ungas säkerhet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2011
Barnkonsekvensanalys- barn och unga i fokus Göteborgs stad 2011
Barns miljöer för fysisk aktivitet, Folkhälsomyndigheten 2008
Barns miljöer för fysisk aktivitet, Statens folkhälsoinstitut 2008
Barns skolvägar, Trafikverket 2012
Bostadsgården – vardagsrum, lekplats, mötesplats & utsikt, av Eva Kristensson
Bostadsgården, av Emelie Kjellberg 2009
Boverkets allmänna råd (2015:1)
Buller ger ohälsa, Naturvårdsverket.se 20160903
Bullerutredning, Akustikforum AB 2015
Bygga stad för barn, Suzanne de Laval Arkus #73
Den gemensamma bostadsgården, Karin Edeskog 2011
Den goda barnstaden, Lisa Ernerfeldt 2013
Dialogprocess Järnvågsgatan, Göteborgs stad och White 2014
Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning, c/o City 2014
Förskolor, skolor och idrott i den täta staden, White arkitekter 2015
Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design, SOU 2015:88
Gestaltningsprogram Olskroken planskildhet och Västlänken, Trafikverket 2014
Globala utvecklingsmål, FN
Grönstrategi för en tät och grön stad, Göteborgs stad PoNF 2014
Gröntidsundersökning, NTF 2007
Guide till ökad vattensäkerhet, MSB 2013
Gör plats för barn och unga! Boverket 2015
Göteborgs stads budget 2016
Göteborgs stads översiktsplan, 2009
Göteborgsbladet, statistik från Göteborgs Stad
Göteborgs stads kulturprogram version 2.0, 2015
Hållbarhetskonsekvenser Masthuggskajen, bilaga till detaljplan 2015
Höga hus i Centralenområdet – Planeringsunderlag, WSP/ What! Arkitekter 2015
Inventering av närings- och kulturliv på Karlavagnsgatan, Göteborgs stad
Kommersen 2.0, Göteborgs stadsmuseum 2014
Luftmiljöutredning, Miljöförvaltningen 2014
Masthuggskajen - förstudie handel och restaurang, WSP 2014
Masthuggskajen: Leverans från tematiska delprocesser– input till kvalitetsprogram och plankarta 2016-05-09
(O)trygghet i det offentliga rummet - En kvalitativ studie om ungdomars upplevelse av trygghet och otrygghet utifrån ett genusperspektiv, Anna Odelby och Anna Pour-Mozaffar 2010
Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete, Göteborgs stad, 2014
Parkplan Linnéstaden, Göteborgs stad PoNF 2012
Planera för verksamheter, Göteborgs stad 2010
PM Älvstadslägenheten – lärdomar från en innovationsprocess 2015
Program för detaljplaner Norra Masthugget, Göteborgs stad 2010
Ramprogram för förskole/skolbyggnader, Göteborgs stad 2014
REBUS, Göteborgs stad 2012
Skillnader i livsvillkor och hälsa, Göteborg 2014
Skolans och förskolans utemiljöer, Suzanne de Laval
Skolgården, förvaltning och utveckling, SKL 2015
Skolverkets allmänna råd – Förskolan, 2016
Stadsklimatet – Thorsson, Totalförsvarets forskningsinstitut och Göteborgs universitet 2012
The role of ICT in the proposed urban sustainable development goal and the new urban agenda, UN-habitat
Trafikstrategi för en nära storstad, Göteborgs stad Trafikkontoret 2014
Trygghet i stadens offentliga rum- diskurser, makt och möjligheter till förändring, Anna Krook 2009
Ungdomarna, staden och det offentliga rummet, Mats Lieberg
Utbyggnadsplanering – strategi för Göteborg 2035, Göteborgs stad 2014
Åtgärdsprogram för buller, Göteborgs stad 2014-2018
Öresundsregionen i ögonhöjd, Region Skåne 2010
Översiktsplan för Göteborg, 2009

Övrigt:
Remissvar från samråd DP Järnvågsgatan 2015
SDF Majorna-Linné dialog med Ungdomsrådet 2016
Studieresa- barn och äldre I tät stad, Älvstaden 2016
Temadialog "ungas villkor för en meningsfull fritid" SDF Majorna-Linné 2016
Workshops med arbetsgrupp för Masthuggskajen 2015-2016
Washington Post, *In the shadows of booming cities, a tension between sunlight and prosperity,* Emily Badger 20150504

13 Bilaga 1

Uppdaterad illustrationsplan
oktober 2016
(Kanozi arkitekter)

Även om detaljplanen förändras under granskningsskedet kommer nyckelfrågorna fortsatt vara relevanta utmaningar att hantera i genomförandet av planen.